

NÁRODNÁ SPRÁVA O IMPLEMENTÁCII A VÝZNAME PROGRAMU ERASMUS+

za roky 2014-2023 na Slovensku

Národný koordinátor: Beáta Brestenská

Kontakt: beata.brestenska@uniba.sk, tel.: +421 911 653343

Autor správy: Beáta Brestenská

Evaluátori a autori podkladových správ: Jana Blštáková, Ivana Boboňová, Zdena Gadušová, Dagmar Jelínková, Romana Kánovská, Boris Mattoš, Jana Miháliková, Renáta Proková, Juraj Vantuch, Darina Výbohová

Konzultanti, informačná a technická podpora: Ministerstvo školstva, výskumu vývoja a mládeže Slovenskej republiky, SAAIC - Národná agentúra Erasmus+ pre vzdelávanie a odbornú prípravu, NIVAM – Národná agentúra Erasmus+ pre mládež a šport

Erasmus+
Obohacujeme životy, rozširujeme obzory.

Financovaný
Európskou úniou

Obsah

1. Zhrnutie.....	4
Naplnenie očakávaní dopadovej analýzy	4
Zhrnutie odpovedí na evaluačné otázky podľa evaluačných kritérií	6
2. Metodika prípravy národnej správy, úloha aktérov	9
2.1 Východiská evaluácie	9
2.2 Metodika evaluácie	10
3. Odpovede na štandardné otázky, ako aj závery a návrhy na zlepšenie programu Erasmus+ na roky 2021–2027 a budúceho programu	13
3.1 Efektívnosť	13
3.2 Účinnosť	41
3.3 Význam	49
3.4 Súdržnosť	56
3.5 Európska pridaná hodnota a udržateľnosť	63
4. Odporúčania a námety pre program Erasmus+ na ďalšie obdobie	73
4.1 Odporúčania pre EK na zmeny a doplnky do prebiehajúceho programu Erasmus+ 2021-2027 a zmeny a doplnky do nového programu	73
4.2 Odporúčania a námety pre národnú autoritu a národné agentúry	74
5. Prílohy: podrobnejšie odôvodnenie, vysvetlenia alebo štatistiky argumentov v hlavnom dokumente	76
5.1 Príloha 1 Zoznam použitých skratiek	76

1. Zhrnutie

Národná správa o implementácii a význame programu Erasmus+ na Slovensku bola spracovaná za ukončené programové obdobie Erasmus+ 2014-2020 a za obdobie 2021-2027, kde sme hodnotili len prvé dva ukončené roky programu a prebiehajúci rok 2023. Štruktúra a obsah národnej správy sú determinované východiskovými materiálmi: Normy EÚ 2012/817 článok 24 (Regulation (EU) 2012/817 of the European Parliament and of the Council of May 2012 establishing Erasmus+, 2012) ¹, evaluačných otázok formulovaných v usmernení Európskej komisie (European Commission (2023). National reports on the implementation and impact of Erasmus+: guidance note.)². Výsledky výskumného šetrenia ako aj diskusné okrúhle stoly a osobné interview, realizované na Slovensku v roku 2023 na reprezentatívnej vzorke respondentov (tab.1,2,3), jasne prezentujú pozitívne trendy napĺňania cieľov programu Erasmus+ ako aj schválených horizontálnych priorít.

Naplnenie očakávaní dopadovej analýzy

Predpoklady nového programu Erasmus+ boli výzvou ako aj „akčným motorom“ pre národnú autoritu a pre obe Národné agentúry Erasmus+ (SAAIC a NIVAM). Z analýzy výskumného šetrenia môžeme jednoznačne konštatovať, že na Slovensku je program Erasmus+ dobre implementovaný a má významný pozitívny dopad vo všetkých sektoroch vzdelávania a mládeže. Každoročne sa zvyšuje motivácia a počet záujemcov zapojiť sa do a prípravy (OVP).

i) Efekt jednotného kontaktného miesta („one stop shop“)

Na Slovensku naďalej dobre funguje systém dvoch národných agentúr (SAAIC, NIVAM), ktoré majú v novom programe spoločné webové sídlo (ako jedno kontaktné miesto) Program 2021-27 Erasmus+ Slovensko. Výsledky evaluácie prezentujú pozitívne názory respondentov na profesionálne riadenie programu Európskou komisiou (EK) a národnou autoritou a implementáciu programu pracovníkmi agentúr, kde hodnotia výrazné zlepšenie komunikácie s agentúrami, k čomu prispievajú aj nové digitálne nástroje (video manuály, podcast, webináre a i.) a osobné kontakty na seminároch, informačných akciách, workshopoch, konferenciách atď.

ii) Vyššia účasť ako dôsledok zjednodušenia programovej štruktúry

Na začiatku implementácie nového programu bola určitá obava a dezorientácia verejnosti, ale cielenou osvetovou a vzdelávacou prácou oboch národných agentúr Erasmus+ (NAE+) na školách a v organizáciách došlo rýchlo k pochopeniu novej zjednodušenej štruktúry programu a naplnilo sa očakávanie nárastu žiadateľov o projekty vo všetkých sektoroch. Určitý pokles v počte projektov nastal v rokoch 2020 a 2021 v súvislosti s pandémiou COVID-19 (predĺženie nedokončených grantov), ale významný nárast projektov vidieť od roku 2022 (Tab.4).

¹ Regulation (EU) 2012/817 of the European Parliament and of the Council of May 2012 establishing Erasmus+, the Union Programme for education and training, youth and sport and repealing Regulation (EU) No 1288/2013 (OJ L189/1, 28.5.2012): EUR-Lex – 32012R0817 – EN – EZR-Lex (europa.eu).

² European Commission (2023). National reports on the implementation and impact of Erasmus+: guidance note.

iii) Lepšia medzisektorová spolupráca ako dôsledok zjednodušenia programovej štruktúry

Lepšia spolupráca medzi oblasťami a sektormi sa prejavuje len postupne. Najčastejšie sledujeme prepojenie vzdelávacej mobility jednotlivcov (KA1) s akciami mobility učiteľov a žiakov/študentov, ktorí už majú vybudované kontakty a dlhodobejšie skúsenosti s programom Erasmus+ a spoluprácu v oblasti inovácií a výmeny osvedčených postupov (KA2). Narastá záujem o KA121 v rámci akreditovaných projektov a tiež o KA122 krátkodobé mobility učiacich sa (ŠV, OVP). Pozitívnym trendom je aj narastajúci záujem o akcie KA2. Po zapojení sa žiadateľov do malých partnerstiev (KA210) nasleduje ich zapojenie aj do kooperačných partnerstiev (KA220) v ŠV, OVP a vzdelávaní dospelých (VD). V sektore vysokoškolského vzdelávania (VV) sa začínajú viac využívať krátke mobility BIP a po nadobudnutí skúseností a kontaktov ich študenti prepájajú s rôznymi študijnými mobilitami a stážami KA131, KA171 (*medzinárodná mobilita podporená z fondov pre vonkajšie politiky* a i.) Pre lepšie a efektívnejšie medzisektorové prepojenie (hlavne OVP, VV) v novom programe Erasmus+ je potrebné zvážiť zvýšenie finančnej podpory kľúčových akcií KA2 a podpory reformy politík (KA3) vzhľadom na ich veľký potenciál podpory systémových zmien.

iv) Viac času na výsledky aktivít v dôsledku nižšej administratívnej záťaže

Tento predpoklad sa na Slovensku zatiaľ nenaplnil. Spôsobené je to hlavne nasadením nového digitálneho nástroja na riadenie programu, ktorý nebol odskúšaný pred nasadením a vyvíjal sa „za pochodu“, čo spôsobilo v administratívnej práci NAE+ ako aj u administrátorov a koordinátorov na školách a organizáciách veľké problémy, ktoré pomáhali riešiť obe NAE+, čo bolo najviac ocenené respondentmi vo všetkých sektoroch v realizovanom výskumnom šetrení. Stále u vyše 56% respondentov vo všetkých sektoroch je najväčšou bariérou pri realizácii programu náročná administratíva. Len 18% respondentov (v sektoroch ŠV, VV), ktorí majú opakovane pozitívne skúsenosti a dobré zručnosti v uchádzaní sa o projekty v programe, pozitívne hodnotili zjednodušenie administratívy. Kriticky bol hodnotený zavedený „Beneficiary modul“. Respondenti odporúčali čo najviac zjednodušiť administratívu hlavne pri krátkodobých mobilitách (BIP) ako aj v KA2 v malých partnerstvách. Odporúčanie je ďalej pokračovať v znižovaní administratívnej záťaže a dať si veľmi záležať, aby nástroje riadenia programu boli kvalitné a užívateľsky prístupnejšie.

v) Vyššia nákladová efektivita a úspory z rozsahu

Vyššia nákladová efektivita a úspory z rozsahu sa realizujú na Slovensku postupne. V národných agentúrach došlo k personálnym zmenám, ktoré boli vyvolané zvýšenými nárokmi kladenými na novú programovú štruktúru, ako aj s nárastom pridelených finančných prostriedkov pre Slovensko. Efektívne čerpajú náklady obe NAE+ na vzdelávanie koordinátorov, na propagáciu a informovanosť o programe Erasmus+. Vidieť to na náraste digitálnych nástrojov na webovom sídle³, kde sú všetky potrebné informácie a materiály pre

³ [Program 2021-27 - Erasmusplus Slovensko](#)

žiadateľov ako aj školenia, e-webináre, podcasty, e-blogy a i. To je svet komunikácie v 21. storočí, čo zabezpečuje oveľa vyššiu disemináciu a propagáciu programu, ale aj efektívnejšie vynaloženie prostriedkov a času, ako keď sa realizovali len osobné stretnutia, workshopy, školenia a i. Jasne si treba uvedomiť, že hybridná práca (prezenčná a online) sú nové fenomény aj pre program Erasmus+, preto ich treba do ďalšieho programového obdobia posilniť a aj podporiť vzdelávanie v digitálnej priorite. V novom programe Erasmus+ sa mení aj filozofia práce s financiami. Na Slovensku bol vo výskumnom šetrení, ako aj v osobných rozhovoroch zistený problém slabej finančnej gramotnosti žiadateľov o projekty (sú to hlavne učitelia, administratívni pracovníci). Systém práce s financiami pri prechode od jednotkových nákladov na paušálnu sumu (UnitCost na Lamp-sum) si vyžaduje pripraviť kvalitnú finančnú metodiku s príkladmi čerpania finančných prostriedkov v rôznych akciách a pripraviť aj vzdelávacie webináre aj systém mentorovania ako doplnkovej formy metodologickej podpory. Filozofia implementácie zmien v štruktúre a financovaní programu Erasmus+ potrebuje dlhší čas, koordinátori aj žiadatelia sa musia s nimi postupne zžiť a je predpoklad, že v ďalších troch rokoch sa dostavia požadované predpoklady.

Zhrnutie odpovedí na evaluačné otázky podľa evaluačných kritérií

Usmernenie Európskej komisie obsahuje 34 evaluačných otázok, zoskupených do piatich celkov – evaluačných kritérií. Otázky 1 až 13 skúmajú efektívnosť implementácie a významu programu Erasmus+ v krajine z rôznych aspektov podmienok až po individuálne dopady. Otázky 14 až 20 skúmajú účinnosť programu, otázky 21 až 24 význam programu pre vzdelávanie a národné politiky, otázky 25 až 28 súdržnosť programu samotného, ako aj jeho súlad s vnútroštátnymi a regionálnymi programami a medzinárodnými programami a i. Otázky 29 až 34 skúmajú pridanú hodnotu programu pre Európu, spoluprácu krajín EÚ, spoluprácu s tretími krajinami, ale aj akú má hodnotu pre jedinca, organizáciu a pre vzdelávací systém.

i) Efektívnosť

Prvé obdobie implementácie nového programu Erasmus+ bolo menej efektívne na začiatku, ale postupne sa s podporou národnej autority a dvoch národných agentúr podarilo zvýšiť počet a kvalitu projektov, ako aj efektívne čerpanie prostriedkov. V novom programovom období 2021-2027 efektívnosť poklesla v súvislosti s pandémiou COVID-19, ale od roku 2022 je signifikantný nárast počtu projektov (Tab. 4,5) a ich podiel na plnení cieľov a horizontálnych priorít programu (Tab. 6), čo sa prejavuje aj v efektívnosti implementácie a vplyvu programu vo vzdelávaní na Slovensku. Podrobná analýza efektívnosti programu na Slovensku je uvedená v analýze otázok 1 až 13.

ii) Účinnosť

Program Erasmus+ a jeho účinnosť sa dá hodnotiť z rôznych aspektov. Jedným z nich je dobrá spolupráca medzi aktérmi programu. Národné agentúry ocenili zlepšenú online komunikáciu s EAK, od roku 2023 funguje nový systém OpenHouse – neformálne diskusie každý piatok, čo prináša flexibilitu a čerstvosť informácií, ktoré sa hneď presúvajú na ďalších aktéroch, národnú autoritu, koordinátorov atď. Ďalším aspektom je účinnosť rozdelenia finančných prostriedkov

a ich čerpania. Na Slovensku sa darí dlhodobo udržiavať čerpanie na úrovni nad 95% aj vďaka tomu, že je lepšia flexibilita v EK pri žiadostiach NAE+ o presuny financií v jednotlivých sektoroch na zabezpečenie ich maximálneho vyčerpania. Účinnosť programu Erasmus+ sa zlepšila aj zavedením akreditačného systému, ktorý zjednodušil administráciu podávania projektov, čo ocenili respondenti vo všetkých sektoroch. Schválené ukazovatele programu sa ešte nepodarilo naplniť, ale veľký progres v ich napĺňaní sa ukazuje v sektoroch ŠV, OVP. V sektore VV je určité nasýtenie a v sektoroch VD a mládeže sa nepodarilo dosiahnuť ukazovatele. NAE+ sa ďalšie tri roky budú sústreďovať v aktivitách na zvýšenie ukazovateľov práve v uvedených troch sektoroch.

iii) Význam

Ciele programu Erasmus+ a jeho priority boli respondentmi hodnotené nad 80% ako relevantné a netreba ich meniť. Z priorít je v sektoroch najväčší záujem o projekty s problematikou inklúzie a diverzity, digitálnu transformáciu a aktívne európske občianstvo. Problematika životného prostredia sa len postupne dostáva do povedomia, lebo je to aj odraz nízkeho záujmu spoločnosti. Význam jednotlivých cieľov a priorít pre oblasti či sektory programu Erasmus+ sa môžu plne prejavíť len pomocou dobre nastavených národných priorít v rámci domácich politík vzdelávania a zamestnanosti. V súčasnosti sú dobre nastavené národné priority na modernú transformáciu vzdelávania, (kde je silne podporovaný internacionalizmus, digitalizácia, inklúzia, rozmanitosť a podpora minimalizácie študentov s neukončeným vzdelaním), a na modernizáciu a podporu rozvoja odborného školstva s prepojením na potreby praxe. Vo výskumnom šetrení sme vo všetkých sektoroch identifikovali námety na rozšírenie existujúcich priorít a návrhy na nové priority. V digitálnej transformácii je to návrh na začlenenie tém a/boj s dezinformáciami, b/umelá inteligencia a jej efekty na vzdelávanie. Návrhy na nové priority: kvalita ľudského zdravia (starnúca Európa), mentálne zdravie mladých. Ako bariéry pri napĺňaní cieľov programu boli identifikované najčastejšie: náročnosť administrácie, neskúsenosť v písaní projektov, jazyková gramotnosť a aj sociálne problémy. Podrobnosti sú analyzované v otázkach 21 až 24.

iv) Súdržnosť

Výskumné šetrenie v jednotlivých sektoroch ani z pohľadu riadiacich štruktúr nepreukázali existenciu nezrovnalosti alebo prekrývania medzi programovými oblasťami. Súčasný program vytvára podmienky na možnú spoluprácu sektorov a oblastí hlavne v akciách KA2 a KA3. Identifikovali sme začínajúce spolupráce hlavne v sektoroch OVP a VV, ŠV a VV. Významným návrhom zo strany respondentov, ako aj z interview s koordinátormi a národnými agentúrami je vytvoriť na národnej úrovni finančnú grantovú schému na podporu programu Erasmus+ vo všetkých sektoroch (nielen pre sektor VV), čo by podporilo lepšiu konzistenciu a súdržnosť programu.

v) Pridaná hodnota pre Európu

Program Erasmus+ za hodnotené obdobie prezentoval významný vplyv na európsku spolupatričnosť, európske hodnoty a prezentuje význam a silu na spoluprácu v riešení

spoločných problémov Európy. Ako prezentujú výsledky výskumného šetrenia, na Slovensku vo vzdelávaní si mladá a stredná generácia (študenti a učitelia) uvedomujú význam termínu - byť súčasťou „európskej rodiny“ a aktívne sa podieľať na jej „zveľaďovaní“. Obohacujú si vlastné poznanie a získavajú skúsenosti, ktoré by bez programu Erasmus+ mnohí nemohli inak získať. Za celú množinu respondentov uvedieme jeden z najvýstižnejších citátov k hodnote programu Erasmus+: *“Cítim, že som Európan a zistil som, že učitelia zo všetkých krajín EÚ máme rovnaké problémy. Moje manažérske zručnosti sa výrazne zlepšili, môj postoj k EÚ sa viac uvedomil, vyhľadávam možnosti pre moju školu a pre mňa z profesionálneho hľadiska, výrazne som zmenila svoje názory na cestovanie, internacionalizáciu”* (podobné výroky boli u mnohých respondentov).

2. Metodika prípravy národnej správy, úloha aktérov

2.1 Východiská evaluácie

Predkladaná národná správa vychádza zo zadania EK a má posúdiť význam a dopad implementácie programov Erasmus+ v dvoch prelínajúcich sa obdobiach: ukončený program 2014–2020 a nový program 2021–2027 ako aj pohľad na smerovanie ďalšieho programu po roku 2027. Podľa usmernenia Európskej komisie národná správa hodnotí decentralizované aktivity v oblasti vzdelávania a odbornej prípravy a v oblasti mládeže a športu.

Program Erasmus+ (implementovaný od roku 2014) predpokladal pozitívny dopad, nižšie administratívne výdavky a lepšiu dostupnosť informácií a služieb vznikom jednotného kontaktného miesta („one stop shop“) ako dôsledku integrácie pôvodných samostatných programov. Zvýšenie relevantnosti programu sa očakávalo od „menšieho počtu priorít“ a zjednodušenie programovej štruktúry malo „povzbudiť vyššiu účasť a lepšiu medzisektorovú spoluprácu“ a prispieť k efektívnejšej reakcii na „najdôležitejšie problémy, ktorým čelí Európa v súvislosti s rozvojom zručností pracovnej sily“. ⁴ Vyššia nákladová efektivita a redukcia administratívnej záťaže, ktorá by umožnila sústrediť sa na výsledky aktivít, mala byť dôsledkom zjednodušených pravidiel. Vznik integrovaného programu mal umožniť „úspory z rozsahu, zjednodušenie procesov a racionalizáciu podávania správ“. Tieto očakávania sú dôležité a reflektujeme ich preto aj pri formulovaní záverov a zhrnutia výsledkov evaluácie.

Národná autorita pre program Erasmus+ je MŠVVaM SR. Slovensko sa ako členský štát EÚ na európskej úrovni podieľa na riadení programu v spolupráci s EK prostredníctvom nominovaných zástupcov do Výboru Erasmus+. Sekcia medzinárodných vzťahov, ako koordinujúci organizačný útvar MŠVVaM SR, zodpovedá za celkovú realizáciu programu, schvaľuje pracovný program oboch národných agentúr na nasledujúci kalendárny rok a priebežne kontroluje ich aktivity. MŠVVaM SR každoročne zabezpečuje a poskytuje finančné prostriedky na dofinancovanie aktivít programu zo zdrojov štátneho rozpočtu (mobility vysokoškolských študentov Erasmus+). Vzhľadom na situáciu vyplývajúcu z následkov pandémie COVID-19, ktorá negatívne ovplyvňovala medzinárodnú akademickú mobilitu, ale najmä výrazné navýšenie prostriedkov na podporu študentských mobilít, sa však SAAIC rozhodla nepožiadat MŠVVaM SR o poskytnutie prostriedkov zo štátneho rozpočtu na dofinancovanie študentských mobilít na roky 2021 až 2023. Zamestnanci MŠVVaM SR sú členmi Výboru Erasmus+ pri EK, internej pracovnej skupiny Erasmus+ a majú status pozorovateľov pri výberových komisiách programu, zriadených pri NAE+, ktoré sa zaoberajú výberovým procesom. Za realizáciu programu Erasmus+ sú v SR zodpovedné dve národné agentúry (NA) programu Erasmus+, a to SAAIC – Národná agentúra Erasmus+ pre oblasť vzdelávania a odbornej prípravy (www.saaic.sk) a NIVAM – Národná agentúra pre oblasť mládeže a športu (www.nivam.sk). Obe NA zabezpečovali na základe požiadaviek EK realizáciu

⁴ Commission staff working paper: impact assessment on education and training actions accompanying the document Proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council establishing a single Education, Training, Youth and Sport Programme for the period 2014–2020, http://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:6504cbd3-689b-40a0-a6dd-83ac07a8fc57.0001.01/DOC_1&format=PDF, s. 68.

programu od vyhlásenia výzvy na podanie prihlášok, informačnú kampaň a konzultácie, registráciu, hodnotenie a výber projektov, kontrahovanie, monitorovanie a audit projektov až po konečné zúčtovanie pridelených finančných prostriedkov EK. Riadili sa pritom aktuálnou príručkou pre národné agentúry implementujúce program Erasmus+, ktorú vypracovala EK. Do realizácie programu Erasmus+ ďalej vstupovali:

- interná pracovná skupina Erasmus+ (IPSE), v ktorej sú zastúpené relevantné organizačné útvary ministerstva,
- externí hodnotitelia, ktorí hodnotili podané prihlášky a projekty, prípadne podľa požiadaviek aj záverečné správy a výsledky projektov,
- výberové komisie (zložené z nominovaných zástupcov kľúčových inštitúcií), ktoré na základe hodnotení externých hodnotiteľov kontrolovali hodnotiaci proces a schvaľovali predložené zoznamy prihlášok,
- interní a externí audítori, ktorí každoročne kontrolujú realizáciu pracovných programov NA a využívanie finančných prostriedkov EK v NA a u vybraných príjemcov grantov.

Ďalšie informácie o programe Erasmus+ sú zverejnené na ➤ webovom sídle programu Erasmus+ v SR www.erasmusplus.sk a na ➤webovom sídle EK <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/sk>. MŠVVaM SR na návrh NAE+ schválilo horizontálnu prioritu **Inklúzia a diverzita** ako *Európsku prioritu v národnom kontexte na roky 2021 až 2024*. Táto informácia je zverejnená na webovej stránke programu: [zoznam európskych priorít v národnom kontexte](#).

2.2 Metodika evaluácie

Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a mládeže Slovenskej republiky (MŠVVaM SR) vo februári 2023 poverilo národného koordinátora Beátu Brestenskú prípravou Národnej správy o implementácii a význame programu Erasmus+ na Slovensku za roky 2014 – 2023.

Následne bola schválená riadiaca rada pod vedením národnej koordinátorky, ktorá oslovila a kontrahovala v marci 2023 expertov za jednotlivé sektory do expertnej skupiny (10 členov) na vypracovanie sektorových podkladov do národnej správy Erasmus+.

Kontrahovaní experti pre jednotlivé sektory:

- sektor Školské vzdelávanie Romana Kánovská a Darina Výbohová,
- sektor Vysokoškolské vzdelávanie Jana Blštáková, Zdena Gadušová, Boris Mattoš,
- sektor OVP Dagmar Jelínková, Juraj Vantuch,
- sektor Vzdelávanie dospelých Renáta Proková,
- sektor Mládež Iveta Boboňová, Jana Miháliková.

V apríli 2023 bol vypracovaný a schválený časový plán (Obr.1) na prípravu národnej správy, ktorý bol v októbri 2023 upravený na zabezpečenie dostatočného času na spracovanie sektorových správ a na prípravu pracovnej verzie národnej správy na jej oponentúru

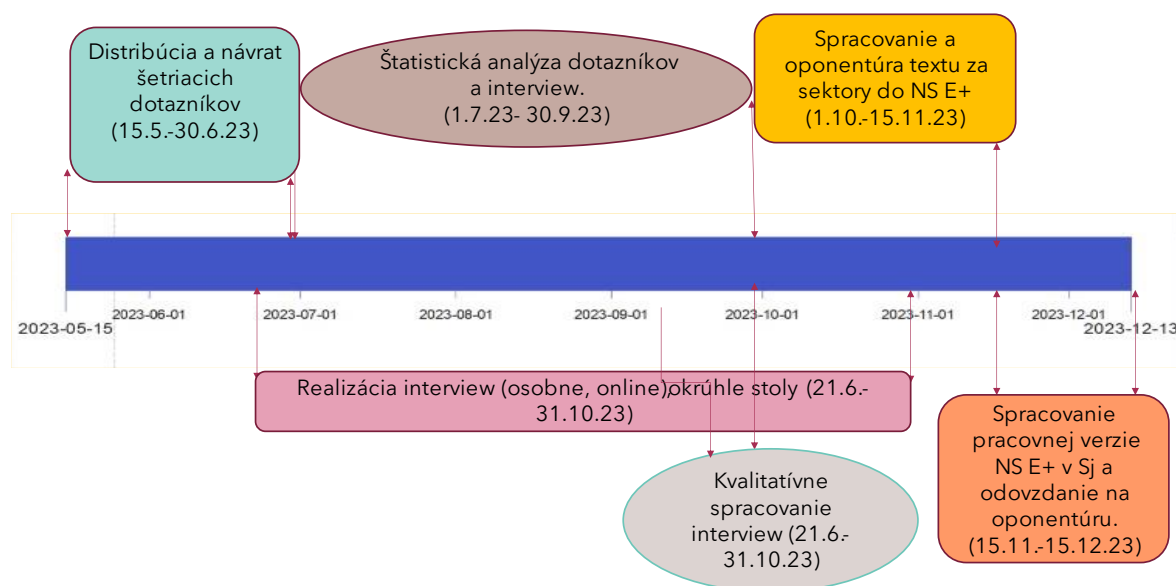
a finalizovanie. Podrobný manažment aktivít Riadiacej rady a Expertnej skupiny je v prílohe 6.2.

Vychádzajúc z hodnotiaceho dotazníka EK boli v mesiacoch apríl a máj 2023 vytvorené pre jednotlivé sektory programu Erasmus+ výskumné e-dotazníky a podklady pre interview. Výskumné šetrenie sa realizovalo na Slovensku v jednotlivých sektoroch programu Erasmus+ v období od 15. mája do 31. októbra 2023. Na výskumné šetrenie boli použité merné prostriedky:

- e- výskumný dotazník (pre jednotlivé sektory boli vytvorené viaceré e-dotazníky - spolu 10),
- interview,
- diskusia pri okrúhlym stole.

Ďalšie potrebné dáta na prípravu správy boli získané z ročných správ programu Erasmus+ na Slovensku za roky 2014-2022 ⁵ z RAY ⁶ prieskumov 2014-2020 a z hodnotiacich správ absolventov programov Erasmus+.

Časová os výskumného šetrenia a spracovania podkladov pre Národnú správu ERASMUS+ 2014-2023

Obrázok 1 Časová os realizácie výskumného šetrenia a spracovania Národnej správy Erasmus+

Reprezentatívnu výskumnú vzorku 6263 respondentov tvorili organizácie, školy a účastníci akcií Erasmus+ za roky 2014-2023. E-dotazník dostali manažmenty vysokých škôl (prorektori a prodekani), učitelia (ZŠ, SŠ a VŠ), žiaci a študenti (SŠ a VŠ), manažment organizácií – riaditelia (ZŠ, SŠ,) a administratívni pracovníci (SŠ,VŠ).

⁵ Výročné správy o realizácii Zmluvy o spolupráci pri koordinácii programov v oblasti vzdelávania uzatvorenej na základe ustanovenia § 51 z. č. 40/1964 Zb. Občianskeho zákonníka medzi Ministerstvom školstva, výskumu, vývoja a mládeže SR a Slovenskou akademickou asociáciou pre medzinárodnú spoluprácu na roky 2014-2021. Správy za roky 2014.- 2022 SAAIC

⁶ Národná štúdia 2014/2020 Výsledky a dopady programu Erasmus+ pre oblasť Mládeže, Bratislava 2020, IUVENTA (Matej Vanoch) [2021 – OneDrive \(sharepoint.com\)](#)

Tabuľka 1 Výskumný e- dotazník – počty respondentov

Počet respondentov	Sektor školské vzdelávanie	Sektor odborné vzdelávanie a príprava	Sektor vysokoškolské vzdelávanie	Sektor mládež	Sektor vzdelávanie dospelých
Manažment	239	236	60	74	
Učitelia a zamestnanci	652	242	1164		
Študenti			1890	1686	
Iné organizácie		47			33
Spolu	891	525	3054	1760	33

Tabuľka 2 Rozhovory

Sektor	Počet rozhovorov
Školské vzdelávanie	13
Odborné vzdelávanie a príprava	3
Vysokoškolské vzdelávanie	26
Mládež	15
Vzdelávanie dospelých	20
Spolu	77

Tabuľka 3 Skupinové konzultácie

	Počet
Vzdelávanie a OVP	4
Mládež	10
Spolu	14

Pri príprave hodnotiacej správy sme spracovali 6263 odpovedí v individuálnych dotazníkoch, výstupy zo 77 osobných rozhovorov a závery zo 14 skupinových konzultácií.

3. Odpovede na štandardné otázky, ako aj závery a návrhy na zlepšenie programu Erasmus+ na roky 2021–2027 a budúceho programu

3.1 Efektívnosť

1. *Do akej miery priniesli rôzne programové oblasti v rámci programu Erasmus+ na roky 2021–2027 a programu Erasmus+ na roky 2014 – 2020 očakávané výstupy, výsledky a vplyvy vo vašej krajine? Zdá sa, že negatívne a pozitívne faktory ovplyvňujú výstupy, výsledky a vplyvy? Myslíte si, že niektoré opatrenia sú účinnejšie ako iné? Existujú rozdiely medzi oblasťami? Aké sú rozhodujúce faktory na zefektívnenie akcií programu?*

Z výskumného šetrenia pri použití všetkých výskumných nástrojov jednoznačne vyplynulo, že program Erasmus+ v oboch obdobiach a jeho rôznych programových oblastiach má veľmi významný vplyv vo všetkých sektoroch na nasledujúce oblasti vzdelávania na Slovensku:

- profesijný rozvoj pedagogických a odborných zamestnancov;
- transformácie v procesoch vzdelávania – edukačná prax (digitalizácia, zelená transformácia) ;
- zmenu akademickej kultúry (klímy) vzdelávania na škole – inklúzia, rozmanitosť, internacionalizácia;
- osobnostný rozvoj žiakov a študentov – občianska angažovanosť, zodpovednosť, kreativita.

Významný prínos novej štruktúry programu, zjednodušenie pravidiel a nový systém akreditácie organizácií prispievajú k efektívnejšiemu a vyššiemu záujmu o zapojenie sa do programu a dosahovaniu potrebných výstupov a vplyvov v spoločnosti. V prieskume neboli identifikované rozdiely medzi oblasťami a účinnosťou opatrení. Na grafe 1 (Príloha 6 Grafy) je uvedený podiel sektorov na celkovom počte projektov realizovaných v programe Erasmus+ 2014-2020, kde vidíme pozitívny nárast počtu projektov v sektoroch ŠV a OVP. Ďalej sú uvedené konkrétne pozitíva programu Erasmus+ v jednotlivých sektoroch, ktoré majú významný vplyv na výsledky a výstupy na Slovensku.

V sektore ŠV uviedlo rozvoj profesijných kompetencií 92,40% respondentov. Potvrdzujú to aj výsledky dotazníka pre pedagogických zamestnancov/odborných zamestnancov (PZ/OZ), kde 89,66% PZ/OZ potvrdilo, že absolvovanie aktivít v projekte Erasmus+ malo významný, alebo veľmi významný vplyv na ich vlastnú edukačnú prax, ktorý sa prejavil hlavne v oblasti využívania aktivizujúcich metód (84,04%), spôsobilosti používať, vytvárať inovatívne vzdelávacie prostriedky a učebné pomôcky (81,46%). Vedúci pedagogickí zamestnanci (VZ) uvádzali najmä zlepšenie komunikačných a kooperatívnych kompetencií PZ/OZ, progres v cudzích jazykoch (20%), aplikovanie nových foriem a organizácie vyučovacích hodín (77,66%), aplikované nové metódy, postupy a učebné činnosti realizované v rámci projektových aktivít (86,80%) a ich transfer do edukačnej praxe, zlepšenie úrovne spôsobilosti využívania IT

nástrojov a digitalizácie výučby (14,16 %) ako aj v oblasti environmentálneho povedomia (5,41%). Príklady konkrétnych inovácií: 20 škôl aplikuje metódu CLIL, nasledujú zmeny ŠkVP/osnov v 17. školách.

Zmena klímy v škole je výsledkom vplyvu získania a zlepšenia sociálnych/mäkkých zručností, čo sa prejavuje zlepšením vzťahov (86%), *zvýšením stavu pohody (wellbeingu) v škole, poklesom absencií, kvalitnejším vzťahom medzi žiakom a pedagógom*. Najviac, takmer tri štvrtiny respondentov (74,17%), vyjadrilo súhlas alebo úplný súhlas s výrokom: „Program Erasmus+ je svojou štruktúrou, podmienkami a požiadavkami dobre prispôsobený a dostupný pre organizácie, ako je naša (typ a veľkosť školy, región)“.

V sektore OVP sa tiež potvrdil veľmi významný prínos programu Erasmus+ v uvedených oblastiach, ale oveľa viac je prekvapujúco silné reportovanie o impulzoch pre „komplexný osobnostný rozvoj“, popri jazykovom zlepšení ide často o nárast sebadôvery a rozmanitých životných zručností (life skills) ako dôsledku pobytu žiakov a učiteľov mimo domov. V porovnaní s inými sektormi je tento faktor zrejme posilňovaný tým, že pre väčší počet učiacich sa v OVP je vycestovanie do cudziny zvláštnosťou. Pri pohľade na jednotlivcov možno práve impulzy pre „komplexný osobnostný rozvoj“ a záujem o prehĺbenú profesionalizáciu v dôsledku rozšírených obzorov pokladať za najdôležitejší výsledok a vplyv programu pri mobilitách (KA1). Z hľadiska inštitúcií je pri KA1 i pri KA2 najdôležitejším výsledkom výmena skúseností a inovačný impulz. Školy často hovoria o tom, že program im pomáha v identifikovaní nových zariadení alebo pomôcok, ktoré si následne chcú obstaráť. Skúsenosť z programu je aj argumentom pre získanie podpory zo strany zriaďovateľa, alebo sponzora pre ďalšie investície do odborného vzdelávania.

Sektor VV vysoko pozitívne hodnotí všetky akcie programu Erasmus+ a univerzity sú dlhodobo aktívne v KA1, kde dochádza k ustáleniu záujmu žiadateľov, ale zvyšuje sa záujem o akcie KA2, ktoré sú smerované do vytvárania partnerstiev a spolupráce v oblasti inovácií a výmeny osvedčených postupov. Najvýznamnejšími výstupmi a vplyvmi v sektore VV sú (okrem už všeobecne uvedených vo všetkých sektoroch) internacionalizácia, inovácie vo vzdelávaní a výskume, lepšia digitálna gramotnosť, záujem a otvorenie sa spolupráci s tretími krajinami pridruženými k programu aj s tretími krajinami nepridruženými. Signifikantné zmeny na slovenských vysokých školách vyvolávajú pozitívny tlak na vyššiu kvalitu výučby a konkurencieschopnosť vedy a výskumu v európskom priestore. Novým silným nástrojom programu Erasmus+ sú projekty excelentnosti európskych univerzít vytvárajúce nadnárodné aliancie, ktoré sa majú stať univerzitami budúcnosti, v ktorých sa budú podporovať európske hodnoty a mali by priniesť revolúciu v kvalite a konkurencieschopnosti európskeho vysokoškolského vzdelávania. Na Slovensku máme už zapojených päť univerzít do konzorcií európskych univerzít.

V sektore Mládeže od začiatku až do súčasnosti boli programy Erasmus+ pre mládež dôležitým impulzom pre rozvoj celého sektora najmä v oblasti mobilit a medzinárodných partnerstiev, s osobitným dôrazom na podporu iniciatívy a angažovanosti mladých. V rámci RAY mladí Slováci ohodnotili svoj osobný rozvoj po účasti na projektoch programu Erasmus+

najviac v oblasti spolupráce s ľuďmi z odlišného kultúrneho prostredia a v zručnosti komunikovať s ľuďmi, ktorí hovoria inými jazykmi. Asi štvrtina projektov⁷ sa venovala téme participácia a aktívne občianstvo. Necelých 30% opýtaných rozhodne súhlasilo s tým, že sa zlepšili v schopnosti dosiahnuť niečo, čo je v záujme komunity alebo spoločnosti. 18% rozhodne súhlasilo, že posilnili svoje schopnosti diskutovať o politických témach. Najväčší dopad v tejto oblasti zaznamenali aktivity súvisiace so štruktúrovaným dialógom. V oblasti postojov takmer 72% respondentov uviedlo, že dokáže lepšie oceniť hodnotu kultúrnej rozmanitosti než pred účasťou v programoch. Takmer 90% organizácií zapojených do hodnotiaceho dotazníka konštatovalo, že účasť na Erasmus+ projektoch mala významný až veľmi významný vplyv na ich rozvoj v organizačnej aj obsahovej oblasti a priniesla zavedenie nových prístupov a praktík. Najväčším prínosom je „internacionalizácia“ organizácií, zmena strategického plánovania ako aj nový pohľad na vlastné fungovanie a smerovanie a stanovovanie si ambicióznejších cieľov. Veľmi často sa uvádza ako významný prínos väčšia sebadôvera organizácie a jej členov vo vlastné schopnosti a väčšia viditeľnosť a kredibilita vo verejnom vnímaní. Pozitívnym faktorom je osvedčenie a stabilita programu v rámci sektora, ktorý je do významnej miery závislý na financovaní z tohto zdroja. Zjednodušenosť pravidiel a akreditačný systém sú vnímané ako pozitívny krok v rozvoji programu rovnako ako nové možnosti aktivít - Aktivity zamerané na participáciu mládeže a Malé partnerstvá.

V sektore VD podľa vyjadrenia oslovených organizácií je efektívnosť programu taká veľká, že sa nedá ani vyčíslieť. Najväčšie vplyvy programu boli identifikované vo vnútornom obohatení, jasne definovaných cieľoch, podľa ktorých sa dá ľahko pripraviť a zrealizovať projekt, niektoré organizácie existujú a fungujú len vďaka programu Erasmus+.

Zistené výzvy súvisiace s novou generáciou programu Erasmus+, ktoré ovplyvňujú úspešnosť, výstupy a vplyv programu v sektoroch boli identifikované ako:

- **zmena IT nástrojov** - nefunkčnosť demotivuje rovnako ako požadovanie nového spôsobu vkladania dokumentov a správ, problémy s vkladáním a triedenie dokumentov a i., vzniká duplicita v evidencii a vyčerpanie ľudských zdrojov,
- **pandémia a vojnový konflikt na Ukrajine** má priamy efekt v predĺžení projektov a pretrvávajúci efekt zníženia záujmu o akcie, hlavne KA1),
- **administratívna záťaž a problémy s vyúčtovaním projektov, hlavne v sektoroch ŠV a OVP**, kde nemajú dosť administratívnych pracovníkov a musia ju realizovať učitelia,
- **jazyková bariéra** – hlavne v sektore OVP, VD (učitelia odborných predmetov, majstri, dospelí),
- **potreba flexibility rozpočtu v súvislosti s infláciou**,
- **v práci s mládežou** sú obavy, aby sa program Erasmus+ nestal len programom pre mladých ľudí s nedostatkom príležitostí a realizoval by len sociálnu prácu s mládežou (v posledných rokoch sa situácia zmenila a mladí ambiciózní ľudia si môžu vybrať zo

⁷ Údaje reflektujú obdobie 2014 -2020.

širšej ponuky programov pre individuálny rozvoj na národnej aj medzinárodnej úrovni a odkláňa istú časť mládeže do iných programov, napr. IAMbitious/DASATO Academy, Show your talent, DofE).

2. Aké sú výsledky a dlhodobý vplyv programu Erasmus+ na roky 2014–2020 vo vašej krajine? Zaujímá nás vplyv všetkých akcií/prvkov programu Erasmus+ na roky 2014–2020 a osobitná pozornosť sa venuje tým akciám/prvkom, ktoré pokračujú v programe Erasmus+ na roky 2021–2027. Zaujímá nás aj vplyv opatrení/prvkov, ktoré boli prerušené do takej miery, že by to mohlo pomôcť navrhnuť budúci program. Ako hodnotíte kvalitu žiadostí prijatých vo vašej krajine a aké opatrenia by sa mohli prijať na zlepšenie kvality žiadostí a udelených projektov vo vašej krajine, pričom sa zohľadní zdvojnásobenie rozpočtu na programový cyklus na roky 2021–2027?

Program Erasmus+ za roky 2014–2023 vykazuje významný pozitívny vplyv vo všetkých sektoroch, ktorý je kvantifikovaný viac ako 95% pozitívnym hodnotením všetkých respondentov v dotazníkovom prieskume, ako aj v príkladoch dobrej praxe, ktoré sú v Prílohe 3. Pochopiteľne existujú rozdiely medzi jednotlivými oblasťami a kľúčovými akciami/podprogramami tak v atraktivnosti, ako aj úspešnosti napĺňania jednotlivých konkrétnych cieľov a priorít. Z výskumného šetrenia sme analyzovali, že úsilie o zvýšenie účinnosti projektov a efektivity investícií treba zamerať na lepšie šírenie výsledkov projektov. Táto požiadavka si vyžaduje súčinnosť národnej autority na podporu „predĺženia životného cyklu“ projektu s opatreniami na zužitkovanie výsledkov v širokom meradle. Veľmi náročné a koncepčne zložité je porovnávať účinnosť rozmanitých akcií medzi sebou a tiež porovnávať jednotlivé oblasti, ktorých odlišnosť podmieňuje aj odlišné nazeranie na účinnosť. V zásade je však účinnosť vhodné vzťahovať aj na priority domácich politík. Aktuálne sa na Slovensku začína realizovať nová školská reforma na základných školách^{8 9}, čím nadobúda veľký význam väčšia podpora mobilit učiteľov, ako aj malých partnerstiev v sektore ŠV. Význam mobilit a partnerstiev pre reformy v OVP je vyzdvihnutý aj v strategickom materiáli Učiace sa Slovensko, kde sa v opatrení 3-10.02 navrhuje explicitne navýšiť finančné zdroje aj na podporu projektov Mobilita učiacich sa a zamestnancov v OVP (KA102) a Strategické partnerstvá v OVP (KA202). Výrazne akcentuje podpora duálneho vzdelávania a vzdelávania v pracovnom prostredí („work-based learning“), projekty v sektore OVP zamerané na stáže možno pokladať za účinnejšie ako niektoré iné projekty. V sektore VV sa mobilita študentov a pedagógov stáva veľmi účinným nástrojom na podporu internacionalizácie, keďže internacionalizácia vysokoškolského vzdelávania je vysokou národnou prioritou, ktorá je živo diskutovaná aj v akademickej obci. Vysokoškolský zákon umožňuje mobilné okná a univerzity hľadajú spôsob, ako tento nástroj zapracovať do študijných plánov. V sektore Mládeže a VD je program dlhodobo významným nástrojom pre fungovanie, udržateľnosť a rozvoj neformálneho

⁸ [11808_statny-vzdelavaci-program-pre-zakladne-vzdelavanie-cely.pdf \(minedu.sk\)](#)

⁹ [Úvodná stránka - Vzdelávanie 21. storočia \(vzdelavanie21.sk\)](#)

vzdelávania a práce s mládežou. Pozitívom je národné spolufinancovanie vysokoškolských mobilit. Z interview a z diskusií za okrúhlym stolom sme zistili, že podobná finančná intervencia by bola potrebná hlavne v rozvíjajúcich sa sektoroch ŠV a OPV.

Kvalita žiadostí sa v programe Erasmus+ výrazne zlepšila v sektoroch ŠV, OVP a VV a mládeže, čo je zásluhou jasne definovaných cieľov a priorít programu, ako aj práce oboch národných agentúr, kde na ich webových stránkach sú kvalitne spracované informácie o výzvach a aj metodická pomoc pre žiadateľa. Slabšia kvalita žiadostí je v sektore VD, kde pribudlo veľa nových žiadateľov, ktorí nemajú dostatočné skúsenosti s prípravou projektov. Pre nich NAE+ pripravuje špeciálne pracovné workshopy a konzultácie. Kvalitu projektov môžeme teda hodnotiť mierou úspešnosti projektov akcií KA1 a KA2 za roky 2021 a 2022, ktoré sú uvedené v tabuľkách 4,5 v Prílohe 5. Úspešnosť v KA1 je najvyššia v sektoroch ŠV, OVP a VV (2021 nad 96%, 2022 nad 84%) a miera úspešnosti v priemere vo všetkých sektoroch bola viac ako 93%. V akcii KA2 je nižšia kvalita projektov. Najlepšia úspešnosť je v sektoroch VV a OVP 53% a priemerná úspešnosť vo všetkých sektoroch v roku 2021 bola 47% a v roku 2022 bola 34%.

Tabuľka 4 Miera úspešnosti projektov v aktivitách KA1 a KA2 výzva 2021

	KA1			KA2		
	Podané	Schválené	Miera úspešnosti v %	Podané	Schválené	Miera úspešnosti v %
Vysoké školy	32	31	96,88	15	8	53,33
Školské vzdelávanie	64	57	89,06	44	20	45,45
Odborné vzdelávanie a príprava	121	117	96,69	30	16	53,33
Vzdelávanie dospelých	13	10	76,92	33	12	36,36
Mládež	72	42	58,33	48	22	45,83
Spolu	302	257	83,58	170	78	46,86

Zdroj: Výročná správa o realizácii zmluvy o spolupráci pri koordinácii programov v oblasti vzdelávania za rok 2021, SAAIC 2022 Bratislava

Tabuľka 5 Miera úspešnosti projektov v aktivitách KA1 a KA2 výzva 2022

	KA1			KA2		
	Podané	Schválené	Miera úspešnosti v %	Podané	Schválené	Miera úspešnosti v %
Vysoké školy	31	31	100	13	8	61,54
Školské vzdelávanie	178	155	87,08	66	14	21,21
Odborné vzdelávanie a príprava	181	166	91,71	27	11	40,74
Vzdelávanie dospelých	28	16	57,14	66	9	13,64
Mládež	118	61	51,7	69	21	30,44
Spolu	536	429	77,53	241	63	33,51

Zdroj: Výročná správa o realizácii zmluvy o spolupráci pri koordinácii programov v oblasti vzdelávania za rok 2022, SAAIC 2023 Bratislava

3. *Identifikujte, opíšte a kvantifikujte (ak je to možné) účinky presahovania medzi rôznymi akciami (zoskupeniami akcií) programu Erasmus+ na roky 2021–2027 vo vašej krajine, ako sa uvádza v intervenčnej logike.*

Nakoľko nový program sa rozbiehal v zložitom období pandémie a konfliktu na Ukrajine, nie je možné v súčasnosti kvantifikovať účinky presahovania medzi rôznymi akciami. Sledujeme postupne v akcii KA1 nárast krátkodobých mobilít v sektoroch ŠV, OVP a čiastočne aj vo VD (KA122), ktoré sa prelínajú s akreditovanými mobilitami (KA121) a postupne začínajú mať presah do malých partnerstiev (KA210). V sektore VV je vidieť trend prelínania mobilít študentov a učiteľov, keď absolvujú KA131, vytvoria si kontakty a aktívne sa zapájajú do malých a kooperačných partnerstiev (KA210, KA220). V sektore mládeže zo skúseností organizácií s programami EÚ pre mládež vyplýva, že pri práci s mladými ľuďmi je najviac prepojený medzi Mládežníckymi výmenami a Aktivitami zameranými na participáciu mládeže (YPA). YPA slúži ako priestor na realizáciu vlastných plánov a predstáv mladých ľudí, ale vytvára tiež priestor pre mládežníckych vedúcich na ich motiváciu (a čiastočne aj prípravu)

na medzinárodný typ aktivít s presahovaním tém. Účasť na medzinárodných výmenách často vedie k pokračovaniu spolupráce partnerov zameranej na prehlbovanie know-how v spoločných témach cez Mobilitu pracovníkov s mládežou (KA1) alebo cez Malé partnerstvá (KA2).

4. Do akej miery mal program Erasmus+ na roky 2021–2027 vo vašej krajine transformačný účinok na systémy, hodnoty a normy, najmä pokiaľ ide o štyri horizontálne priority programu: inklúzia a rozmanitosť – digitálna transformácia – zelená transformácia (životné prostredie a boj proti zmene klímy) – účasť na demokratickom živote a občianska angažovanosť? Mohli by ste určiť horizontálne priority, na ktoré mal program prostredníctvom svojich opatrení najväčší vplyv?

Za prvé tri roky nového programového obdobia nie je možné jednoznačne identifikovať transformačné účinky programu na vzdelávací systém, normy a hodnoty na Slovensku. Z realizovaného prieskumu je možné identifikovať trendy transformácie v definovaných horizontálnych prioritách, ktoré sa postupne prenášajú aj do vzdelávacieho systému, do procesov reforiem a aj legislatívnych zmien.

Tab. 6 Hodnotenie významnosti vplyvu priorít v jednotlivých sektoroch

Horizontálna priorita	ŠV	OVP Školy/iné organizácie	VV Učiteľ/študent	Mládež	VD
Inklúzia a rozmanitosť	77,2%	85,6/74,5%	59/71,7%	67%	83%
Životné prostredie a boj proti zmene klímy	37,7%	73,8/63,8%	32/30%	50%	71,6%
Riešenie digitálnej transformácie prostredníctvom rozvoja digitálnej pripravenosti, odolnosti a kapacity	78%	79,7/87,2%	46/40%	60%	80%
Spoločné hodnoty, občianska angažovanosť a aktívne občianstvo	10,8%	82,2/63,8%	43/48%	74%	71,6

Z tabuľky 6 vidíme, že najväčší vplyv na transformačné procesy v sektoroch majú horizontálne priority inklúzia a rozmanitosť a digitálna transformácia. Nasleduje priorita účasť na demokratickom živote a občianska angažovanosť a zatiaľ najmenší vplyv na transformačné procesy má priorita životné prostredie a boj proti zmene klímy. Prehľad o zastúpení priorít v rokoch 2021 a 2022 je vidieť v akciách KA2 Graf 2 (Príloha 6 Grafy). Identifikované trendy sú dôležité, aby sme v ďalších výzvach súčasného programu zabezpečili väčšiu informovanosť a vzbudili väčší záujem u žiadateľov o horizontálne priority zelenej transformácie a demokratizácie a občianskej angažovanosti. Podobne aj v tabuľkách 7 a 8 je vidieť v *akciách* partnerstiev (KA2) za roky 2021 a 2022 najviac podaných projektov v prioritách inklúzia a rozmanitosť a digitálna transformácia a menej v ďalších dvoch prioritách. Pozitívny je ale nárast počtu projektov vo všetkých sektoroch. V tabuľkách 9,10 (Príloha 5 Tabuľky) sú uvedené konkrétne témy projektov v jednotlivých sektoroch podľa horizontálnych priorít za roky 2014-2020 a 2021-2022.

Tabuľka 7 KA 2 (partnerstvá) Prehľad zvolených horizontálnych priorít 2021

Horizontálna priorita	ŠV	OVP	VD	VŠ	Mládež	Spolu
Inklúzia a rozmanitosť vo všetkých oblastiach vzdelávania, odbornej prípravy, mládeže a športu	25	8	16	2	21	72
Riešenie digitálnej transformácie prostredníctvom rozvoja digitálnej pripravenosti, odolnosti a kapacity	18	13	8	4	18	61
Životné prostredie a boj proti zmene klímy	10	7	10	2	12	41
Spoločné hodnoty, občianska angažovanosť a aktívne občianstvo	10	1	7	1	18	37

Zdroj: Výročná správa o realizácii zmluvy o spolupráci pri koordinácii programov v oblasti vzdelávania za rok 2021, SAAIC 2022 Bratislava

Tabuľka 8 KA 2 (partnerstvá) Prehľad zvolených horizontálnych priorít 2022

Horizontálna priorita	ŠV	OVP	VD	VŠ	Mládež	Spolu
Inklúzia a rozmanitosť vo všetkých oblastiach vzdelávania, odbornej prípravy, mládeže a športu	32	6	21	3	21	83
Riešenie digitálnej transformácie prostredníctvom rozvoja digitálnej pripravenosti, odolnosti a kapacity	18	9	25	4	21	77
Životné prostredie a boj proti zmene klímy	21	6	14	1	18	60
Spoločné hodnoty, občianska angažovanosť a aktívne občianstvo	15		17	2	23	57

Zdroj: Výročná správa o realizácii zmluvy o spolupráci pri koordinácii programov v oblasti vzdelávania za rok 2022, SAAIC 2023 Bratislava

5. Aké sú rozdiely vo vplyve akcií programu Erasmus+ na roky 2021–2027 vo vašej krajine na ťažko dostupné skupiny, ľudí s nedostatkom príležitostí alebo osobitne znevýhodnené skupiny obyvateľstva, ktoré sa tradične nezapájajú do nadnárodných alebo medzinárodných aktivít, v porovnaní s inými skupinami, ktoré využívajú program? Zaujíma nás o hodnotenie prvých účinkov rámca opatrení na začlenenie a stratégie začleňovania a rozmanitosti na podporu dostupnosti financovania pre širšiu škálu organizácií a na lepšie oslovenie väčšieho počtu účastníkov s nedostatkom príležitostí.

Hodnotenie prvých účinkov rámca opatrení a finančnej podpory na stratégiu začleňovania a rozmanitosti na podporu dostupnosti účastníkov s nedostatkom príležitostí je pozitívny tak zo strany autorít, ako aj zo strany participantov na projektoch vo všetkých sektoroch (pozitívne hodnotenie bolo od 90% až po 75%). Pozitívne je vnímaná špecializovaná stránka programu na podporu inklúzie¹⁰ a prehľadná metodika na podporu osôb s nedostatkom príležitostí¹¹. Pre žiadateľov je k dispozícii príručka na podporu inklúzie a opatrenia ministerstva školstva na podporu inklúzie, čo vedie jednak k lepšiemu chápaniu cieľov inklúzie a jednak k potrebe zoznámiť sa s príkladmi práce so žiakmi/poslucháčmi/účastníkmi s nedostatkom príležitostí.

¹⁰ <https://www.erasmusplus.sk/inkluzia/>

¹¹ https://www.erasmusplus.sk/wp-content/uploads/2019/09/Metodika-OVPaSV_final.pdf

Pozitívne je vo všetkých sektoroch hodnotené, že je možné financovať zvýšené náklady na diétne stravovanie, (čo otvorilo napríklad príležitosť pre celiatikov), alebo náklady na sprievod, (napr. autista vycestoval s osobným asistentom a zrakovo postihnutý so psom), a že akreditované organizácie môžu požiadať po 12. mesiacoch o dodatočné peniaze na podporu znevýhodnených účastníkov a inklúzie. Významným faktorom z nášho výskumného šetrenia je zistenie, že inklúziu významne podporuje aj digitalizácia. Príklady úspešných projektov pre znevýhodnené skupiny a ľudí so špeciálnymi potrebami sú v Prílohe 3.

V sektore ŠV v prieskume pomerne veľa respondentov (63,52%) súhlasilo, alebo úplne súhlasilo s tvrdením, že: „Program Erasmus+ je svojou štruktúrou, podmienkami a požiadavkami dobre prispôsobený a dostupný aj pre osoby s nedostatkom príležitostí na našej škole", a strednú mieru súhlasu vyjadrila viac než štvrtina opýtaných (27,51%). Pri uvádzaní a konkretizovaní dopadov na uvedené skupiny žiakov najväčší vplyv malo zvýšenie vnútornej motivácie a aktívneho prístupu daných žiakov k štúdiu a zlepšenie ich začlenenia do kolektívu triedy, školy, prípadne iných školských tímov. Ako druhý významný faktor dopadu bol pomenovaný rozvoj jazykových kompetencií a podpora sebavedomia a rozvoj sociálnych zručností. V menšej miere boli uvedené faktory: skúsenosť/zážitok, poznatky, možnosť spolupráce a zlepšenie vzdelávacích výsledkov.

Práve **v sektore OVP** je veľa pozitívnych signálov zo škôl, že dôraz kladený v projektoch na inklúziu a diverzitu sa premieta do vyššej participácie žiakov spomedzi znevýhodnených skupín. Z dotazníkového šetrenia pre vedenia odborných škôl (riaditelia) vidieť príklady vyššej miery inklúzie a opatrenia na podporu inklúzie a rozmanitosti a aj vplyv projektov na ďalší život školy.

- „Na škole pribúda počet inkluzívnych študentov, a preto sa viac zameriavame na formy a metódy vzdelávania týchto študentov, na škole pôsobí školský psychológ, ktorý spolupracuje s učiteľmi aj študentami. Veľa informácií sme si doniesli aj z partnerských škôl v ČR, Litve.“
- „Podpora inklúzie - pri výberovom konaní má žiak so ŠVVP alebo SZP pridelený bod navyše, aby mu bolo umožnené zúčastniť sa zahraničnej mobility. V prípade rovnosti bodov je takýto uchádzač zvýhodnený.“ Naši účastníci mobilít sú zdravotne postihnutí žiaci, ale aj žiaci zo sociálne znevýhodneného prostredia. Našou snahou je, aby boli mobility prístupné pre všetkých bez rozdielov.
- „Upravili sa kritériá výberu účastníkov/posunuli sme hodnotu priemerného prospechu na zvýhodnenie týchto žiakov. Zapožičali sme študentom notebooky na dobu stáže. Pridelili sme študentom primerané zaradenie na pracovisku v spolupráci s hostujúcimi inštitúciami.“
- „Mnohí študenti, ktorí sa zúčastnili mobilít, mali možnosť vycestovať prvýkrát. Mali možnosť zažiť rozmanitosť kultúr a bojovať proti predsudkom a xenofobickým vyjadreniam. Zažili to, že aj ľudia iných národov a rás dokážu spolupracovať, žiť na jednom mieste a rešpektovať sa navzájom.“

- „Zavedenie metodiky odborného vzdelávania žiakov so ŠVVP na základe získaných znalostí z odbornej stáže a praxe v zahraničí.“

Odborné školy, ale aj organizácie spolupracujúce v rámci OVP, reportujú význam účinkov svojich intervencií a zapojení takýchto osôb do projektu, ktoré viedli k významnej zmene správania a najmä zvýšenej sebadôvere a sebaúcte, napr.

- „Žiačka s mnohými ťažkosťami nabrala odvalu zúčastniť sa a v súčasnosti vykazuje vyššiu mieru samostatnosti, rozhodnosti a nabrala správne sebavedomie. Vie, že aj v ďalekom svete dokáže fungovať relatívne samostatne, riešiť problémy aj bez rodičov. Zapájame ju aj do ďalšej mobility.“
- „...zvýšil sa ich záujem a povedomie o EÚ, niektorí chcú ísť po skončení školy pracovať do zahraničia.“
- „Študent z marginalizovaných komunít po účasti v programe Erasmus+ vykazoval lepšie študijné výsledky a ochotnejšie sa zapájal do mimoškolských aktivít.“
- „(Vidieť) zvýšenie sebadôvery a akceptovanie majoritou a v nemalej miere to prispelo aj k zlepšeniu mentálneho zdravia a sebavedomia.“
- „...stávajú sa pribojnejšími, cítia sa byť súčasťou spoločnosti.“
- „Žiaci si uvedomili, že program umožňuje rovnaké podmienky pre všetkých žiakov. Zvýšilo to ich osobné i pracovné povedomie a prispelo k úspešnému ukončeniu štúdia a uplatneniu sa na trhu práce.“
- „Zvýšila sa ich motivácia zapájať sa do projektových aktivít. Odstránili sa strach, neistota z tímovej práce a z prezentácie.“

Odpovede na otázku týkajúcu sa bariér v zapojení týchto osôb ukazujú, že častou prekážkou, napriek podpore zo strany školy, je strach z cestovania, jazyková bariéra, malá sebadôvera, zlá finančná situácia rodiny a zložitá sociálna prostredie.

V sektore VV sa študenti týchto skupín majú možnosť rovnakou mierou zapojiť do akcií programu. Motivujúce je aj ich finančné zvýhodnenie. Vedenia vysokých škôl konštatovali, že nový program Erasmus+ v období 2021-2027 je lepšie prispôbený potrebám znevýhodnených skupín, ako tomu bolo v predchádzajúcom programe 2014-2020. Jedinou identifikovanou bariérou je ich ekonomická situácia (nemajú ďalšie vlastné prostriedky na štúdium na univerzitách v štátoch s vyššou životnou úrovňou) a skôr volia virtuálne pobyty. Podľa vyjadrení 75% študentov program v značnej miere prispieva k rozvoju ich znalostí v oblasti európskej integrácie, k zvyšovaniu informovanosti o spoločných hodnotách EÚ a k posilňovaniu európskeho pocitu spolupatričnosti mladej generácie.

V sektore Mládeže z prieskumu vyplýva, že projekty Erasmus+ sú stále viac zaujímavé pre väčšinu mládež než pre mládež, ktorá má problémy s fungovaním v bežnom živote. Pokiaľ sa však podarí úspešne zapojiť do projektov mládež s nedostatkom príležitostí, tak 78% respondentov považuje vplyv realizovaných projektov za významný až veľmi významný pre znevýhodnené skupiny v oblasti zvyšovania ich kompetencií pre úspešné vzdelávacie dráhy a praktický život prostredníctvom účasti v dobre pripravenej medzinárodnej mobility aktivite,

alebo v aktivite na miestnej úrovni v témach, do ktorých sa znevýhodnené skupiny zriedka zapájajú v bežnom živote. Ide najmä o skupiny mladých ľudí pochádzajúcich z prostredia generačnej chudoby (mladí Rómovia a Rómky z marginalizovaných komunit), ale aj z rôznych vidieckych oblastí. Veľká časť projektov, ktoré sa venovali znevýhodneným skupinám, pracovala s mládežou so zdravotným znevýhodnením. Časť projektov bola venovaná aj medzigeneračnému dialógu a podpore seniorov. Niektoré ukončené projekty už mali zapojené aj deti a mládež odídenčov z Ukrajiny po začatí vojnového konfliktu v roku 2022. Tretina účastníkov mobilít (najmä KA1) sú mladí ľudia s nedostatkom príležitostí¹². NIVAM zameriava svoju podporu v oblasti inklúzie hlavne na znevýhodnených mladých ľudí. Okrem vydania špeciálnej príručky Zapoj sa do inklúzie (2021)¹³ organizuje špeciálne tréningy pre svojich zamestnancov (vrátane regionálnej siete), ako konzultovať projekty so zameraním na inklúziu znevýhodnených skupín. Tiež pripravil školenia pre rôzne organizácie na podporu zapojenia znevýhodnených mladých ľudí, pričom využíva spoluprácu s renomovanými národnými expertmi na túto tému. Pohľad organizácií na zapojenie znevýhodnených skupín mládeže do programu Erasmus+ identifikuje pretrvávajúce bariéry, ktoré súvisia s národnými a regionálnymi systémami podpory a prácou so znevýhodnenými skupinami. Ide o nedostatočné personálne kapacity na identifikáciu a oslovenie zástupcov znevýhodnených skupín, Slovensko má problém s integráciou znevýhodnených skupín do bežného života, do medzinárodných aktivít je to ešte zložitejšie, integrácia stojí organizácie veľké finančné zdroje a i. Napriek rôznorodým prekážkam pri zapájaní znevýhodnených skupín mládeže do programu Erasmus+ sa potvrdzuje, že správne uchopenie témy v rámci projektov Erasmus+ prináša zmenu postojov majoritnej mládeže zapojenej do projektov, kde prezentujú, že ich pohľad nebol správny a už dnes znevýhodnené skupiny vnímajú inak a zmenilo to ich správanie, ktoré je vnímavejšie, ústretovejšie a bez zbytočných dovtedajších predsudkov voči znevýhodneným skupinám. Organizácie pracujúce s mládežou pripomínajú tiež potrebu pokračovania špeciálneho dofinancovania nákladov spojených so zapájaním mladých ľudí s nedostatkom príležitostí, ale aj potrebu práce s majoritou (zdravou populáciou), ktorá by mala byť vzdelaná v programe Erasmus+, aby rozumela rôznym bariéram ľudí so špeciálnymi potrebami, a tak získavala skúsenosť, ako ich lepšie prijímať a vytvárať im podmienky, aby sa aj oni mohli stať súčasťou spoločnosti.

V sektore vzdelávania dospelých z výskumného šetrenia vyplynulo, že sú tu veľké rezervy v získavaní znevýhodnených skupín na ďalšie vzdelávanie. Ide hlavne o osoby so zdravotným postihom, z marginalizovaných skupín a osoby s predčasne ukončenou školskou dochádzkou. Bariéry sú rovnaké, ako boli uvedené v ostatných sektoroch vzdelávania. Pozitívne dopady vzdelávania dospelých z uvedených skupín sú hlavne v zvýšení ich sebavedomia, uľahčení pri hľadaní práce, začlenení sa do spoločnosti a ich socializácia. Niektorí absolventi týchto skupín sa mohli prvýkrát v živote stretnúť v praxi s formami demokratického rozhodovania a s povedomím spolupatričnosti v EÚ.

¹² Vyjadrenie zástupcov Národnej agentúry, 15.05.2023. Overiť v dátach od SAIAC.

¹³ https://eurodesk.sk/wp-content/uploads/2022/06/SPI_Checklist_Disability-sl_WEB-02.pdf

6. *Do akej miery sa akcie/činnosti/projekty podporované z programu Erasmus+ 2021–2027 prispievajú k začleňovaniu opatrení v oblasti klímy a životného prostredia a k dosahovaniu cieľov v oblasti klímy a životného prostredia vrátane tých, ktoré sú zamerané na zníženie negatívnych vplyvov na životné prostredie vo vašej krajine?*

Z analýzy tabuliek 6 až 12 (Príloha 5 Tabuľky) vidíme z celkového počtu podaných projektov, že záujem o uvedenú horizontálnu prioritu v novom programovom období len postupne narastá. Pozitívnym je fakt, že vzhľadom na zmeny v Pláne obnovy a odolnosti z 26. apríla 2023, ktorými sa reaguje na zelenú transformáciu vo vzdelávaní a potrebu rozvoja zelených zručností a nakoniec aj vplyvom odporúčania Rady EÚ pre Slovensko z 24. mája 2023 (Country Specific Recommendations 2023), ktoré výlučne prioritizuje podporu politického úsilia zameraného „na poskytovanie a nadobúdanie zručností potrebných na zelenú transformáciu“¹⁴, dôjde čoskoro k zmene v prospech tejto priority aj v projektoch programu Erasmus+ vo všetkých sektoroch. V sektore ŠV sa problematika Green skills, ktorá má zastúpenie v KA2 projektoch, postupne začína riešiť až od roku 2021.

7. *Do akej miery ovplyvnili formy spolupráce a druhy akcií v rámci programov Erasmus+ 2021–2027 a Erasmus+ 2014–2020 vývoj politiky v oblasti vzdelávania a odbornej prípravy, mládeže a športu vo vašej krajine? Ktoré akcie programov sú najúčinnnejšie vzhľadom na potreby vašej krajiny? Existujú výrazné rozdiely medzi rôznymi akciami?*

Za hodnotených 10 rokov implementácie programu Erasmus+ cítiť jeho vplyv v systéme vzdelávania na Slovensku. Vyše 90% zo všetkých respondentov (jednotlivcov aj organizácie) deklaruje pozitívny vplyv a dopady programu ako celku na realizujúce sa postupné transformačné procesy vo vzdelávacej sfére. Dôležité je vyzdvihnúť, že oproti minulosti došlo vznikom programu Erasmus+ (zjednotenie akcií, väčší rozpočet, digitálna administrácia a i.) k významnejšiemu vplyvu do vzdelávacích politík, čo vyvoláva aj väčšiu aktivitu zo strany ministerstva školstva, pričom dochádza k regulačným zmenám vo vzdelávacom systéme a dokonca aj k zlepšeniam v legislatíve:

- zákon 137/2022 Z.z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony¹⁵ („mobilné okno“, ktoré vytvára priestor v študijných programoch študentov na absolvovanie zahraničnej mobility a možnosť prijatia zahraničných (ukrajinských) študentov;

¹⁴ https://commission.europa.eu/document/download/06dee83b-e24f-4a3e-8e27-791232a81d5e_sk?filename=COM_2023_625_1_SK.PDF

¹⁵ Zákon 137/2022 Z.z. Vláda SR, marec 2022, [137/2022 Z.z. - Zákon, ktorým sa mení a dopĺňa záko... - SLOV-LEX](#)

- novelou zákona o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch 138/2019 Z. z.¹⁶ sa vytvorili podmienky pre zníženie úväzku (5 hodín vyučovacej povinnosti týždenne) učiteľov vyťažených prácou na projektoch;
- novelou školského zákona 245/2008 Z. z. sa intenzívne podporuje inkluzívne vzdelávanie a tvorba podporných (inkluzívnych) tímov. Novoprijatí odborní zamestnanci by mohli byť nápomocní pri prekonávaní bariér (nedostatočnej podpory, prípadne aj odporu rodiny alebo obáv samotných žiakov zo zapojenia do projektu) a zvýšiť tak zapojenie znevýhodnených žiakov alebo žiakov s nedostatkom príležitostí v dôsledku chudoby;
- novelou zákona o OVP 61/2015 Z. z. je podporené poskytovanie praktického vyučovania v zahraničí, čo jednak podporuje vysielanie žiakov v duálom vzdelávaní do materských podnikov na získavanie praktických zručností, ale stimuluje aj zapájanie do programu Erasmus+;
- novelou vyhlášky 202/2022 Z. z. sú školy úspešné v programe Erasmus+ zvýhodnené počtom miest, ktoré im samosprávne kraje pridelujú na prijímanie žiakov do prvého ročníka, čo sa zároveň v dôsledku financovania na žiaka premieta do vyššieho príjmu školy zo štátneho rozpočtu.

Medzi akciami Erasmus+ neboli identifikované významné rozdiely v jednotlivých sektoroch. Respondenti hodnotia najviac pozitívne akcie KA1, ktoré majú priamy vplyv na osobnostný rozvoj, na inovácie vo vzdelávaní, na digitalizáciu vzdelávania, na inklúziu a vnímanie hodnôt EÚ (ŠV, OVP, VV). Akcie KA2 kladne hodnotia hlavne väčšie organizácie (veľké školy, univerzity, organizácie z praxe, ktoré majú dostatočné personálne kapacity), ktoré prinášajú vysokú pridanú hodnotu v strategických partnerstvách vo vzdelávaní a v implementácii inovácií a výmeny osvedčených postupov. Zároveň sú motormi potrebných transformačných procesov na Slovensku (strategické zamerania vysokých škôl a i.) a vyvolávajú aj priamy tlak na politiky vo vzdelávaní, ale aj potrebné legislatívne zmeny. Mládežnícka politika na Slovensku je podrobne definovaná v Stratégii Slovenskej republiky pre mládež na roky 2021 až 2028.¹⁷ Obsahuje viacero oblastí, ktoré ovplyvňujú kvalitu života mladých na Slovensku. Vplyv programu Erasmus+ v rámci mládežníckej politiky je podľa názorov expertov najviac citeľný v časti participácia (účasť na demokratickom živote a občianska angažovanosť) a práca s mládežou. Dlhodobá práca so samosprávami aj prostredníctvom EÚ programov pre mládež výrazne prispela k zlepšeniu stavu práce s mládežou na lokálnej úrovni (NIVAM je v celoeurópskej sieti napr. *Europe goes local*, ďalej len EGL, alebo *Democracy Reloading*¹⁸), rovnako aj samostatné projekty organizácií v rámci rôznych mobilitných aktivít najmä však mládežníckych výmen, strategických partnerstiev a štruktúrovaného dialógu¹⁹.

¹⁶ Zákon 138/2019 Z. z., vláda SR, máj 2019, [138/2019 Z. z. Zákon o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch](#) | Aktuálne znenie (zakonypreludi.sk)

¹⁷ https://www.minedu.sk/data/files/11043_strategia-slovenskej-republiky-pre-mladez-na-roky-2021-2028.pdf

¹⁸ <https://epale.ec.europa.eu/sk/content/workshopy-zamerane-na-kompetencny-ramec-democracy-reloading>

¹⁹ Projekty Štruktúrovaného dialógu dobiehali zároveň so spustením novej generácie programu Erasmus+, čo je aj dôvod, prečo ich mnohé organizácie spomínajú v hodnotiacom dotazníku pre definované obdobie.

Príklady vplyvu programov mládeže na spoločnosť:

- mládežnícka organizácia začala pôsobiť aj ako poradný orgán pre samosprávu,
- metodická podpora tvorby strategických dokumentov zameraných na mládež vo vidieckych obciach,
- nastavenie spolupráce regionálnej a lokálnej úrovne/samospráv nielen v oblasti práce s mládežou, tvorba koncepčných materiálov v mestách, vznik pozície hradenej mestom - koordinátora práce s mládežou, rozvoj školských a mládežníckych parlamentov, rozvoj ich spolupráce sieťovania nielen na regionálnej, ale aj národnej a medzinárodnej úrovni (www.zajednolano.sk).
- zapájanie do expertných skupín, pripomienkovanie a konzultácia strategických a legislatívnych dokumentov na národnej alebo regionálnej úrovni (napr. Stratégia pre mládež BSK) a i.

8. Aké konkrétne prístupy (napríklad spolufinancovanie, propagácia alebo iné) ste použili, aby ste sa pokúsili zvýšiť účinky programov Erasmus+ 2021–2027 a Erasmus+ 2014–2020 vo vašej krajine? Do akej miery boli tieto prístupy účinné? Je možné identifikovať nejaké konkrétne body na zlepšenie?

V sektore školského vzdelávania v predmetnom aspekte sú relevantné konkrétne formy šírenia výsledkov a propagácie programu navrhované v dotazníkoch PZ/OZ: metodické školenia, semináre a workshopy, online komunikácia, prezentácia získaných skúseností pred radou školy (verejnosť, rodičia), lokálne, tematické konferencie a online nástroje (web, FB, podcast, video a i). V ostatných rokoch narastá počet projektov v ŠV, čo je dôsledkom dobrej propagácie, ako aj väčšieho záujmu učiteľov a žiakov prekonávať hlavne jazykovú bariéru a administratívnu bariéru. Ďalšími faktormi, ovplyvňujúcimi nárast záujmu, je internacionalizácia, prenos a implementácia inovácií, metód a prostriedkov do procesu vzdelávania atď.

V sektore OVP je len málo príkladov konkrétnych prístupov na podporu zvýšenia účinku programov Erasmus+ a nie sú k dispozícii ani analýzy ich účinnosti. Sú však informácie o troch typoch podporných aktivít:

- predfinancovanie projektov so strany samosprávneho kraja uľahčuje realizáciu projektov a napríklad aj umožňuje zapojenie finančne slabších žiakov do mobilit, tak škola môže vyslať aj takých žiakov, ktorí vysoko benefitujú z projektu a inak by nevycestovali;
- informácie o vybavenosti zahraničných škôl vytvárajú priaznivejšie podmienky na investície zriaďovateľa na skvalitnenie vybavenosti škôl, a tým aj na účinnejšie využitie zahraničných skúseností;

- podpora jazykového vzdelávania pedagogických zamestnancov samosprávnym krajom, čo zvýšením absorpčného potenciálu zahraničných podnetov vytvára podmienky aj pre zvýšenie účinnosti projektov.

70% respondentov dotazníka pre stredné odborné školy reagovalo pozitívne na otázku „Bolo by užitočné zvýšiť účinok projektov Erasmus+ nejakými doplnkovými aktivitami, ktoré by neboli financované z programu Erasmus+?“ Pri pozitívnej odpovedi boli respondenti vyzvaní uviesť konkrétne návrhy, ktoré by mohli pomôcť zvýšiť účinnosť ich projektu. Uvedieme niekoľko príkladov takýchto návrhov, štruktúrovaných podľa obsahového zamerania (financovanie, podpora zviditeľnenia):

- finančná podpora zo strany ministerstva alebo zriaďovateľa by mohla slúžiť na zlepšenie materiálno-technickej vybavenosti priestorov našej školy, aby sme sa vyrovnali tým zahraničným, ktoré v rámci projektov Erasmus+ navštevujeme a aby sme sa vyrovnali vybavenosti moderných podnikateľských subjektov, kde naši žiaci absolvujú odbornú prax/odborný výcvik a kde sa plánujú v budúcnosti uplatniť,
- jednoznačne finančná podpora školám zo strany oficiálnych inštitúcií – MŠVVaM SR, VÚC- by určite pomohla posilniť účinky projektov, možno by bolo dobré motivovať "výrobnú sféru", aby investovala do "nevýrobnej", jednoducho do vzdelania,
- navrhujeme podporu zo strany ministerstva školstva a ďalších sektorových ministerstiev, napr. pôdohospodárstva na doplnkové aktivity účastníkov, na získanie certifikátov alebo osvedčení, ktoré by im otvorili pracovný trh,
- finančná podpora aj stavovských organizácií v príslušnom odbore alebo aj motivačné sponzorstvo zo strany firiem/spoločností, podnikov - účastníci programu získajú pracovnú skúsenosť v zahraničí, ktorú využijú v budúcom pracovnom živote,
- zamestnať na plný úväzok zamestnanca, ktorý by koordinoval program Erasmus+,
- samostatná finančná podpora pre dlhodobé vzdelávanie pedagogických zamestnancov OVP v cudzom jazyku v školách, ktoré realizujú mobility dlhšie obdobie,
- uznať učiteľom aktívnu účasť v projektoch Erasmus+ ako jednu z foriem systému ďalšieho vzdelávania učiteľa (väčšia motivácia a aj možnosť získať odborný a finančný postup),
- zviditeľneniu školy angažujúcej sa v projekte Erasmus+ by pomohla väčšia ochota zo strany zriaďovateľa v oblasti propagácie, medializácie, online platformy na výstupy škôl, alebo organizovať stretnutie účastníkov, koordinátorov Erasmus+ pod svojou záštitou, kde prezentujú verejnosti pozitívne príklady a vplyv projektu na transformáciu odborného vzdelávania na Slovensku,
- vytvoriť jednotnú platformu odborných škôl za účelom sieťovania týchto škôl a výmeny skúseností z realizovaných aktivít programu Erasmus+.

Na obdobnú otázku odpovedali aj respondenti dotazníka určeného iným organizáciám (nie školám). V pozitívnom prípade boli respondenti vyzvaní uviesť, čo by mohlo pomôcť zvýšiť účinnosť ich projektu. Príklady takýchto vyjadrení nasledujú:

- finančná podpora internacionalizácii,
- uznávanie výsledkov vzdelávania v rámci mobility Erasmus+, uznávanie EUROPASSu vedením inštitúcií ako doplnkového vzdelávania,
- lepšie prepojiť EPALE či samotný program s YouTube či FB,
- zníženie byrokratickej záťaže a limitov pri implementácii výstupov projektov do praxe,
- vytvoriť agentúru na podporu šírenia výsledkov, propagácia príkladov dobrej praxe u národných regulátorov vzdelávania, podpora dlhodobej implementácie aj po skončení projektu, ak sa výsledok osvedčil, (aby nebola) potreba tvoriť iný ďalší projekt,
- rola mentora/konzultanta na strane agentúr, na ktorého by sa dalo pri implementácii projektových aktivít obrátiť (mal by skúsenosti s rôznorodými Erasmus+ projektmi) a rovnako by následne vedel napomáhať šíreniu výsledku projektov na národnej úrovni,
- vytvoriť "súťaž" (možno po vzore "Európska značka pre jazyky") pre "Naj Erasmus-projekt" za krajinu.

V dotazníkoch bola súčasne skúmaná účinnosť a efektívnosť, aby sa eliminovali bežné problémy vyplývajúce z nedostatočne presného rozlišovania medzi týmito pojmami. Aj tak ju však nemožno vylúčiť vzhľadom na ambivalentnosť s narábaním so slovom efektívnosť v bežnej reči. V každom prípade sú namerané hodnoty veľmi priaznivé: podľa vyjadrení 83,05% respondentov zo stredných škôl a 78,72% respondentov z iných organizácií je efektívnosť programu vysoká a veľmi vysoká. Porovnateľné sú údaje aj o účinnosti programu, chápanej ako aktéra zmeny edukačnej praxe, alebo zmeny postojov účastníkov, u 80,09% respondentov zo stredných škôl a 82,98% respondentov z iných organizácií je takto chápaná účinnosť programu vysoká a veľmi vysoká. Na zvýšenie tak efektívnosti, ako aj účinnosti projektov je užitočné skúmať záťaž spojenú s projektovou činnosťou ako bariérou pre zapájanie do programu. Výsledky ukazuje graf 3 (Príloha 6 Grafy), že najväčšou bariérou je „nedostatočná skúsenosť s prípravou projektov“ 61,86% pri stredných školách a 53,19% pri iných organizáciách. Pri školách nasleduje administratívna náročnosť (55,51%) a nedostatočné jazykové zručnosti (44,49%), pri iných organizáciách nedostatočné jazykové zručnosti (42,55%) a administratívna náročnosť (31,91%). Zároveň podľa oboch skupín respondentov finančná záťaž je vnímaná ako bariéra v malej miere: 15,68% pri školách a 14,89% pri iných organizáciách. (Tieto bariéry boli v podobnej škále identifikované vo všetkých sektoroch.)

Možno teda uzavrieť, že na podporu efektívnosti a účinnosti sú vhodné tri typy opatrení:

- preškoľovanie zamerané na prípravu projektov tak, aby ich realizácia nebola brzdená nedostatkami v príprave;
- zníženie administratívnej náročnosti, čo je opakovane zdôrazňované zo všetkých úrovní;

- zlepšenie jazykovej úrovne participantov, čo zefektívnilo nielen komunikáciu a vlastnú prácu, ale aj zefektívnilo nadobúdanie nových skúseností.

Na otvorenú otázku „Čo navrhujete zmeniť, aby bola vaša projektová práca viac efektívna (znížila sa prácnosť pri dosiahnutí rovnakých výsledkov)?“ respondenti najviac hovorili o zvýšenom financovaní (nepochybne v dôsledku inflácie) a znížení administratívnej náročnosti. Spomedzi konkrétnych komentárov možno uviesť napríklad:

- možnosť jednoduchšie vypracovať projekt a záverečnú správu, náročné je predfinancovať projekt, keď nechcete vyzbierať peniaze od účastníkov;
- zapojiť sa do viacerých projektov mobility, tiež získať akreditáciu na dlhšie časové obdobie a tým odbúrať administratívne a finančné bariéry v oblasti dlhodobého uplatňovania stratégie pre mobility učiteľov a žiakov, rozšíriť partnerstvá;
- zníženie administratívnej náročnosti projektu, (lebo) neprináša benefit pre koncového užívateľa, slúži len na kontrolu peňažných tokov.

NIVAM využíva rôzne nástroje na šírenie informácií o možnostiach programu, ale organizuje aj iné podporné aktivity pre vybrané cieľové skupiny. Dlhodobo je v centre pozornosti miestna a regionálna samospráva, ktorá má najvýznamnejší vplyv na kvalitu života a ďalšie smerovanie mladých obyvateľov na svojom území. Najvýznamnejším výstupom je podpora udržateľnej a modernej práce s mládežou, ďalšie vzdelávanie pracovníkov s mládežou v samospráve s využitím zahraničného know-how.

Niekoľko podnetov z rozhovorov s expertmi aj z hodnotiacich dotazníkov:

- posilniť sieť multiplikátorov a konzultantov pre program Erasmus+ v regiónoch, dôvodom tejto dlhodobo sa opakujúcej požiadavky je chýbajúca systematická podpora práce s mládežou najmä na miestnej úrovni a vo vidieckych oblastiach,
- zamerať sa na cielenú podporu vzniku projektov v rámci KA2 Spolupráca medzi organizáciami a inštitúciami, ktoré by prinášali strategickú zmenu najmä v oblasti presahu jednotlivých programov Erasmus+ pre rôzne oblasti (Mládeže v prepojení na Vzdelávanie, Vysokoškolské vzdelávanie, Vzdelávanie dospelých), nedostatok tradície a dlhodobejšej spolupráce v týchto oblastiach vyžaduje aktívnejší prístup zo strany oboch agentúr.
- pre pokračovanie Aktivity Discover EU je dôležité posilniť príležitosti na stretávanie sa mladých ľudí z hostiteľskej krajiny s hosťami z iných krajín (aj ako formálna podmienka), ich príprava a motivácia pre stretnutia tak, aby sa zvýšil odkaz významu a hodnôt Európskej únie,
- potreba posilniť príležitosti na vytváranie nových partnerstiev, vzhľadom na fakt, že slovenský sektor práce s mládežou je nestály, nové organizácie (často zakladané mladými ľuďmi priebežne) vznikajú a mnohé nemajú ešte vybudované siete, ktoré by mohli využiť pri projektoch v programe Erasmus+.

9. Do akej miery sa výsledky programov Erasmus+ 2021–2027 a Erasmus+ 2014–2020 primerane šíria a využívajú vo vašej krajine? Kde vidíte možnosti zlepšenia?

Národná autorita, národné agentúry a všetky sektory pre šírenie svojich výsledkov a príkladov dobrej praxe v programe Erasmus+ (Príloha 3) aj pod vplyvom pandémie COVID-19 a vojnového konfliktu na Ukrajine v hodnotených obdobiach programu Erasmus+ skvalitnili a zintenzívnili šírenie informácií a dobrej praxe z projektov Erasmus+ ako cez digitálne a printové médiá (webové stránky, video informácie, podcast, facebook, webinäre, tlač, publikácie, a i.), tak aj cez vzdelávacie seminäre koordinátorov programu, konferencie (35. výročie programu Erasmus+), konzultácie a i. Informácie a výstupy na webových stránkach sú otvorené pre verejnosť na webových stránkach všetkých škôl a inštitúcií zapojených do programu Erasmus+ ([Domov - Erasmusplus Slovensko](#)), obrázky 2, 3 (Príloha 4 Obrázky). V školskom vzdelávaní sa pravidelne realizujú workshopy, dni otvorených dverí, burzy nápadov a i. Pre lepšie využitie dopadov, vplyvov a úspechov nového programu Erasmus+ absentuje systematická podpora diseminácie príkladov dobrej praxe a dôležitých výsledkov prenositeľných do praxe ďalších škôl. Bez zavedenia podpornej schémy (vrátane finančného ocenenia príkladov dobrej praxe a finančnej podpory diseminácie činnosti) je pri súbehu poklesu záujmu mládeže o štúdium (hlavne u výborných študentov o štúdium doma na Slovensku) a populačného poklesu a pri existujúcom kapitačnom modeli financovania škôl nerealistické očakávať zvýšenie úsilia o disemináciu, a tým aj väčší vplyv projektu Erasmus+ na Slovensku. Odporúčanie je pripraviť na úrovni riadiaceho orgánu a národných agentúr synergický, koordinovaný systém podpory, diseminácie výsledkov a úspechov programu Erasmus+. Na úrovni EK je odporúčanie v projektoch, aby bol zahrnutý aj doplnkový rok na aktivity zamerané na zdieľanie a šírenie výstupov projektov (s nižšou finančnou dotáciou ako na iné aktivity).

10. Do akej miery budú účinky vo vašej krajine pravdepodobne pretrvávať aj po skončení intervencie, a to kumulatívne, ako aj úroveň implementovaných grantov?

Sektor ŠV Deväť z desiatich respondentov (učiteľov) súhlasilo s tvrdením, že výsledky projektov programu Erasmus+ sú na ich škole udržateľné aj po ich skončení (90,61%). Udržateľnosť výstupov a výsledkov programu Erasmus+ školy najčastejšie zabezpečujú tým, že naďalej využívajú vytvorené materiály a pomôcky (83,67%), pokračujú v spolupráci s partnermi (64,9%), optimalizujú edukačný proces (54,29%), poskytujú vzdelávania interným PZ/OZ danej školy (43,27%), inovujú školský vzdelávací program (34,69%). Vedenia škôl uviedli, že udržateľnosť výsledkov a výstupov z programu Erasmus+ na ich škole najčastejšie zabezpečujú tým, že naďalej využívajú vytvorené materiály a pomôcky (82,83%), menej než polovica optimalizovala edukačný proces na úrovni predmetovej komisie/metodického združenia

(45,59%), tretina respondentov pokračuje v spolupráci s kolegom/kolegami z partnerských škôl v zahraničí (32,07%), inovovali ich školský vzdelávací program (17,78%).

V sektore OPV s tvrdením „Výsledky projektov podporených programom Erasmus+ sú na našej škole udržateľné aj po ich skončení“ vyslovilo súhlas 93,22% škôl a analogickým tvrdením 85,10% iných organizácií sektora OVP. V odpovedi na otázku, akým spôsobom zabezpečujú udržateľnosť výsledkov, najvyššie skóre má pokračovanie partnerstva (72,46%), nasledované položkami bezprostredne súvisiacimi s poskytovaním vzdelávania žiakov. Charakteristické pre atmosféru rivality, v ktorej žijú odborné školy, je vyjadrenie jednej zo škôl v položke „iné“: „Výsledky a výstupy z programu Erasmus+ sú dôležitou pridanou hodnotou pri získavaní žiakov pre odborné vzdelávanie. Darí sa nám naplňať a dokonca aj prekračovať počty záujemcov o štúdium na našej škole.“

V sektore VV je trvalo vidieť účinky pretrvávania výsledkov projektov aj po ich ukončení (internacionalizmus, inovácie procesu výučby, inklúzia, digitalizácia, kooperačné partnerstvá prinášajú nové impulzy do vzdelávania a vedy a i.). Práve v tomto sektore je vidieť kontinuitu a synergiu, nakoľko sa študenti aj učitelia opakovane zapájajú do akcií KA1 a KA2. Účinok sa prejavuje vo forme aktívnych partnerstiev a konzorcií, ktorých spolupráca presahuje ciele projektov, pre ktoré vznikli. Účinné sú nielen financované spolupráce, ale aj tie, ktoré financovať nebolo možné. Univerzity pokračujú v iniciatívach, ktoré spolu vytvorili a v určitej forme v spolupráci pokračujú.

Sektor VD veľmi aktívne udržiava výsledky projektov aj po ich ukončení, čo je vidieť v 90% odpovediach respondentov, pokračujú ďalej vo vytvorených partnerstvách 79%, inovujú vzdelávanie dospelých cez vytvorené materiály a postupy 88%, poskytujú vzdelávanie pre pedagógov iných škôl a partnerských organizácií, ktoré neboli súčasťou projektov, korporátny fundraising 21%.

V sektore Mládeže 84 % respondentov dotazníka deklaruje, že výsledky projektov po ukončení ich realizácie sú do významnej až veľmi významnej miery udržateľné. Korešponduje to s vyhlásením organizácií, do akej miery mali projekty vplyv na zmeny v ich organizáciách²⁰, z ktorej vyplýva, že viaceré zmeny sa dotýkajú praxe, prístupov, rozvoja kvality a nie sú naviazané len na pokračovanie obdobných aktivít. Z rozhovorov s expertmi však vyplýva, že takáto prax je skôr pravdepodobná u renomovaných organizácií, ktoré majú kapacity dlhodobo pôsobiť v sektore práce s mládežou. Pre neformálne skupiny, alebo organizácie pôsobiace len na dobrovoľníckom princípe (bez zamestnancov) nemôžu udržateľnosť výsledkov resp. účinkov dlhodobo garantovať.

²⁰ Pozri aj časť Výsledky projektov Erasmus+: Mladí ľudia a organizácie pôsobiace v oblasti neformálneho vzdelávania a práce s mládežou

11. Čo keby program Erasmus+ neexistoval? Podporili by sa príslušné sektory (vysokoškolské vzdelávanie, školské vzdelávanie, vzdelávanie dospelých, odborné vzdelávanie a príprava, mládež a šport) vo vašej krajine rovnakým spôsobom a v porovnateľnom rozsahu?

Ak by program Erasmus+ neexistoval, bola by to podľa názorov respondentov „katastrofa“, a podobný je aj názor národnej agentúry. Nejde pritom len o stratu finančných prostriedkov, ale predovšetkým o stratu možnosti zdieľať skúsenosti, riešiť spoločné problémy, byť konkurencieschopný v európskom priestore a poznať svoju spolupatričnosť k európskym hodnotám.

Sektor ŠV v e-prieskume s tvrdením, že internacionalizáciu školy by sme mohli rozvíjať aj bez programu Erasmus+, nesúhlasilo až 66,53 % opýtaných, pričom len 11,4 % súhlasilo s uvedeným tvrdením. Viac než 75% opýtaných zamestnancov škôl súhlasilo, že ak by program Erasmus+ od roku 2028 nepokračoval, výrazne by im chýbal pri realizácii ich cieľov a ambícií (77,05%), strednú mieru súhlasu vyjadrilo 16,41% a vôbec nesúhlasilo s uvedeným výrokom iba 6,54% opýtaných. Veľmi pozitívnym zistením je, že až 83,28% zamestnancov škôl sa plánuje v blízkej budúcnosti zapojiť do programu Erasmus+. Neplánuje sa zapojiť iba 16,72% opýtaných PZ/OZ.

V sektore OVP expresívne vyjadrenie o katastrofe je práve plne opodstatnené, pretože odborné školy získavajú podnety, ktoré sú doma nedostupné – oboznámenie sa s novými technológiami a vzdelávanie s tým súvisiace. V záverečnej, poslednej položke dotazníkov sa mohli respondenti vyjadriť k čomukoľvek a niektorí sa vyjadrili k prínosu programu veľmi emocionálne, pričom aj dokladovali, že neexistencia programu by bola stratou:

- Erasmus+ poskytuje unikátnu príležitosť v OVP a umožňuje zlepšovať vzdelávanie na úrovni žiakov aj učiteľov, jeho úloha je v tomto smere nenahraditeľná,
- bez programu Erasmus+ si už neviem predstaviť svoj život, „Erasmus+ nám dáva krídla“, umožňuje nám kontakt s inými zahraničnými partnermi nielen formou job-shadowingu, ale v partnerstve škôl aj inšpiratívnu spoluprácu na zaujímavých projektoch s reálnymi výsledkami; pre mnohých učiteľov sú mobility jednotlivcov v KA1 veľmi významným impulzom k vlastnému rozvoju, partnerstvo škôl je zase mimoriadnou šancou pre žiakov vyskúšať si spoluprácu v medzinárodných tímoch (podľa našich skúseností tento typ dlhodobej prípravy a spolupráce ich veľmi motivuje a zlepšujú si výsledky); mnohí učitelia by bez projektov Erasmus+ nevydržali náročnú prácu učiteľa a rýchlo by vyhoreli alebo prešli pracovať do iných (zaujímavejších) oblastí,
- ... v skutočnosti sa po stáži a ukončení štúdia všetci zúčastnení zamestnali v zahraničí; z môjho pohľadu je veľmi dôležité, aby sa učiteľ a žiak mohli zúčastňovať na stáži; nové veci, skúsenosti, technológie a hlavne žiaci sa nechcú vrátiť do osád a žiť ako pred tým,
- celkovo je to najlepšie organizovaný a najprínosnejší program EÚ pre vzdelávanie,

- nepoznám za svoju 35-ročnú kariéru riaditeľa lepší demokratický nástroj na finančnú podporu škôl, ktoré niečo samy chcú dokázať urobiť pre svojich žiakov a kolegov a pre Európske zoskupenie; nech takáto pomoc funkčným školám zostane aj v budúcnosti; hodí sa tu jedine poďakovanie za to, že program Erasmus+ existuje,
- ...držím palce v ďalších rokoch... meníte veľa životov.

79,34% zamestnancov škôl a organizácií, ktorí sa zapojili do programu Erasmus+ v období 2014–2023, súhlasilo s tvrdením: „Ak by program Erasmus+ nepokračoval, výrazne by mi chýbal pri realizácii mojich cieľov a ambícií profesijného rozvoja.“ Len 5,79% zapojených nesúhlasilo. Zdanlivo prekvapujúce sú výrazne menej podporné výsledky týkajúce sa internacionalizácie. 16,95% respondentov zo stredných škôl a 21,28% respondentov z iných organizácií súhlasilo s tvrdením, že internacionalizáciu ich školy by mohli rozvíjať aj bez programu Erasmus+, pričom vyše 20% oboch skupín respondentov si vybrali opcii „ani nesúhlasím, ani súhlasím“ a nesúhlasné stanovisko, a tým obavu z dopadu na internacionalizáciu v dôsledku absencie programu vyslovilo 58,48% a 57,45% respondentov. Zároveň však 88,13% respondentov zo škôl a 95,74% respondentov z iných organizácií hodnotilo význam programu Erasmus+ pre internacionalizáciu a podporu spolupráce ako vysoký a veľmi vysoký. Jedným z vysvetlení je stále pretrvávajúca jazyková bariéra a čiastočne aj výpadok Veľkej Británie, poskytujúcej spoluprácu po anglicky rodených hovoriacich. Výpadok Erasmus+ by znamenal významnú stratu diverzity a redukciu internacionalizácie predovšetkým na susedské štáty. Napriek tejto reštrikcii predpokladáme, že by medzinárodná výmena skúseností a spolupráca čiastočne pretrvávala vďaka predchádzajúcim kontaktom získaným v programe Erasmus+.

V sektore VV je najvýstižnejší výrok na položenú otázku od jedného respondenta z vedenia univerzity, ktorý obsahuje sumár výrokov všetkých ostatných vedúcich pracovníkov: „Erasmus+ je najlepšou formou, ako sa cielene učiť prostredníctvom skúseností, využívať rozmanitosť a inklúziu, stať sa schopným uplatniť sa na trhu práce a rozvíjať svoje myslenie, aby človek mohol viesť život s rešpektom, vytrvalosťou a obrovskou túžbou po nekonečnom získavaní vedomostí.“ Vedenia VŠ sa zhodli v tom, že nahradiť program Erasmus+ pri rozvíjaní internacionalizácie ich vysokej školy by bolo náročné.

Výstižný je aj sumár odpovedí študentov: ukončenie programu by znamenalo návrat internacionalizácie o jednu generáciu, čo by malo dopad na výsledky vedeckého bádania a transfer know-how, ďalej na štandardy vzdelávania, profil absolventov a celostnú kompetentnosť pôsobiť v medzinárodnom prostredí. Ďalej by sa zredukovali aktivity medzinárodných výskumných sietí, projektových konzorcií a programov výmeny učiteľov. Nové by vznikali ťažko. Spolupráca s krajinami tretieho sveta by zanikla, alebo by bola obmedzená, pretože by nebolo možné podporiť hosťovanie z vysielajúcich univerzít z tretích krajín. Budovanie kapacít (capacity building) EÚ by sa spomalilo, udržateľnosť rôznych foriem spolupráce by bola ohrozená, curriculá študijných programov by boli menej atraktívne, trh práce by sa zredukoval na národné úrovne. Univerzity by nemali dôvod budovať a sústavne zlepšovať infraštruktúru pre vzájomnú interakciu. Potenciál vedeckého bádania by bol

obmedzený, transfer know-how zložitý a výsledky nového poznania zakonzervované na národnej úrovni. Potenciál Európy udržiavať mier by zaznamenal pokles.

V sektore Mládeže sa u väčšiny respondentov opakuje tvrdenie, že bez Erasmus+ by väčšina organizácií nedokázala urobiť taký pokrok v kvalite práce s mládežou, poskytovaní neformálneho vzdelávania, profesijnom rozvoji a iných atribútoch (Tab.13). 74% respondentov považuje existenciu programov typu Erasmus+ za významný až veľmi významný faktor ich profesionálneho rozvoja a v mnohých prípadoch aj vlastnej udržateľnosti a existencie.²¹

Tabuľka 13 Procesy, aktivity, zmeny v organizácii ovplyvnené zapojením sa do programu Erasmus+ (možnosť výberu aj viacerých oblastí)

A	neodpovedal	19%
B	zvýšenie kvality práce s mládežou, vzdelávacích aktivít	33%
C	profesijný rozvoj	27%
D	zvýšenie kvality práce s informáciami a ich disemináciu	8%
E	skvalitnenie procesov v organizácii (krízové riadenie)	12%
F	stabilizácia tímu/organizácie	8%
G	uznanie neformálneho vzdelávania a práce s mládežou	4%
H	skvalitnenie MT vybavenia, financie na fungovanie organizácie	8%
I	sieťovanie, nové kontakty	27%
J	zlepšenie vzťahov	8%
K	zvýšenie participácie a angažovanosti mladých	11%
L	scitlivenie voči inakosti (empatia, inklúzia)	4%
M	medzinárodný rozmer, jazykové kompetencie	25%
N	povedomie o EÚ, jej význame a prínose	1%

Obava organizácií o svoje udržanie a rozvoj v sektore po ukončení Erasmus+ je oprávnená, lebo v oblasti neformálneho vzdelávania a práce s mládežou nie je tendencia zvyšovať zdroje

²¹ Zdroj: fokusové rozhovory

zo štátneho rozpočtu venované tejto kapitole. Pre porovnanie, dotácie pre podporu práce s mládežou (MŠVVaM SR) pokrývajú širšie spektrum aktivít s oveľa vyšším počtom záujemcov o financovanie miestnych aktivít pri nižšom rozpočte²², ako je rozpočet Erasmus+ na rok.

V sektore VD by to znamenalo veľké obmedzenie vzdelávania dospelých, lebo by finančne nebol podporený rovnako ako v programe Erasmus+ z iných národných zdrojov.

12. Ako ovplyvnila pandémia COVID-19 implementáciu dvoch generácií programu vo vašej krajine a aký bol vplyv opatrení prijatých v reakcii na dôsledky pandémie?

Národná autorita aj národné agentúry, ako aj samotné organizácie veľmi flexibilne a profesionálne reagovali na problémy spojené s pandémiou COVID-19. Potvrdzujú to aj zistenia z e-dotazníkov, interview a okrúhlych stolov (viac ako 60% respondentov). Vo Výročnej správe SAAIC za rok 2020 sa konštatuje, že mobility vo všetkých sektoroch vzdelávania sa od marca 2020 v podstate pozastavili, či už vzhľadom na opatrenia prijaté na národnej úrovni (najmä v sektoroch ŠV a OVP) alebo na úrovni jednotlivých krajín. Pandémia však neovplyvnila iba mobility jednotlivcov, ale výrazne zasiahla aj do realizácie strategických partnerstiev (KA2). Mnoho príjemcov grantov využilo niektoré z opatrení EK v oblasti zmierňovania dopadov COVID-19 na program Erasmus+, a to predĺženie trvania zmluvy o grante, v niektorých oprávnených prípadoch aj nad rámec maximálnej dĺžky trvania projektu a realizovanie virtuálnych aktivít ako náhradu fyzických aktivít. Jedným z dôsledkov pretrvávajúcej pandémie COVID-19 bolo masívne predlžovanie projektov z predchádzajúceho programového obdobia. Aj keď boli propagačno-komunikačné aktivity zamerané aj na nováčikov v projekte, mnoho príjemcov grantov, ktorí opakovane využívali a využívajú program Erasmus+, nebolo schopných zrealizovať a vyčerpať grant/-y v stanovenom čase.

V sektore ŠV dôsledkom pandémie COVID-19 bolo zníženie počtu prihlášok vo výzve 2021. Po období COVID-19 vidieť aj zmeny v tematickom zameraní a v typoch realizovaných aktivít. Spolu v SCHE 6 458 ukončených mobilit, v SCHO 12 916 mobilit. Viac ako polovica VZ (57,85%) v dotazníkoch súhlasila alebo úplne súhlasila s tvrdením, že pre ich školu bolo dôležité pokračovať v realizácii projektov Erasmus+ počas pandémie COVID-19 a malo to veľký význam pri zvládaní dopadu protipandemických opatrení. S týmto tvrdením vôbec nesúhlasilo len 2,07% opýtaných. Podobný počet respondentov (57,44%) súhlasil alebo úplne súhlasil s tým, že program Erasmus+ reagoval na pandémiu COVID-19 dostatočne flexibilne. Vôbec s týmto tvrdením nesúhlasilo len 1,24% zapojených respondentov prieskumu. Takmer 62% respondentov súhlasilo alebo úplne súhlasilo s tvrdením, že ich škola reagovala v realizovaných projektoch Erasmus+ počas pandémie COVID-19 dostatočne flexibilne. Úplný nesúhlas vyjadrili necelé 3%. Viac ako štvrtina respondentov sa nevedela vyjadriť k uvedeným tvrdeniam. Na otázku ohľadom dopadu pandémie COVID-19 na aktivity programu Erasmus+

²² Rozpočet 2022: Dotácie pre podporu práce s mládežou: 3 788 801,00 €, Erasmus+ 6 530 919,00 €, EZS 2 103 383,00

na ich škole odpovedalo 190 respondentov. Z nich štvrtina (24,74%) neuvádza, nevidí, resp. nevie posúdiť dopady protipandemických opatrení na realizáciu projektu, alebo projekt realizovali v inom období. V odpovediach zvyšných 143 respondentov boli zdôraznené aj niektoré pozitívne dopady pandémie (38,46%), a to napr. *Digitálne kompetencie učiteľov aj žiakov, nové možnosti zaviedli nové nástroje a prostriedky, motivácia žiakov, časová dotácia – predĺženie projektov, flexibilita, zručnosti krízového riadenia, kvalitnejšia práca na aktivitách mimo mobilít. Počas online mobilit sa mohlo zúčastniť aktivít viac žiakov aj so znevýhodnením a nemuseli sme riešiť problémy spojené s cestovaním pre nich. Žiaci preukázali vysokú mieru zodpovednosti.*

V sektore OVP podľa názoru respondentov program Erasmus+ reagoval na pandémiu COVID-19 dostatočne flexibilne, keďže s týmto názorom súhlasilo 67,37% respondentov zo stredných škôl a 68,09% z iných organizácií. S obdobným tvrdením týkajúcim sa reakcie priamo príslušnej školy/organizácie na pandémiu súhlasilo 71,18% respondentov zo stredných škôl a opäť 68,09% respondentov z iných organizácií. Pri žiadosti konkretizovať dopady pandémie COVID-19 na aktivity programu Erasmus+ sa opakovane objavovali ako negatívum rôzne formy narušenia plánov v dôsledku pandemických reštrikcií, ktoré viedli k administratívnym i finančným komplikáciám. Avšak čo je podstatnejšie a v sektore OVP zvlášť nepríjemné, pandemické reštrikcie sťažili nadobúdanie praktických zručností, keďže online aktivity ich nedokážu plnohodnotne nahradiť a na rozdiel od partnerských škôl pandémie ohrozila partnerské firmy aj existenčne:

- žiaci po pandémii boli menej komunikatívni, mali problém začleniť sa do kolektívu, boli zvyknutí pracovať online, ale keď (neskôr) na mobilitu museli pracovať manuálne a niektorým to spôsobovalo ťažkosti,
- počas pandémie sa žiaci zúčastnili na mobilitách v zahraničí, avšak mnoho firiem počas tejto doby skrachovalo, a tak žiaci pracovali vo firmách, ktoré nekorešpondovali s ich výučbou.

Ako pozitívum bolo vyzdvihnuté posilnenie digitálnych zručností u vyučujúcich aj žiakov a čiastočne prekvapujúco aj získavanie špecifických skúseností vyvolaných pandémiou:

- získanie nových skúseností počas pandémie je pozitívne,
- práca žiakov počas pandémie im (priniesla) skúsenosti a nové vedomosti ohľadom dodržania prísnych predpisov počas COVID-19.

Ohľadom projektov KA2 respondenti konštatovali výhody i nevýhody online stretnutí:

- zistili sme, že mnoho procesov/úloh sa dá robiť aj online, na druhej strane sme zistili, že mítingy F2F aspoň raz ročne s partnerom sú nezastupiteľné - to, čo stihneme vypracovať za jeden deň mítingu trvá online podstatne dlhšie a je to vyčerpávajúcejšie,
- v dôsledku nemožnosti zasadnutí "naživo" strácal sa pocit "spolupatričnosti", chýbali sociálne väzby medzi partnermi.

V sektore VV univerzity umožnili vyučovanie aj prácu International Office v on-line prostredí. Vďaka novej infraštruktúre sa rozvinuli krátkodobé a intenzívne programy. Špičkoví vedci a umelci sa nezúčastnili z kapacitných dôvodov osobne, ale intenzívne on-line programy tieto interakcie umožnili. Výsledky ich práce sa dostávajú k akademikom a k študentom, ktorí by inak nemali prístup.

Negatívne dopady pandémie opísala viac ako polovica opýtaných (55,79%), a to:

- *zrušenie mobilit, obštrukcie a obmedzenia, zníženie záujmu účastníkov, finančné náklady (storno), strata partnerov, zrušenie kurzov, menej sociálnej interakcie,*
- *stres najmä pre koordinátorov projektov, neboli jasné postupy v prípade takýchto situácií, bolo nevyhnutné sledovať opatrenia, ktoré sa menili a veľa komunikovať s agentúrou, nie všetky informácie boli jednoznačné*
- *projekt sa predĺžil o jeden rok, čo nám znemožnilo uchádzať sa o nový projekt,*
- *opatrenia v našej krajine často nekorešpondovali s opatreniami v partnerskej krajine.*

V sektore Mládeže pre 68% organizácií bola pandémie testom flexibility a kreativity. Uviedli, že ich ovplyvnila významne až veľmi významne. Organizácie sa museli vyrovnáť nielen s absenciou účastníkov a pracovníkov s mládežou, ktorí ochoreli na COVID-19, ale aj s infláciou, ktorá nasledovala v tesnom závese za pandemiou a navýšila náklady na aktivity, ktoré sa presunuli na postpandemické obdobie (resp. na obdobie medzi lockdownami). Rôzne pandemické opatrenia v rôznych krajinách taktiež komplikovali realizáciu projektov. Prekážkou bola aj strata či odstúpenie partnerov, nižšia motiváciou pre realizáciu projektu, byrokratické úkony spojené s rušením ubytovania či leteníek a i. Viaceré organizácie uviedli:

- počas pandémie sme museli znížiť naše aktivity a príjmy o 80%, dva roky sme pracovali vo veľmi obmedzenom režime, museli sme minimalizovať náklady a prepustiť jedného zamestnanca, z toho sa naša organizácia doteraz úplne nespamätala,
- mnohí členovia zostali po izolácii spôsobenej COVID-19 apatickí, nechcelo sa im zapájať do činnosti, boli znechutení z predchádzajúcich obmedzení, pretrhli sa sociálne väzby a predchádzajúci elán.

Viaceré organizácie našli v realizácii projektu počas pandémie aj pozitívne vplyvy súvisiace najmä s využívaním digitálnych technológií a tréningu krízového manažmentu či prispôsobovanie projektu aktuálnej situácii v termínoch alebo aj forme. Ide o:

- zavedenie on-line plánovacích stretnutí prinieslo viac času s partnerom, častejšie stretnutia, než kým sme boli "odkázaní" na fyzické stretnutia,
- zvykli sme si oveľa viac pracovať online, a preto si ľudia potom viac cenili prezenčné mobility,
- pandémie priniesla do organizácie tvorenie nových tém - digitálna bezpečnosť a gramotnosť, digitálny priestor ako verejný priestor - nástrahy a výhody.

Najmä v súvislosti s pandémiou bola pozitívne hodnotená práca a podporný prístup Národnej agentúry NIVAM v spoločnom hľadaní riešení pri vzniknutých problémoch na strane organizácií alebo skupín podporených z programu.

V sektore VD mala pandémia COVID-19 dopad hlavne na predĺženie niektorých projektov a zmeny rozpočtu projektu, ktoré sa s podporou NAE+ úspešne dokončili.

13. Aký vplyv mali vo vašej krajine opatrenia prijaté v rámci vykonávania programu s cieľom reagovať na dôsledky ruskej invázie na Ukrajinu?

V sektore ŠV na otázku, akým spôsobom škola reflektovala v programe Erasmus+ na dôsledky invázie na Ukrajinu, odpovedalo 174 opýtaných. Z toho takmer polovica (48,85%) neuviedla spôsob, nereflektovali žiadnym spôsobom, nemali projekt, neboli zapojení, alebo školu považujú za apolitickú. Z konkrétnych 89 odpovedí 19,10% integrovali ukrajinských žiakov do edukačného procesu, poskytli im jazykovú podporu, realizovali kurzy pre učiteľov (7 726 žiakov z Ukrajiny bolo integrovaných na základných školách na Slovensku). Zaradením aktuálnych tém do výučby, organizovaním prednášok a besied na tému konfliktu, hoaxov a predsudkov reagovalo 15,73% respondentov. 14,60% opýtaných usporiadalo charitatívne akcie, podporné zbierky. V 7. odpovediach uviedli, že reagovali v pripravovaných projektoch. Šesť respondentov reagovalo úpravou aktivít, harmonogramu, miesta aktivít alebo aj organizáciou hybridných stretnutí. Šesť opýtaných uviedlo špecifické spôsoby: *Ústretovosť. Obavy zo strany partnerov ohľadne realizácie mítingu na Slovensku. Snaha o zapojenie žiakov z Ukrajiny, ktorá sa nepodarila, nakoľko u nás na škole nezostali. Dôsledkom invázie bolo, že k nám odmietli vyslať žiakov z partnerských krajín z obavy geografickej blízkosti našej krajiny ku konfliktu. Škola virtuálne spolupracuje s partnermi z Ukrajiny cez e-Twinning.*

V sektore OVP v dôsledku ruskej invázie na Ukrajinu sa na slovenských školách vzdelávali aj ukrajinskí utečenci, pričom z hľadiska programu a organizácií zapojených do projektu mohli participovať na mobilite rovnako ako občania SR. Mohli sa však vyskytnúť administratívne prekážky na strane ukrajinského občana pri vycestovaní (napríklad s platnosťou pasu). Vyskytol sa tiež prípad, keď mobilitu zastavil povolávací rozkaz na vojnu.

V súvislosti s prioritou KA2 (partnerstvá) „Podpora reakcie európskych systémov OVP na vojnu na Ukrajine“ ide podľa respondentov dotazníkov len o málo relevantný problém. 37,29% respondentov zo stredných škôl a 27,66% respondentov z iných organizácií zvolilo ako svoje stanovisko možnosť „neviem sa vyjadriť/netýka sa“. Zodpovedá to nakoniec aj povahe projektov KA2 a nakoniec aj malému počtu ukrajinských žiakov na odborných školách. K 15. septembru 2023 bolo na SOŠ evidovaných 1 561 žiakov - odíedencov z Ukrajiny, na školách umeleckého priemyslu 97 a na konzervatóriách 112 žiakov. Pri porovnaní s 7 726 žiakmi na základných školách vidieť, že pre sektor OVP nejde o významné počty.²³

²³ <https://ukrajina.minedu.sk/data/att/27805.xlsx>

Pri žiadosti konkretizovať, ako škola reflektovala v programe Erasmus+ na vojnu na Ukrajine, vidieť príklady solidarity:

- zapájame žiakov z Ukrajiny do mobility, sú pri výbere uprednostňovaní,
- v rámci jedného nášho projektu Erasmus+/KA2 (v začiatkoch vypuknutia vojny) sme zakomponovali do mobility zahraničných žiakov na našej škole aj humanitárnu pomoc (zbierku šatstva a finančnú zbierku medzi žiakmi aj medzi učiteľmi, ktorú sme osobne odovzdali medzinárodnému štábu pomoci Ukrajincom v našom meste), zorganizovali sme aj diskusné fórum na túto tému, kde sme predstavili dôležitosť spolupráce mladých ľudí nielen v rámci Európy pre ich lepšiu a mierovú budúcnosť,
- jednou z účastníčok mobility v Lotyšsku v roku 2022 bola žiačka z Ukrajiny,
- informovali sme žiakov našej školy o obrovskej podpore obyvateľov Lotyšska voči Ukrajine, ktoré sme tam videli a zažili na úrovni občianskej a umeleckej; v galériách, vo verejných priestranstvách, vo vestibuloch verejných budov (knihnica) boli umelecké prejavy vyjadrujúce podporu a rovnako sme umiestnili podporu vo vestibule našej školy aj my a komunikovali sme so žiakmi o tom, naši ukrajinskí žiaci to veľmi ocenili.

Vyskytli však aj obavy o bezpečnosť žiakov pri vyslaní ale dokonca aj pri prijatí na Slovensku:

- presunuli sme mobilitu z pobaltskej krajiny do vzdialenejšej krajiny od miesta konfliktu,
- mobilita sa nemohla uskutočniť, nakoľko rodičia sa obávali situácie na Ukrajine,
- primerane okolnostiam, napríklad projekt realizovaný v Estónsku, sa termín posunul na vhodnejšie obdobie,
- (reagovali sme) dlhými vysvetľovaniami partnerom, že momentálne sme bezpečná krajina.

V sektore VV na dôsledky ruskej invázie na Ukrajinu VŠ využili prostriedky programu Erasmus+ predovšetkým na podporu prichádzajúcich (incoming) pedagógov a študentov z Ukrajiny, a to na účely štúdia a stáže. Vybudované on-line prostredie uľahčilo rýchlu reakciu na novú krízu v Európe. Univerzity prijímali študentov z Ukrajiny, ktorých pobyty klasifikovali ako mobility a podporili ich z grantov prichádzajúcich študentov. Spolupráca s partnermi z Ruska bola zmrazená. Členstvá v konzorciách a organizáciách združujúcich univerzity zostali pozastavené na dobu trvania konfliktu. Univerzity vytvorili možnosti pre pôsobenie akademických pracovníkov z Ukrajiny, ktorí boli medzi utečencami.

V sektore Mládeže v porovnaní s pandémiou mala vojna na Ukrajine len malý dopad na implementáciu projektov.²⁴ Len 30% organizácií sa vyjadrilo, že nejakým spôsobom museli svoje projekty výrazne upraviť (posunúť termín, ukončiť z dôvodu obavy partnerov prísť na Slovensko a priblížiť sa tak územiu, kde prebieha konflikt, vymeniť partnera mimo Ukrajinu alebo Ruska a pod.), pričom spolupráca a ústretovosť zo strany národnej agentúry bola viackrát ohodnotená ako mimoriadna. Na druhej strane mnohé projekty pridávali do svojich

²⁴ *Správa odráža stanoviská organizácií, ktoré mali v čase prípravy správy projekty ukončené a počet tých, ktoré ešte v implementácii projektov pokračujú, bude pravdepodobne vyšší, čo sa ešte môže odraziť na celkovom hodnotení dopadu vojny na Ukrajinu v následných správach.*

aktivít dodatočne ešte aj tému vojny a mieru, duševného zdravia, spracovávaní úzkosti a neistoty, ktoré najmä v skupine mladých ľudí silno rezonovali. Viacerí deklarovali, že projekty pozastavili, aby sa mohli viac sústrediť na charitatívnu pomoc a podporu odídencom z Ukrajiny resp. humanitárnu pomoc priamo pre Ukrajinu. **V sektore VD** neboli uvedené žiadne informácie ohľadne opatrení v súvislosti s inváziou na Ukrajinu.

3.2 Účinnosť

14. Aká je efektívnosť finančných nákladov rôznych akcií (klastrov akcií) programov Erasmus+ 2021–2027 a Erasmus+ 2014–2020 vo vašej krajine?

Efektívnosť finančných nákladov je možné hodnotiť z viacerých aspektov. Jedným je efektívnosť v čerpaní prostriedkov vo všetkých klastroch akcií, ktorá je nad 96%. Uvedená efektívnosť je vďaka aktívnemu prístupu oboch národných agentúr o maximálne vyčerpanie prostriedkov v jednotlivých sektoroch tak, že podávajú žiadosť na EK na možnosť presunu prostriedkov zo sektorov, kde nedošlo k dočerpaniu prostriedkov do sektorov, kde je veľa kvalitných projektov a nedostatok prostriedkov. Ďalej efektívnosť čerpania finančných nákladov je merateľná aj trvalým nárastom počtu účastníkov, hlavne v akcii KA1 (Tab.14), ale aj v KA2.

Tabuľka 14 Počty vycestovaných osôb v akcii KA1

KA1 mobility v jednotlivých sektoroch – počet vycestovaných osôb					
Roky	ŠV	OVP	VV	VD	Mládež
2021	952	2729	4613	79	2044
2022	2502	4308	6739	184	3604

Dôležitým faktorom na zabezpečenie efektívneho čerpania prostriedkov je informačná, vzdelávacia a kontrolná činnosť národných agentúr, ktoré v starom a v novom programovom období vykonávajú cez prezenčné, elektronické a hybridné semináre, školenia a konferencie, napr. v roku 2021 SAAIC realizovala 73 podujatí pre 2643 účastníkov, v roku 2022 bolo realizovaných 52 podujatí pre 1088 účastníkov). NIVAM zrealizoval v roku 2021 37 informačných a/alebo vzdelávacích podujatí, na ktorých sa zúčastnilo 1117 účastníkov. V roku 2021 na realizáciu aktivít prezenčnou formou mala ešte stále vplyv doznievajúca pandémia, z tohto dôvodu NA E+ pre sektor mládeže doplnila k svojim informačným podujatiam aj nový podcast "SuperGenerácia". V roku 2022 zrealizoval NIVAM 65 podujatí pre 1657 účastníkov. Medzi najvýznamnejšie podujatia s najväčším dosahom na cieľovú skupinu patrili v roku 2022 akcie ako Deň Európy, Profesia days, Gaudeamus a festival Pohoda.

15. Do akej miery je v porovnaní s predchádzajúcim programom veľkosť rozpočtu vhodná a primeraná tomu, čo sa má v rámci programu Erasmus+ na roky 2021–2027 dosiahnuť? Do akej miery je rozdelenie finančných prostriedkov v rámci programových oblastí a kľúčových akcií primerané vzhľadom na úroveň ich účinnosti a užitočnosti?

Konštatujeme pozitívny trend nárastu rozpočtu v novom programovom období. Vplyv pandémie výrazne ovplyvnil rozdeľovanie prostriedkov v novom programovom období. Jedným z dôsledkov pretrvávajúcej pandémie COVID-19 bolo masívne predlžovanie projektov z predchádzajúceho programového obdobia. Aj keď boli propagačno-komunikačné aktivity zamerané aj na nováčikov v projekte, mnoho príjemcov grantov, ktorí opakovane využívali a využívajú program Erasmus+, nebolo schopných zrealizovať, a teda vyčerpať grant/-y z predchádzajúcich výziev. V konečnom dôsledku to viedlo k pretrvávajúco nižšiemu počtu prihlášok vo výzve 2022 v sektoroch školského vzdelávania a vzdelávania dospelých. Ďalším faktorom, ktorý ovplyvňoval výšku požadovaných prostriedkov v sektore školského vzdelávania vo výzve 2021 aj 2022, bolo zaradenie mobility žiakov z kľúčovej akcie 2 (KA229) do kľúčovej akcie 1. Z tohto dôvodu bolo potrebné vyhlásiť druhé kolo výzvy v sektore vzdelávania dospelých a v sektore školského vzdelávania. Naopak, žiadosti v sektore odborného vzdelávania a prípravy prevyšovali pridelené prostriedky v KA1 na rok 2022. Tieto prostriedky boli pridelené zo sektora ŠV. NAE+ požiadala EK o schválenie týchto presunov v jednotlivých sektoroch. EK kladne a flexibilne reaguje na potrebné zmeny v pridelených finančných balíkoch, čo je veľmi pozitívne prijímané. Z prieskumného šetrenia sme zistili, že výrazne narastá záujem o mobility v sektore ŠV, OVP. Signifikantné zmeny sú práve v sektore OVP, kde sa prejavuje oveľa väčší pozitívny vplyv implementácie cieľov programu Erasmus+, avšak pre udržateľnosť tohto trendu bude potrebné navýšenie prostriedkov v rozpočte. V sektore VV je dobré čerpanie prostriedkov a zároveň získava tento sektor aj dofinancovanie zo štátneho rozpočtu (výnimkou sú ostatné dva roky, keď sa nerealovalo dofinancovanie). V novej výzve budú zmeny vo financovaní mobilit vo VV, ktoré môže priniesť určité problémy (efekt „novosti“), ktorý sa môže riešiť opäť dofinancovaním zo štátneho rozpočtu. V sektore mládeže bolo veľmi pozitívne hodnotené navýšenie rozpočtu v tomto programovom období v porovnaní s minulým obdobím. Z pohľadu národnej agentúry (NIVAM) má najväčší prínos projekt posudzovaný v zmysle „hodnoty za peniaze“ KA1 – Vzdelávacia mobilita jednotlivcov. V rámci interview bola pozitívne hodnotená zmena v rámci KA2, kde vznikol podprogram – Malé partnerstvá, o ktorý je veľký záujem a rozpočet nie je dostačujúci. Vo všetkých sektoroch respondenti poukazujú na problémy s účtovaním projektov (učitelia sami plánujú rozpočet a aj účtujú výdavky, pričom nemajú dostatočnú finančnú gramotnosť), zvlášť výrazný je tento problém pri zmene systému účtovania z Unit Cost na Lam-Sum payment. Riešenie je potrebné vidieť v projektoch zameraných na vzdelávanie učiteľov vo finančnej gramotnosti, ako aj vo vytvorení systému metodologickej pomoci školám v oblasti účtovania cez zriaďovateľov a i. Problémy sa ukazujú aj vo financovaní v akciách KA2 (210, 220) kde sú definované finančné intervaly, ktoré pri „turbulencii dnešného sveta zmietaného krízami“ vytvára u žiadateľov

problémy s ich čerpaním, čo má potom aj nie dobrý vplyv na naplnenie cieľov akcie. Možnosť riešenia problému vidíme v obrátenom modeli, kde žiadateľ, ak pozná finančné limity na KA2, si vypočíta reálny rozpočet na projekt a ten sa mu schváli aj keď bude mimo limitov, t.j. schválené finančné limity na KA2 (210,220) by mali byť orientačné. U respondentov je veľmi výrazná nespokojnosť v rozpočtoch programu so mzdovým ohodnotením. Slovensko je zaradené do nákladovo poslednej kategórie európskych krajín (ako napr. Severné Macedónsko), čo v porovnaní napr. s vyššie zaradeným Lotyšskom vyvoláva tenzie, o vyspelých krajinách EÚ ani nehovoriac. Metodika mzdového ohodnotenia za rovnakú prácu je vnímaná praktikmi i národnými autoritami ako diskriminujúca. Predovšetkým v sektore OVP, ktorý je zvlášť citlivý na konkurenciu súkromného sektora, nízka výška mzdového ohodnotenia znižuje atraktívnosť projektov pre špecialistov.

16. Aká efektívna je spolupráca medzi rôznymi aktérmi zapojenými do vykonávania programu a dohľadu nad ním (útvary Komisie – výbor Erasmus+ – výkonná agentúra – vnútroštátne orgány – národné agentúry – nezávislé audítorské orgány – medzinárodné organizácie) z pohľadu vašej krajiny a do akej miery Komisia plní svoju vedúcu úlohu v tomto procese? Ako sa to zmenilo medzi týmito dvoma programovými obdobiami? Aké sú dôvody potenciálnych zmien? Aké sú oblasti možného zlepšenia programu Erasmus+ na roky 2021–2027 alebo nadväzujúceho programu?

V oboch programovacích obdobiach je mechanizmus riadenia, koordinácie a dohľadu nad programom Erasmus+ na Slovensku realizovaný tromi hlavnými aktérmi: národná autorita (MŠVVaM SR – sekcia medzinárodných vzťahov), interná pracovná skupina pre program Erasmus+ zriadená pri národnej autorite, (IPSE, ktorá vykonáva koordinačnú a kontrolnú činnosť) a dve národné agentúry SAAIC a NIVAM. Do riadenia, monitorovania a kontroly programu vstupujú aj externí hodnotitelia, ktorí hodnotili podané prihlášky a projekty, výberové komisie (zložené z nominovaných zástupcov kľúčových inštitúcií), ktoré na základe hodnotení externých expertov kontrolovali hodnotiaci proces a schvaľovali predložené zoznamy prihlášok a interní a externí audítori, ktorí každoročne kontrolujú realizáciu plánu práce NAE+ a využívanie finančných prostriedkov Európskej komisie v NAE+ a u vybraných subjektov - príjemcov grantov (interný audit, externý finančný a systémový audit EK, audit podľa EN STN ISO 9001:2015, nezávislý audítorský subjekt - IAB). Interview s národnými agentúrami potvrdili veľmi dobrú spoluprácu s národnou autoritou a zvlášť oceňovali oveľa lepšiu spoluprácu s EK a ďalšími jej aktérmi, ktorá je významne lepšia a flexibilnejšia ako v starom programom období (pred Erasmus+). Okrem mítingov národných agentúr a neformálnych stretnutí predsedov NA (konané v krajine európskeho predsedníctva), veľmi nápomocným nástrojom v skvalitnení komunikácie a informovanosti je od roku 2023 OpenHouse neformálne online stretnutia v piatky, kde prebieha informovanosť o novinkách v programe v “reálnom čase”, čo prispieva k lepšej profesionalizácii výkonnej práce v programe Erasmus+ v krajinách EK. Z dotazníkového šetrenia je pozitívnym zistením od

respondentov, že hodnotia spoluprácu s národnými agentúrami ako výrazne lepšiu v porovnaní s predchádzajúcim programom. Najviac bola ocenená informovanosť a metodická pomoc na webových stránkach, na seminároch a workshopoch, spolupráca v mimoriadnej situácii pandémie COVID-19 a v riešeníach a pomoci NAE+ pri problémoch s IT novými nástrojmi. NAE+ začali viac využívať IT technológie, ako sú webináre, video manuály, podcast, sociálne siete a i., čo prispieva k lepšej diseminácii a k zvýšeniu motivácie mladých ľudí zapojiť sa do projektu Erasmus+.

17. Do akej miery sú opatrenia uplatňované vašou národnou agentúrou (agentúrami) na monitorovanie a podporu žiadateľov, príjemcov (vrátane malých a nových organizácií) a účastníkov účinné a primerané? Aké sú oblasti na zlepšenie/zjednodušenie vzhľadom na potrebu hladkej a účinnej implementácie programu?

Národné agentúry (SAAIC, NIVAM) majú dobre rozpracovaný systém monitorovania a podpory žiadateľov o projekty Erasmus+ (vyhodnocovanie dotazníkov, analýzy záverečných správ a audit v organizáciách), ktorý je flexibilne upravený a dopĺňaný o nové IT aplikácie na webových stránkach a významne je podporovaný osobnými kontaktmi so žiadateľmi a organizáciami (webináre, workshopy, semináre a i). NAE+ SAAIC realizovala 25 primárnych kontrol, kontroly dokladov v 45. projektoch a 20 monitorovacích návštev v roku 2022. NAE+ NIVAM v sektore mládeže zorganizovala 29 primárnych kontrol/monitorovacích návštev za rok 2022.

Realizovaný dotazníkový prieskum bol zameraný na zistenie pozitívnych zmien, ako aj problémov a nedostatkov v spolupráci NAE+ a žiadateľov. V sektoroch ŠV, OVP, VV a VD bola ohodnotená miera spokojnosti s prácou NAE+(SAAIC) ako veľmi vysoká (v škále 5 až 1 bola miera spokojnosti 5 a 4). Zvlášť bol vyzdvihnutý aspekt oveľa lepšej komunikácie a spolupráce s NAE+ v novom programe v porovnaní so starým programom. Respondenti vnímajú, že enormne narástla pracovná záťaž na národné agentúry v období pandémie a pri implementácii nových IT nástrojov v novom programe, čo sa prejavilo v niektorých aspektoch zmenou foriem práce (online formy) s nováčikmi a nárastom chýb z organizácií, ktoré dlhodobo a rutinne podávajú žiadosti a nesledujú zmeny, ktoré prichádzajú s novým programovým obdobím. Návrh respondentov bol zriadiť aj HelpDesc na národných agentúrach. Uvedené nedostatky a pripomienky je možné riešiť len navýšením personálnych kapacít na národných agentúrach. K 1. 7. 2022 vznikol NIVAM, do ktorého bola presunutá aj NA Erasmus+ pre mládež a šport, práce NA sa to nijako negatívne nedotklo a úzkou spoluprácou NA s NAU sa podarilo zachovať stabilitu NA, vrátane tej personálnej. Respondenti hodnotili prácu s NIVAM ako dobrú a výbornú, pripomienky mali k informáciám na starej webovej stránke, ktorá bola prepracovaná a je veľkou podporou pre žiadateľov o projekty. V prieskume vznikol zaujímavý návrh aby mala NAE+ NIVAM viac zamestnancov „aktívnych regionálne“. K tejto požiadavke sa pripojili aj zástupcovia samospráv, ktorí by tiež

privítali, keby bola národná agentúra bližšie k regiónom. Táto požiadavka vzniká hlavne ako reakcia na poddimenzovanie iných nástrojov na podporu a rozvoj práce s mládežou na lokálnej/regiónálnej úrovni. Z tohto dôvodu pracovníci s mládežou a mládežnícke organizácie z regiónov nemajú záujem len o regionálnych multiplikátorov, ktorí poskytujú iba informácie o grantových výzvach a termínoch, ale o multiplikátorov, ktorí sú súčasťou NIVAM a vedia komplexne pomôcť žiadateľom priamo v regióne. Riešenie uvedených pripomienok a námetov vidíme v spolupráci s EK a s národnou autoritou Erasmus+.

18. Do akej miery viedli zavedené zjednodušujúce opatrenia ako napríklad systém zjednodušených grantov a akreditačného systému k zníženiu administratívnej záťaže pre národné agentúry, príjemcov programov a účastníkov? Existujú rozdiely medzi akciami alebo oblasťami? Ktoré prvky programu by sa mohli zmeniť s cieľom ďalej znížiť administratívnu záťaž a zjednodušiť riadenie a vykonávanie programu bez toho, aby sa neohrozilo jeho riadenie, výsledky a vplyv? Niektoré (obmedzené) akcie programu sa implementujú v rámci nepriameho riadenia medzinárodnými organizáciami hodnotenými podľa pilierov (napr. OECD, Rada Európy atď.). Cieľom posúdenia pilierov je zistiť, či organizácia dodržiava požiadavky ES a zaručiť úroveň ochrany finančných záujmov EÚ, ktorá je rovnocenná úrovni požadovanej podľa nariadení o rozpočtových pravidlách.

Napriek pozitívnym názorom na zavedenie systému akreditácie a zjednodušených grantov a napriek viacerým vítaným zjednodušeniam (žiadosti o akreditáciu sú jednoduchšie, formuláre záverečných správ sú menej rozsiahle, nepodávajú sa priebežné správy), administratívna záťaž je stále vnímaná v jednotlivých sektoroch ako vysoká. V sektoroch ŠV a OVP sledujeme od roku 2021 významný nárast zapojených nových žiadateľov vo všetkých akciách. V sektore ŠV 52% respondentov, v sektore OVP 84,75 % respondentov zo stredných škôl a 63,83 % respondentov z iných organizácií uvádza vyššiu administratívnu záťaž. V sektore OVP vníma administratívnu záťaž v období 2021-2023 v porovnaní s obdobím 2014–2020 ako vyššiu 20% škôl a 15% iných organizácií. Zároveň však zvládnutie administratívy ako veľmi náročné a skôr náročné označilo 85 % respondentov zo stredných odborných škôl a 64 % respondentov z iných organizácií. Pre obe kategórie organizácií je podľa respondentov najväčšia náročnosť (i keď v inom poradí) spojená s prípravou a administratívou projektu. Ďalej vidieť, že v princípe je práca na projekte viac zaťažujúca pre stredné odborné školy, ktoré majú prirodzené ťažkosti so zosúladením projektovej práce s vyučovaním, ako pre iné organizácie, (v ktorých dominujú projekty KA2). Pre iné organizácie je prirodzene najnáročnejšia príprava projektu.

V sektore VV vnímajú respondenti zvyšujúcu sa administratívnu záťaž, a to ako žiadatelia, tak aj administratívni pracovníci na medzinárodných oddeleniach, ktorí charakterizovali narastajúcu záťaž administratívnej práce v dôsledku existencie viacerých digitálnych systémov na národnej a medzinárodnej úrovni a nedokončenej digitálnej transformácii na partnerských

univerzitách. V sektore Mládeže pokladajú prácu s e-nástrojmi začínajúci aplikanti ako jednoduchú a intuitívnu. Na druhej strane viacnásobní úspešní žiadatelia hodnotia zavedenie nových e-nástrojov ako zvyšovanie administratívnej záťaže a považujú ich za zložitejšie. Sami to však sebakriticky odôvodňujú aj tým, že si už zvykli na jeden mechanizmus (e-nástroj) a v prípade zmeny im trvá dlhšie, kým si zvyknú na nové nastavenia. Zároveň poukázali aj na fakt, že keď už sa plne sfunkční jeden e-nástroj, nahradí ho nový, ktorého funkčnosť je potrebné opäť overiť v praxi a opraviť všetky chybné nastavenie. Z tohto dôvodu zmeny fungujúcich e-nástrojov považujú úspešní žiadatelia za zbytočné až nevhodné.

19. Do akej miery zodpovedajú ukazovatele určené pre program v Nariadení EK účelom monitorovania na vnútroštátnej úrovni? Ako by sa dal zlepšiť celkový systém riadenia a monitorovania?

Na národnej úrovni nie sú stanovené žiadne systémové ukazovatele; jediné merania, ktoré sa realizujú, vyplývajú z ročných pracovných plánov národných agentúr. Na národnej úrovni, v rámci monitorovania implementácie programu, sa výsledky programu opierajú hlavne o kvantitatívne (štatistické) údaje; kvalitatívne údaje (vplyv) nie sú systematicky sledované. Táto oblasť zostáva plne v kompetencii národných agentúr v podobe vlastných analýz, dopadových štúdií a i.

Cieľom stanovenia základných ukazovateľov výkonnosti programu Erasmus+ na programové obdobie 2021–2027 bolo zohľadniť požiadavku ich jednoduchšieho monitorovania a reflektovania skutočného výkonu.

Celkovo sa dá konštatovať, že niektoré ukazovatele sa darí, resp. bude sa darí naplňať, napríklad za predpokladu skvalitnenia funkčnosti IT nástrojov (indikátor 2.4 Začleňovanie a indikátor 2.5 Zjednodušovanie). Je však potrebné konštatovať, že v čase vypracovania tejto správy značná časť projektov v kľúčovej akcii 2 ešte nebola ukončená, a tak je ťažké vyhodnotiť indikátor 2.2.2 (podiel organizácií a inštitúcií, ktoré sa domnievajú, že vďaka svojej účasti na kľúčovej akcii 2 vyvinuli vysokokvalitné postupy). Plánované výstupy sú však v súlade s formuláciou indikátora: rôzne metodické materiály a postupy, kurikulá, vzdelávacie platformy a aplikácie; dá sa preto očakávať, že na úrovni zapojených organizácií môže program viesť k skvalitneniu ich činnosti, nie však k zásadným štrukturálnym zmenám; rovnako sa dá predpokladať, že dopad projektov nebude presahovať sféru vplyvu takejto inštitúcie na miestnej či regionálnej úrovni. Vzhľadom na ciele programu, ktoré sú zamerané na rozvoj jednotlivcov a individuálnych organizácií, sa však toto nemusí nevyhnutne vnímať negatívne. Účinnosť programu by sa mohla zvýšiť za predpokladu posilnenia synergií, napr. posilnením monitorovania, komplementárnosti medzi rôznymi programami, systematickým plánovaním financovania nadväzujúcich projektov s cieľom dosiahnuť vyššiu účinnosť a pod.

Niektoré z indikátorov sú však ťažšie hodnotiteľné. Týka sa to najmä ukazovateľov, ktoré sú založené na subjektívnom sebahodnotení účastníkov aktivít (správy účastníkov), najmä

v kontexte ukazovateľa 2.1.5 (podiel účastníkov, ktorí sa domnievajú, že ich účasťou na činnostiach v rámci kľúčovej akcie 1 sa posilnil ich pocit európskej príslušnosti). Bude otázkou budúceho preskúmania, do akej miery sa účastníci cítili „povinní“ túto otázku v hodnotiacich dotazníkoch označiť. Celkovo však účastníci programu uvádzajú vysokú spokojnosť a prínos programu v kontexte ich vlastného rozvoja a zlepšenia jazykových kompetencií (ukazovateľ 2.1.4). Podobne reagovali aj účastníci zamestnaneckých mobilít v prípade zvýšenia profesijných kompetencií.

Na objektívnejšie vyhodnotenie dopadu programu by sa žiadalo porovnanie výsledkov medzi účastníkmi programu a tými, ktorí sa na jeho aktivitách nezúčastnili (t. j. kontrolná vzorka), či už na úrovni jednotlivca alebo inštitúcie. Takáto komparácia na národnej úrovni nebola realizovaná.

Národná agentúra aktívne propaguje využívanie digitálnych kooperačných platforiem (indikátor 2.2.3). V tomto kontexte je potrebné podotknúť, že tento indikátor sa viaže ku kľúčovej akcii 2, v skutočnosti sú však tieto kooperačné platformy aktívne využívané aj v rámci kľúčovej akcie 1, napr. pri hľadaní partnerov a vytváraní nadnárodných sietí partnerstiev. Práve z tohto hľadiska je pozitívne využívaný bývalý eTwinning (v súčasnosti European School Education Platform), ktorý sa tradične spája so sektorom školského vzdelávania. Na Slovensku sa vďaka intenzívnej práci Národnej podpornej služby EPALE (ŠIOV), ktorý je zameraný na sieťovanie organizácií v sektore vzdelávania dospelých, zvýšil počet užívateľov tejto platformy niekoľko stonásobne v porovnaní s predchádzajúcim programovým obdobím. Vzhľadom na to, že neexistuje špecializovaná platforma pre organizácie zo sektora odborného vzdelávania a prípravy, využívajú tieto organizácie obe spomínané platformy.

Rovnako ťažké je vyhodnotiť celkový prínos programu k znižovaniu uhlíkovej stopy využívaním udržateľnej formy dopravy. Navýšenie príspevku na cestovné nemalo očakávaný motivačný efekt pre organizácie. Na druhej strane národná agentúra eviduje narastajúci podiel projektov adresujúcich klimatické témy v projektoch KA2 (v školskom vzdelávaní okolo 40 %, vo vzdelávaní dospelých a odbornom vzdelávaní 50 %, vo vysokoškolskom vzdelávaní 30 %).

Kvantitatívne ukazovatele (napr. 2.1.1 – 2.1.3) sa priebežne darí naplňať v takmer všetkých sektoroch vzdelávania a odbornej prípravy, s výnimkou sektora vzdelávania dospelých. Veľmi vysoký objem mobilityných tokov evidujeme v sektore odborného vzdelávania prípravy, záujem o mobility je limitovaný možnosťami rozpočtu. Naopak počet organizácií z tohto sektora zapojených do kľúčovej akcie 2 je výrazne nižší v porovnaní s ostatnými sektormi; nízke zapojenie stredných odborných škôl je zdôvodnené nedostatočnou kapacitou škôl a nízkou úrovňou jazykových kompetencií pedagógov, ktorá ich obmedzuje v schopnosti zapojiť sa do aktivít v medzinárodnom prostredí. Takisto evidujeme signifikantný nárast mobilít v sektore školského vzdelávania, čo je však spôsobené zmenou architektúry programu v porovnaní s obdobím 2014-2020.

V prípade účasti osôb s rôznymi formami znevýhodnenia národná agentúra eviduje postupný nárast vo všetkých sektoroch vzdelávania, avšak opäť – s výnimkou vysokoškolského

vzdelávania. Na úrovni od predprimárneho po vyššie sekundárne vzdelávanie vnímame synergický efekt s politikami na národnej úrovni. Prijatie Stratégie inkluzívneho prístupu vo výchove a vzdelávaní prirodzene viedol k záujmu o nadobúdanie/zvyšovanie profesijných kompetencií pedagogických a odborných zamestnancov škôl a o zavádzanie potrebných procesov v školách.

Takisto sa zvyšuje počet malých organizácií (napr. občianske združenia, neziskové organizácie) do kľúčovej akcie 2, a to najmä v sektore vzdelávania dospelých (indikátor 2.5.1).

Základným cieľom programu „je podporiť prostredníctvom celoživotného vzdelávania vzdelávací, profesijný a osobný rozvoj ľudí v oblastiach vzdelávania, odbornej prípravy, mládeže a športu v Európe a mimo nej...“ V tejto súvislosti je potrebné konštatovať, že miera uznávania výsledkov akademickej mobility zaostáva za očakávaniami v porovnaní s ostatnými sektormi vzdelávania (cca 70 %; na porovnanie – v sektore ŠV sa pohybuje deklarovaná miera vyše 90 %). Vysoká miera uznania výsledkov mobility v sektoroch odborného vzdelávania a prípravy a školského vzdelávania sa však týka hlavne mobility žiakov. Národná agentúra eviduje pretrvávajúce problémy s uznaním výsledkov mobility skúsenosti v prípade pedagogických a odborných zamestnancov, tento fakt je reflektovaný aj v hodnotiacich správach účastníkov, kde je zlepšenie kariérnych možností účastníkov zriedkavo identifikovaným prínosom mobility. V kontexte aktuálne prijímaných politík na úrovni EÚ tak vyvstáva potreba systematickejšie monitorovať tento aspekt aj na národnej úrovni.

20. Do akej miery sú nové nástroje na podporu riadenia v súlade s potrebami a štruktúrou programu Erasmus+? Ktoré ďalšie funkcie by ste odporučili pre jeho ďalší vývoj.

Z realizovaného výskumného šetrenia sme identifikovali dva hlavné problémy pri zavedení nových nástrojov na podporu riadenia v súlade s potrebami a štruktúrou programu.

Vo všetkých sektoroch v dotazníkovom prieskume, ale aj v interview bola vznesená objektívna kritika na nové IT nástroje na podporu riadenia a podávanie správ (EWP, Beneficiary modul), ktoré neboli funkčné a vytvárali problémy s nahrávaním a aj sťahovaním dát. EU survey bol k dispozícii až s 9-mesačným oneskorením od začiatku nového programového obdobia. Online jazyková príprava je vhodným doplnkovým nástrojom, ale zatiaľ nenapĺňa očakávania. Online systém jazykovej podpory naskočil neskoro, neboli k dispozícii všetky jazyky a nebolo možné priebežne sledovať účastníka v jazykovej príprave. Respondenti poukázali na fakt, že v minulosti bolo možné realizovať jazykovú prípravu priamo v mieste odbornej stáže s lektormi z danej krajiny. Bolo to efektívne a veľmi motivujúce a zároveň adaptačné. Ponúkaná online jazyková príprava účastníkov nemotivuje.

Odporúčanie pre EK:

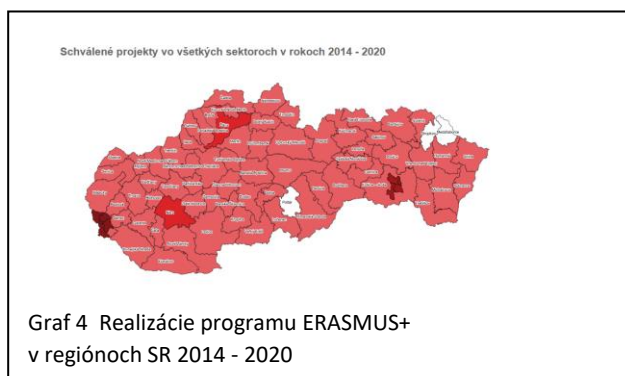
- nenasadzovať nové IT nástroje, ktoré sa len vyvíjajú v priebehu programu, vytvoriť funkčný jednotný IT environment programu Erasmus+ na báze systémového

prepojenia medzi inštitúciami, ktorého moduly budú poskytovať robustnosť (nebude padať), budú zadefinované štandardy dát pre dobrú kompatibilitu; systém by mal byť otestovaný a následne nasadený ako dlhodobý nástroj, ktorý bude modifikovateľný v moduloch len na základe podnetov od používateľov,

- navrhnuť a využívať hybridný systém jazykovej prípravy, ktorý bude viac motivačný pre žiakov/študentov aj učiteľov.

3.3 Význam

21. *Do akej miery sa ciele programu Erasmus+ na roky 2021–2027 stanovené v článkoch 3 ods. 1 a 2 nariadenia o programe Erasmus+ v súvislosti s politikami programov EÚ v oblasti vzdelávania a odbornej prípravy, mládeže a športu naďalej zaoberajú potrebami alebo výzvami, s ktorými majú pomôcť? Sú tieto potreby alebo výzvy (stále) relevantné v kontexte vašej krajiny? Vyvinuli sa potreby alebo výzvy tak, že je potrebné upraviť ciele programu Erasmus+ na roky 2021–2027 alebo jeho následného programu?*

Program Erasmus+ na Slovensku od jeho vzniku až do súčasnosti je významným nástrojom na budovanie európskeho vzdelávacieho priestoru a podpory pri realizácii európskej strategickej spolupráce vo všetkých sektorových programoch, čo prezentuje aj celoplošné zastúpenie programu vo všetkých regiónoch Slovenska - graf 4, ako aj postupné zapájanie sa

krajov do akcií KA1 a KA2 - graf 5, 6 (Príloha 6 Grafy). Výstupy z hodnotených akcií v programe 2014-2020 a z analýzy schválených projektov v programe 2021-2027 vyplýva, že ciele a potreby definované pri novej generácii programu na roky 2021-2027 sú stále relevantné a zodpovedajú aktuálnym potrebám a politikám na Slovensku. Z odpovedí respondentov v hodnotiacom dotazníku vo všetkých sektoroch (96%), aj z individuálnych rozhovorov vyplýva spokojnosť s nastavenými cieľmi programu Erasmus+ a odporúčanie naďalej v nich pokračovať. V diskusiách za okrúhlym stolom na MŠVVaM SR sa konštatovalo, že ciele sú harmonizované s potrebami Slovenska a jeho národnými politikami vo všetkých sektoroch a sú stále relevantné.

Odporúčania na úpravy a zmeny v programových cieľoch Erasmus+ 2021-2027

Z interview s expertmi a z odpovedí respondentov v hodnotiacich dotazníkoch vyplynulo niekoľko tematických oblastí, ktorých reflexia si zaslúži pozornosť v ďalších generáciách programu:

- **rozšírenie tematických sietí a spolupráce:** program by mohol poskytovať finančnú podporu pre tematické siete, ktoré by zahŕňali rôzne inštitúcie z rôznych krajín na riešenie konkrétnych výziev, čo by umožnilo hlbšiu spoluprácu a výmenu osvedčených postupov,
- **dlhodobé výmeny pedagogických zamestnancov** (napr. jeden rok),
- **podpora duševného zdravia** sa objavuje vo všetkých hodnotiacich aktivitách nielen ako následok pandémie, ale aj ako výzva, ktorá sa prierezovo rieši vo všetkých oblastiach spoločnosti,
- **posilnenie boja s dezinformáciami, najmä v oblastiach súvisiacich s fungovaním EÚ,**
- **podpora emočnej inteligencie u mladých,**
- **kultivácia mediálnej komunikácie,**
- **nastavenie rovnováhy v digitálnej spoločnosti** (umelá inteligencia, virtualizácia aktívneho trávenia voľného času (mimo digitálnych technológií) a i.,
- **systematický rozvoj témy budúcnosti** ²⁵ a prípravy na ňu v spoločných oblastiach a témach Európskej únie ako demokracia, migrácia, prepájanie a rozvoj spolupráce pri spoločnom hľadaní riešení do budúcnosti, spolupráca s krajinami mimo EÚ,
- posilnenie **spolupráce medzi sektorom vzdelávania a výchovy a svetom práce:** podpora aktívneho prístupu u mladých zvládať prácu, začlenenie sa do pracovného procesu, podpora budovania vzťahov na pracovisku a ďalšie.

V súvislosti s prvými dvoma odporúčaniami zo strany respondentov však treba upozorniť, že dlhodobé výmeny pedagogických zamestnancov program umožňuje už teraz. Problém je na strane národnej legislatívy, ktorá nerieši možnosť „sabatikalu“ a zdrojov na zabezpečenie jednoročnej náhrady zamestnanca. Podobne dodatočná finančná podpora sieťovania by mohla i mala byť zabezpečená z národných zdrojov, najmä ak by naše školy prejavili dostatočne silný záujem o aktivity v rámci existujúcich sietí (napr. aj SALTO pre Training and Cooperation Activities (TCA) alebo špecializované siete pre každú horizontálnu prioritu (SALTO Digital, SALTO Inclusion a pod.).

²⁵ *Gramotnosť budúcnosti ako kompetencia pre 21. storočie, UNESCO*

22. *Do akej miery sa ciele programu Erasmus+ na roky 2021–2027 riešia potrebami rôznych zainteresovaných strán a odvetví vo vašej krajine? Do akej miery je program úspešný pri prilákaní a oslovení cieľových skupín v rôznych oblastiach rozsahu programu? Do akej miery je program Erasmus+ známy komunitám v oblasti vzdelávania a odbornej prípravy, mládeže a športu vo vašej krajine? V prípade, že niektoré cieľové skupiny nie sú dostatočne oslovené, aké faktory obmedzujú ich prístup a aké opatrenia by sa mohli prijať na nápravu tohto stavu? Aké sú dôvody obmedzenej účasti určitých cieľových skupín? Existujú cieľové skupiny, ktoré sa rozhodli nezúčastniť, alebo im vždy bránia vonkajšie faktory?*

Vo všetkých sektoroch sme identifikovali pozitívne hodnotenie a dopady implementácie cieľov programu Erasmus+ na roky 2021-2027 na cieľové skupiny zapojené do programu. Národné agentúry (SAAIC, NIVAM) realizujú oslovenie cieľových skupín programu systematickými a dobre nastavenými nástrojmi, akými sú prierezové informačno-komunikačné aktivity propagujúce program (webová stránka, sociálne siete, vystúpenie v médiách, diskusie, podcasty, informačné webináre v regiónoch a pod.), ako aj vzdelávacie programy (informačné webináre, video tutoriály, konzultačné stretnutia a pod.). Veľký vplyv na motiváciu zapojiť sa do programu Erasmus+ majú aj samotní úspešní účastníci programu v jednotlivých kľúčových akciách, ktorí šíria svoje pozitívne skúsenosti medzi všetkými cieľovými skupinami. Stále zostávajú niektoré organizačné a personálne bariéry v zapájaní sa do programu a aj rozdielne bariéry medzi mladšími a staršími účastníkmi programu.

V sektoroch ŠV a OPV z dotazníkov a rozhovorov s pedagógmi vyplynulo, že významnými bariérami v účasti žiakov v programe Erasmus+ sú sociálno-ekonomické rodinné zázemie, vážne zdravotné znevýhodnenie, ale aj bariéry zo strany rodičov, napr. ich nezáujem či strach, alebo obavy z vycestovania dieťaťa do neznámeho prostredia. Viacerí riaditelia škôl, alebo učitelia v rozhovoroch oceňujú, že vďaka aktuálne nastavenému programu Erasmus+, ktorý už hradí všetky náklady, dokážu lepšie vyrovnávať rozdiely medzi žiakmi pochádzajúcimi z rodín s odlišným ekonomickým prostredím, čo prináša rozšírenie príležitostí pre veľa detí (detí matiek samoživiteliek, detí so špeciálnymi potrebami, zdravotnými bariérami a i.). V najmenej rozvinutých regiónoch máme príklady z vedenia škôl, ktoré realizujú finančnú pomoc zakúpením cestovnej batožiny žiakom zo sociálne slabšieho prostredia a recipročným ubytovaním detí zo zahraničia v inej rodine a pod. U učiteľov a ďalších zamestnancov (hlavne starších) sú trvalou bariérou v lepšom zapojení nedostatočné jazykové zručnosti, administratívna náročnosť, zastupiteľnosť vo vyučovaní ako i súkromné dôvody (situácia v rodine u mladých rodín) a nezáujem zapojiť sa (okolo 20%).

Odporúčania do súčasného a budúceho programovacieho obdobia:

- umožniť viac mobilít manažmentu škôl, čo by zvýšilo pridanú hodnotu pre zapojenú organizáciu a vzdelávací systém,
- viac sa venovať nováčikom - inštitúciám, ktoré vstupujú do programu,
- podporovať mobilitu nielen pedagogických zamestnancov, ale i zamestnancov z pracovného prostredia (zo súkromných firiem) pre lepšie zapájanie sa do programu,
- podporovať profesijný rozvoj majstrov odbornej výchovy,
- zamerať sa aj na talentovanú mládež, nielen účastníkov s nedostatkom príležitostí,
- rozvoj jazykových zručností hlavne pre učiteľov všeobecno-vzdelávacích a odborných predmetov, nielen pre učiteľov jazykov,
- recipročná výmena pedagógov v menších skupinách.

V sektore VV ciele programu Erasmus+ z hľadiska profesijnej prípravy a rastu jednoznačne pozitívne hodnotia učelia a zamestnanci vysokých škôl, ktorí takmer všetci (95,5% respondentov) tieto aktivity považujú za dôležitý nástroj svojho profesijného rozvoja a unisono tvrdia (89%), že účasť na mobilitě ich motivovala k ďalšiemu profesijnému rozvoju a k získavaniu ďalších medzinárodných skúseností a vďaka účasti na mobilitě v zahraničí nadobudli zručnosti a skúsenosti, ktoré im (80%) pomáhajú robiť svoju prácu kvalitnejšie, čo prispieva aj k rastu kvality a modernej transformácie vzdelávania na univerzitách. Na univerzitách sa neevidujú skupiny osôb s nedostatkom príležitostí. Univerzity pracujú so statusom študent so špecifickými potrebami, ktorý spravidla vyžaduje prispôsobenie prostredia a metód vzdelávania. Študenti pozitívne hodnotia možnosti svojho osobného rastu, získania nových zručností, internacionalizácie vzdelávania a zdieľanie európskych hodnôt. Vo VV sme v prieskume identifikovali bariéry a problémy pre zvýšenie motivácie cieľových skupín, ktoré je potrebné riešiť hlavne na organizačnej úrovni univerzít:

- program Erasmus+ nie je na vysokých školách dostatočne viditeľný a nemá dostatočne silný marketing (to je úloha pre vedenia univerzít a pre koordinátorov programu, viac pracovať na význame programu pre kvalitu vzdelávania na vysokých školách, na publicite a konkrétnych úspechoch programu Erasmus+),
- demotivujúcim aspektom pre študentov je tiež nekompatibilita študijných programov na domácej a zahraničnej univerzite a problémy s uznávaním získaných kreditov,
- u študentov (58,7%) je významná finančná bariéra a administratívna bariéra (44,9%),
- jazyková bariéra je hlavne u učiteľov (48,5% starších), u študentov už nie je,
- osobné dôvody (39,4 % - v rodine, v zastúpení vo výučbe a výskume a ďalšie).

V sektoroch Mládeže a Vzdelávania dospelých je program Erasmus+ trvalou výzvou na systémové a dlhodobé prepájanie neformálneho a formálneho vzdelávania. Pre mnohé neziskové organizácie je program Erasmus+ finančným zdrojom a prispieva k ich udržateľnosti, samosprávy a regionálne organizácie získavajú z programu nové podnety a inšpirácie na tvorbu lokálnych mládežníckych politík pre prepájanie neformálneho vzdelávania so svetom práce a s využitím potenciálu mládeže aj dospelých. Limitujúcimi faktormi sú potreba zvýšenia propagácie a motivácie účastníkov, lepšie prispôsobenie sa potrebám cieľových skupín (dospelí, mládež z rôznych sociálnych skupín, špeciálne rómska mládež), slabé jazykové zručnosti. V oboch sektoroch pre väčšiu motiváciu cieľových skupín a ich zapojenia do programu Erasmus+ je potrebné vytvoriť na národnej úrovni ale aj na regionálnej úrovni systémové prepojenie a koordináciu cieľov Erasmus+ so Stratégiou celoživotného vzdelávania a poradenstva na roky 2021-2030²⁶ a Stratégiou Slovenskej republiky pre mládež na roky 2021–2028²⁷.

23. Do akej miery je koncepcia programu Erasmus+ na roky 2021–2027 zameraná a prispôbená ťažko dostupným skupinám, ľuďom s nedostatkom príležitostí alebo osobitne znevýhodneným skupinám obyvateľstva, ktoré sa tradične nezapájajú do nadnárodných alebo medzinárodných aktivít, v porovnaní s inými skupinami, ktoré využívajú program? V prípade, že niektoré cieľové skupiny nie sú vo vašej krajine dostatočne oslovené, aké faktory obmedzujú ich prístup a aké opatrenia by sa mohli prijať na nápravu tohto stavu?

Program je v novom programovom období nastavený explicitne proinkluzívne, a to aj financovaním zohľadňujúcim zvýšené náklady na inklúziu/inkluzívny prístup. Napriek podporným materiálom (špecializovanej stránke a koncízному metodickému materiálu na podporu inklúzie) a podpornému financovaniu problémy pretrvávajú. Skúsenosti z implementácie projektov i diskusie špecialistov z národných agentúr na inklúziu ukazujú, že je potrebné lepšie rozpracovať:

- problematiku včasnej identifikácie participantov, ktorí potrebujú inkluzívnu podporu – niekedy sa až v momente vycestovania na mobilitu objavia vážne známky chudoby, ktoré môžu ovplyvniť úspešný priebeh mobility;
- podporné opatrenia na plnohodnotnú inklúziu, nielen zapojenie do projektu ale i minimalizovanie rizík ohrozujúcich úspešný priebeh mobility.

Na Slovensku patria do skupiny ľudí s nedostatkom príležitostí v rámci ŠV, OVP a Mládeže predovšetkým mladí ľudia z marginalizovaných rómskych komunít (MRK) a zo sociálne

²⁶ Stratégia celoživotného vzdelávania a poradenstva na roky 2021 – 2030, Vláda SR, November 2021, [22182.pdf \(minedu.sk\)](#)

²⁷ Stratégia Slovenskej republiky pre mládež na roky 2021 – 2028, Vláda SR, December 2021, [Microsoft Word - 2.vlastny-material_Strategia_SR_pre_mladez \(minedu.sk\)](#)

znevýhodneného a málo podnetného prostredia (NRO). Ťažkosti s aktivizovaním osôb zo sociálne znevýhodneného prostredia, ale aj iných participantov, sú často odrazom už ťažkostí prejavujúcich sa pri vyučovaní v škole – nezáujem o študijný odbor a vzdelanie ako také, vysoká absencia na teoretickom a praktickom vyučovaní. Ide najmä o kultúrne bariéry a o to, že žiaci z MRK majú problém už len s bežnou dochádzkou do školy. Signifikantné bariéry podľa respondentov sú:

- slabší prospech žiakov s nedostatkom príležitostí,
- ich vlastný nezáujem aj po akejkoľvek motivácii,
- slabé komunikačné zručnosti z dôvodu zdravotného znevýhodnenia, nezáujem žiakov z marginalizovaných skupín.

Podobne sa napriek existujúcej projektovej priorite a inkluzívnej podpore objavujú problémy so zapojením zdravotne znevýhodnených participantov, pretože je zložitý prispôbiť projekt ich potrebám. Zabezpečenie študijných materiálov podľa ich schopností si vyžaduje väčšinou individuálny prístup, iné je tempo pre získanie potrebných znalostí a zručností pri online i klasickej komunikácii. Musí sa počítať s dodatočnými časovými nárokmi (napr. lekárske vyšetrenia) a väčším rizikom nepredvídaných udalostí. Zvýšenie miery inklúzie oboch týchto skupín si vyžaduje čas a sústavnú podporu pokračovaním seminárov zameraných na inklúziu, ale najmä na úspešnú inkluzívnu prax. Významnou pomocou by mohlo byť publikovanie úspešných príkladov (krátke príbehy a najmä videá), ktoré by ukázali ďalším účastníkom so ŠVVP alebo zo SZP, že osoby s podobným osudom alebo znevýhodnením participáciu na projekte nielenže zvládli, ale že im pomohla zmeniť život. Týmto spôsobom by sa podporila motivácia žiakov a ich rodín zapojiť sa, čo je prvým predpokladom zvládnutia problémov vyplývajúcich z potreby ich inklúzie. S aktuálne intenzívnym budovaním podporných (inkluzívnych) tímov na základných školách, a postupne aj na stredných školách, sa vytvárajú personálne kapacity na podporu inkluzívneho edukačného prostredia, vzdelávania, a tým aj na zvýšenie miery inklúzie v projektoch. Vo vysokoškolskom vzdelávaní sa nestretávame s ľuďmi s nedostatkom príležitostí alebo osobitne znevýhodnenými skupinami obyvateľstva. V menšej miere študujú na VŠ študenti zdravotne znevýhodnení, pre ktorých sa realizujú individuálne študijné programy a na fakultách je koordinátor pre prácu so študentami so špeciálnymi potrebami.

24. Do akej miery sa potreby a výzvy spojené so zelenou a digitálnou transformáciou Európy odrážajú v akciách/činnostiach programu Erasmus+ na roky 2021–2027? Aký význam má program Erasmus+ na roky 2021–2027 z hľadiska vašej krajiny v porovnaní s relevantnosťou programu Erasmus+ na roky 2014–2020? Zlepšila sa v novej generácii programov?

Výzvy spojené so zelenou a digitálnou transformáciou Európy sa odrážajú v akciách programu Erasmus+ na Slovensku veľmi signifikantne. Sú to témy, ktoré sa dotýkajú života celej spoločnosti a každého jedinca. V projektoch je najviac riešená výzva digitálnej transformácie

a postupne narastá záujem aj o zelenú transformáciu. Finančné zvýhodnenie „zeleného cestovania“ posilňuje väzby na rozvoj zelených zručností a postojov.

V sektore ŠV vidíme v období 2021 – 2022 nárast záujmu škôl o témy zelenej transformácie, predovšetkým v KA2, kde predstavoval podiel tém so zameraním na rozvoj zelených zručností za dané obdobie celkovo až 40 %. Projekty s témou životného prostredia a boja proti zmene klímy predstavovali celkovo 20 % v KA2 za prvé dva roky nového programového obdobia Erasmus+. V téme digitálny obsah, technológie a postupy predstavoval v KA1 podiel ukončených projektov 19 % (r. 2021) a 18 % (r. 2022). Digitálna bezpečnosť bola zastúpená len nepatrne 2% (r. 2021). Téma digitálnej transformácie zostáva v sektore ŠV naďalej relevantná aj v novom období (2021–2027). Vďaka zrealizovaným digitálnym projektom Erasmus+ v období 2014-2020 boli školy, ktoré ich realizovali, lepšie pripravené na zabezpečenie online vyučovania počas pandémie COVID-19, čo pedagógovia spomínali v dotazníkovom prieskume aj v rozhovoroch. V roku 2022 bol záujem o tému digitálne zručnosti a kompetencie aj pod vplyvom skúseností z obdobia domáceho vzdelávania už zvýšený a predstavoval až 50% (KA2), čo potvrdzuje naďalej vysokú relevantnosť tejto témy v našich školách.

V sektore OVP nie sú k dispozícii kvantifikácie, len kvalitatívne informácie. Školy si viac začínajú uvedomovať dôležitosť „zelenej agendy“, ktorá je v projektoch oproti minulosti viac zdôraznená. Objavujú sa aj nové témy indukované zmenami v ekonomike (obnoviteľné zdroje energie, nízkoenergetické budovy, zelené strechy, elektro mobilita). K lepšiemu chápaniu potreby adaptovať sa na využívanie digitálnych technológií prispeli aj pandemické reštrikcie a ďalšiu akceleráciu prinášajú skúsenosti s umelou inteligenciou, najmä s generatívnymi jazykovými modelmi ako napr. ChatGPT, ktorý je široko využívaný v dôsledku umožnenia verejného prístupu ku komunikácii s ním. Potvrdzujú to aj odpovede respondentov. 72,73% zamestnancov zapojených do mobility hodnotilo vplyv projektu na využívanie digitálnych nástrojov vo vlastnej praxi ako veľmi významný a 42,15% ako významný. Naproti tomu len 57,02% zamestnancov zapojených do mobility hodnotilo vplyv projektu na podporu zelenej transformácie vo vlastnej praxi za veľmi významný a 25,62% ako významný. Odborné školy jasne naznačujú, že zelená transformácia je z hľadiska tlaku na ich každodenný chod a vyučovanie menej relevantná ako inklúzia a digitálna transformácia. Upozornili tiež, že definícia zelenej transformácie v sprievodcovi programom je dosť formálna.

V sektore VV sa zistil zaujímavý fakt ako vo vedení škôl tak aj medzi zamestnancami a študentami, že z cieľov programu Erasmus+ najviac prispieva k rozvoju VŠ prioritá inklúzia a rozmanitosť, internacionalizácia a európska integrácia a jej spoločné hodnoty. Z hľadiska hodnotiacej škály najnižšie hodnotenie zaznamenali oblasti digitálnej transformácie, životné prostredie a boj proti klimatickým zmenám. Respondenti z radov študentov aj učiteľov sa kriticky vyjadrovali najmä k digitalizácii administratívnych úkonov, ale v komunikácii medzi zúčastnenými partnermi zaznamenali značný progres a to najmä u administratívnych zamestnancov. Digitálna transformácia vzdelávania mala veľký nárast v období covidovej pandémie, ale tento trend sa spomalil a nevyužíva sa potenciál hybridného vzdelávania. Tento fakt vyplýva z reality, že vysoké školy majú už dlhodobo riešenú digitálnu infraštruktúru,

digitálne vybavenie a aj vzdelávanie učiteľov a študentov v digitálnych kompetenciách riešenú cez národné a medzinárodné projekty, ako aj priamo aplikované v procese vzdelávania od roku 2020. Respondenti poukázali len na malý progres v podávaní projektov spojených so zelenou transformáciou Európy. Len 30% hodnotilo, že nastal určitý progres v zelenej transformácii, ale 70% nevidí a nevie posúdiť, či nastali zmeny v danej oblasti.

V sektore Mládeže z rozhovoru s expertmi vyplynulo, že nastavenie priorít motivovalo žiadateľov v projektoch a aj vo svojej praxi venovať sa týmto témam viac do hĺbky. Povinné využívanie IT nástrojov súvisiacich s podávaním žiadostí, monitoringu, či uzatvárania projektov spočiatku vyvinul tlak na zmenu “naučených a zažitých” postupov, neskôr bol štartérom nového nazerania na tieto dve priority v polovici organizácií. 56% respondentov považuje vplyv účasti v projektoch Erasmus+ na rozvoj digitálnej transformácie v ich organizácii za významný až veľmi významný, 52% vníma rovnako situáciu aj pri zelenej transformácii. Zároveň si uvedomujú že je tu priestor na ďalšie zlepšovanie a rozširovanie povedomia o dôležitosti oboch cieľov programu Erasmus+.

3.4 Súdržnosť

25. Do akej miery sú ciele rôznych programových oblastí v rámci programu Erasmus+ na roky 2021–2027 konzistentné a vzájomne sa podporujúce? Aké dôkazy existujú o spolupráci medzi rôznymi oblasťami programov vrátane tých, ktoré riadia rôzne národné agentúry, a akciami? Ako spolupracujú rôzne akcie? Do akej miery existujú nezrovnalosti, prekryvanie alebo iné nevýhodné otázky medzi programovými oblasťami a ako sa riešia?

V sektoroch vzdelávania, OVP a mládeže a športu neboli k dispozícii žiadne zistenia ohľadne konzistencie a podpory medzi akciami, ani žiadne nevhodné prelínania. Nie sú uvádzané ani z pohľadu riešiteľov, ani z pohľadu riadiacich štruktúr. Podpora a spolupráca medzi jednotlivými akciami sa realizuje najmä v oblasti šírenia informácií o programe Erasmus+. Jediný problém, na ktorý poukázali úspešní riešitelia zo sektorov ŠV a Mládež a šport, rozdiely pravidiel medzi sektormi.

V sektore VV boli hodnotené akcie KA1 ako konzistentné a vzájomne sa doplňujúce a sú administratívne centralizované na univerzitách. V akciách KA2 sa plnia špecifické, hlavne vedecké ciele, a tým je ich koordinácia odčlenená od univerzít a realizujú sa na jednotlivých fakultách, čo spôsobuje ich ťažšiu synchronizáciu.

26. Do akej miery je program Erasmus+ na roky 2021–2027 v súlade s inými vnútroštátnymi alebo regionálnymi programami, inými formami spolupráce EÚ (dvojstranné programy), ako aj s medzinárodnými programami s podobnými cieľmi, ktoré sú k dispozícii vo vašej krajine? Dokážete identifikovať nejaké nezrovnalosti, prekryvanie alebo iné nevýhodné problémy s inými programami?

Program Erasmus+ na roky 2021–2027 je vo všetkých sektoroch špecifický internacionálnym záberom a zameraním na mobility a partnerstvá, ktoré prinášajú skúsenosti, ktoré sa nedajú nadobudnúť vnútroštátnymi alebo regionálnymi programami. Zvlášť signifikantný vplyv a prínos deklarovali respondenti sektoru VV na strategické smerovanie a inovácie vysokoškolského vzdelávania. Učitelia získali nielen nové skúsenosti v KA1 a KA2, ale veľký pokrok vidia v internacionalizácii, sieťovaní škôl, vo vyššej kvalite vzdelávania a v identifikovaní nových cieľov pri príprave medzinárodných a národných projektov. Program Erasmus+ je komplementárny, ale zároveň aj plne v súlade s inými programami, pretože ciele a horizontálne priority programu ako inklúzia, digitalizácia a životné prostredie sú aktuálne najhorúcejšími témami novej transformácie školstva a rozvoj zelených zručností nadobúda na akútnosti spolu s nastupujúcou zelenou transformáciou ekonomiky. Konkrétne príklady súladu cieľov a hodnôt v programe Erasmus+ sú podrobne popísané aj v otázke 27.

Jediné problémy svojho druhu zistené z interview sú spojené s nedostatočnou absorpčnou personálnou kapacitou škôl všetkých stupňov, ktorá môže viesť k zníženiu záujmu škôl o zapojenie sa do programu Erasmus+, ak sa stane príjemcom iného projektu, predovšetkým takého, ktorý na rozdiel od Erasmus+ prináša investície predovšetkým do zlepšenia infraštruktúry školy. Príkladmi takýchto pozorovaných „kolízií“ boli kapacitné ťažkosti v dôsledku grantov „Nórskeho fondu“ alebo zapojenie tzv. pilotných škôl Prešovského a Banskobystrického kraja do iniciatívy Európskej komisie a Svetovej Banky „Catching up regions“. Investičné balíky ponúkané v rámci tejto iniciatívy sú pre zapojené školy mimoriadne atraktívne a zvládnutie administratívy takýchto projektov je prioritné a môže ohroziť kvalitu práce na projektoch Erasmus+. Práve preto je národná agentúra v prípade pochybností nútená pristúpiť ku kontrole prevádzkovej kapacity organizácie a v prípade nedostatočnej kapacity projekt neschváli z prevádzkových dôvodov, napriek predloženiu obsahovo kvalitného projektu. Tento problém pre školy bude ešte viac narastať od roku 2023 do roku 2030, keď sa začínajú realizovať výzvy v rámci Plánu obnovy a odolnosti SR. Môžeme konštatovať, že ako riešenie uvedeného problému vidíme nárast potreby lepšej koordinácie cieľov a priorít programu Erasmus+ so strategickými balíkmi podpory EK a EÚ od úrovne EK, cez národné riadiace orgány, až po národné agentúry programu Erasmus+.

27. *Do akej miery sa program Erasmus+ na roky 2021–2027 ukázal ako doplnok k iným vnútroštátnym a medzinárodným programom dostupným vo vašej krajine v oblasti vzdelávania a odbornej prípravy, mládeže a športu? Do akej miery program Erasmus+ na roky 2021–2027 buduje účinné synergie alebo interakcie s inými programami na vnútroštátnej alebo regionálnej úrovni a inými programami EÚ alebo medzinárodnými programami s doplnkovými cieľmi, ktoré sú k dispozícii vo vašej krajine? Aké dôkazy existujú o synergiách a komplementárnosti medzi programom Erasmus+ a inými programami EÚ, vnútroštátnymi alebo regionálnymi programami? Dokážete identifikovať nejaké nezrovnalosti, prekryvanie alebo iné nevýhodné problémy s inými programami? Môžete porovnať synergie a komplementárnosť vyvinuté v predchádzajúcom programe Erasmus+ na roky 2014–2020?*

Erasmus+ je v prvom rade doplnkom k medzinárodným programom s investičným komponentom, pretože investície z európskych zdrojov sú významne vyššie v porovnaní s domácimi možnosťami. Na národnej úrovni sa realizuje prioritný program „Plán obnovy a odolnosti“²⁸, ktorý bol schválený na základe kritérií Nariadenia európskeho parlamentu a rady EÚ. Plán obnovy a odolnosti stanovuje ucelený balík reforiem a investícií, ktoré sa budú realizovať do roku 2026 a ktoré budú podporené z Mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti. Plán tvoria investície a reformy, ktoré budú riešiť výzvy identifikované v kontexte európskeho spoločenstva, najmä v odporúčaniach Európskej komisie pre Slovensko. Plán zahŕňa aj opatrenia zamerané na riešenie výziev, ktorým Slovensko čelí v súvislosti so zelenou a digitálnou transformáciou. MŠVVaM SR realizuje transformačné výzvy cez národné a rozvojové projekty zamerané na rozmanité aspekty rozvoja výchovy a vzdelávania. Ako sa potvrdzuje, všetky ciele programu Erasmus+ v predchádzajúcom aj súčasnom období mali a majú významný vplyv na obsahové zameranie medzinárodných, národných, regionálnych programov a výziev realizujúcich sa v transformačných procesoch na Slovensku. Nižšie uvádzame len výber najvýznamnejších transformačných aktivít, ktoré sú v synergii s cieľmi programu Erasmus+.

Príklady - V roku 2023 MŠVVaM SR vyčlenilo finančné prostriedky na „Rozvojové projekty škôl na podporu etického správania sa a hodnotového vzdelávania v školách“²⁹. Cieľom výzvy bolo „začať alebo posilniť implementáciu systémových nástrojov v školách, ktoré sú založené na participácii a zdieľanej zodpovednosti školskej komunity – učiteľov, žiakov, ale aj rodičov – a občianskej spoločnosti pri vytváraní takého školského prostredia, v ktorom je rešpektovaná dôstojnosť každého človeka, vrátane rešpektovania plurality názorov založených na pravdivých informáciách a práve na vypočutie hlasu každého jednotlivca pri tvorbe pravidiel fungovania školy a v ktorom je samozrejmosťou overovanie faktov, rešpektovanie výsledkov vedeckého bádania a odmietanie neoverených a nepravdivých informácií a prezentácie

²⁸ Plán obnovy a odolnosti SR, Vláda SR február 2021

²⁹ <https://www.minedu.sk/rozvojove-projekty-skol-na-podporu-etickeho-spravania-sa-a-hodnotoveho-vzdelavania-v-skolach/>

názorov založených na dezinformáciách“. Toto je v súlade s horizontálnou prioritou programu Erasmus+ „účasť na demokratickom živote, spoločné hodnoty EÚ a občianska angažovanosť“. V súlade s touto prioritou je aj podpora rozvojových projektov „Podpora regionálnej a multikultúrnej výchovy žiakov patriacich k národnostným menšinám 2023“. Horizontálna priorita programu Erasmus+ „inklúzia a rozmanitosť“ je úplne v synergii s reformami a investíciami Plánu obnovy a odolnosti na podporu inklúzie. V roku 2018 bolo schválených 29 rozvojových projektov zameraných na „odstránenie stavebných bariér v školách, ktoré navštevujú žiaci so zdravotným postihnutím“.³⁰ Celkový dopyt bol pritom vyšší a nasledovali ďalšie výzvy. Na podporu odstránenia bariér „väčších škôl“ bola vyhlásená výzva³¹ financovaná z Plánu obnovy a odolnosti, vďaka ktorej by mali byť v podporených školách do 30. 6. 2025 odstránené architektonické bariéry mobility. V školskom roku 2023/24 je inklúzia opäť podporovaná aj výzvou Podpora pomáhajúcich profesií 3, ktorú vyhlásil NIVAM³². Hlavným cieľom tohto národného projektu je prostredníctvom pôsobenia pomáhajúcich profesií podporiť zabezpečenie rovnosti príležitostí vo vzdelávaní a jedným zo špecifických cieľov je „podpora rovného prístupu, a to najmä znevýhodnených skupín, ku kvalitnému a inkluzívnemu vzdelávaniu a odbornej príprave a podpora ich úspešného ukončenia...“, s čím súvisí aj uľahčenie vzdelávacej mobility osôb so zdravotným postihnutím. Horizontálna priorita „digitálna transformácia“ je plne kompatibilná s národnými politikami. Od decembra 2023 je vyhlásený „Grantový program pre univerzity na podporu nových učiteľských študijných programov“³³. Cieľom je podpora vzniku nových učiteľských študijných programov a zároveň zavedenie takých zmien v týchto študijných programoch, ktoré podporujú zavádzanie inkluzívneho vzdelávania, vrátane vzdelávania detí a žiakov s odlišným materinským jazykom, rozvoj digitálnych kompetencií a posilňovanie rovnosti medzi mužmi a ženami. Digitálna transformácia škôl bola v predchádzajúcom programovom období podporovaná projektom ESF „IT Akadémia“³⁴, na ktorý nadväzuje ESF+. Projekt Digitálna transformácia vzdelávania a školy (DiTEdu)³⁵, ktorý na základe výzvy vyhlásenej 15. novembra 2023 v spolupráci s Národným inštitútom vzdelávania a mládeže ako budúcim prijímateľom národného projektu, kladie veľký dôraz na spoluprácu výskumných a vzdelávacích inštitúcií na národnej i medzinárodnej úrovni. V rámci tohto projektu bude zriadené „Národné centrum pre digitálnu transformáciu vzdelávania“, ktoré prispeje k vytvoreniu trvalo udržateľného systému podpory digitálnej transformácie. Národné centrum pre digitálnu transformáciu vzdelávania bude spolupracovať s akademickým prostredím a partnermi, ako sú Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach a Univerzita Komenského v Bratislave. Aktivity budú smerované do vzdelávania

³⁰ <https://www.minedu.sk/odstranenie-stavebnych-barier-v-skolach-ktore-navstevuju-ziaci-so-zdravotnym-postihnutim/>

³¹ <https://www.minedu.sk/vyzva-na-debarierizaciu-vacsich-strednych-skol/>

³² https://nivam.sk/vyzva-np-podpora-pomahajucich-profesii-3/?fbclid=IwAR0mIUmo2-RylPidcT5PoY-OKAkkAWemEQp2NgTp7BTuQOkQc0Zbv-ygk_o

³³ Grantový program pre univerzity na podporu nových učiteľských študijných programov, MŠVVaŠ SR, december 2023, Grantový program pre univerzity na podporu nových učiteľských študijných programov | Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a mládeže SR (minedu.sk)

³⁴ <https://itakademia.sk/>

³⁵ „Digitálna transformácia vzdelávania a školy (DiTEdu)“, MŠVVaŠ SR, november 2023, 15.11.2023 - Ministerstvo školstva vyhlásilo výzvu na podporu implementácie digitálnej transformácie vzdelávania na školách | Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a mládeže SR (minedu.sk)

a metodickej podpory školských digitálnych koordinátorov, riaditeľov škôl, pedagogických a odborných zamestnancov škôl a študentov učiteľských programov na vysokých školách. Projekt zároveň prispeje k aktualizácii a tvorbe inovatívnych metodík, sieťovaniu škôl a zamestnancov, certifikácii kvality digitálnych škôl. Veľká pozornosť na národnej úrovni sa venuje aj horizontálnej priorite „životné prostredie a boj proti zmene klímy“. Veľmi významné aktivity zamerané na „environmentálne vzdelávanie a osvetu (EVO)“ sú podporované Slovenskou agentúrou životného prostredia (SAŽP), ktorá je štátnou príspevkovou organizáciou ministerstva životného prostredia. Manažuje špecializovanú stránku www.ewobox.sk, ktorá je informačným kanálom, priestorom na prezentáciu zelených aktivít a oporou pre networking organizácií zaujímajúcich sa o vzdelávanie zamerané na ochranu životného prostredia. SAŽP manažuje aj malé vzdelávacie projekty financované z Environmentálneho fondu³⁶. Tzv. Zelený vzdelávací fond³⁷ v roku 2023 podporil 151 projektových zámerov, medzi nimi aj projekty stredných odborných škôl³⁸. Dôležitým príspevkom k podpore environmentálneho vzdelávania a osvetu je vybudovanie moderného strediska environmentálnej výchovy a informovanosti širokej verejnosti, v rámci ktorého budú prebiehať informačné a vzdelávacie aktivity v jednotlivých oblastiach životného prostredia a podpora investičných aktivít certifikovaných poskytovateľov environmentálnej výchovy a osvetu. Vybudovanie environmentálneho centra Dropie bude v rámci národného projektu Kohézneho fondu zabezpečovať SAŽP.³⁹ V nadväznosti na úspešnú realizáciu iniciatívy Európskej komisie a Svetovej banky „Catching up regions“ sa pripravujú národné projekty na podporu modernizácie a zlepšenia stredného odborného školstva v Banskobystrickom a Prešovskom kraji.⁴⁰ Oba národné projekty budú financované z finančných prostriedkov Európskeho sociálneho fondu plus.

Program Erasmus+ je v sektore ŠV hodnotený ako významný doplnok k vnútroštátnym programom vzdelávania, a to najmä v programoch profesijného rozvoja pedagogických a odborných zamestnancov (PZ/OZ). Až 90,2% riaditeľov škôl a koordinátorov programu Erasmus+ v dotazníkovom prieskume súhlasí alebo úplne súhlasí s tvrdením, že program Erasmus+ je potrebným doplnkom v koncepcii profesijného rozvoja PZ/OZ na Slovensku⁴¹.

V sektore OVP ďalšie investície budú smerované do „Podpory komplexného rozvoja stredného odborného vzdelávania“ v rámci výzvy Ministerstva investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie (MIRRI)⁴² SR, ktorej cieľom je poskytnúť z fondu na spravodlivú transformáciu pre stredné odborné školy vybraných okresov Trenčianskeho, Košického a Banskobystrického kraja podporu na obstaranie materiálo-technického vybavenia, modernizáciu škôl, aktualizáciu vzdelávacích programov, vzdelávanie pedagogických zamestnancov vrátane

³⁶ www.envirofond.sk

³⁷ <https://zelenyvzdelavacifond.sk/sk>

³⁸ https://zelenyvzdelavacifond.sk/sites/zelenyvzdelavacifond.sk/files/PDF/Rozhodnutie%20ministra_ZVF%205%202023.pdf

³⁹ <https://public.itms2014.sk/vyzva?id=697d0b04-e0a4-457c-9dad-64c98b83b51c>

⁴⁰ <https://www.minedu.sk/27092023-podpora-modernizacie-a-zlepsenia-stredneho-odborneho-skolstva-v-banskobystrickom-a-presovskom-kraji/>

⁴¹ Zákon č. 138/2019 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

⁴² <https://public.itms2014.sk/vyzva?id=cab7c122-8c1d-4535-814f-a652b1f79393>

zapojenia odborníkov do vyučovacieho procesu za účelom zvýšenia kvality a zatriaktívnenia stredného odborného vzdelávania a zároveň napomôcť vybraným územiám riešiť sociálne, hospodárske a environmentálne dôsledky spojené s prechodom na klimatickú neutralitu. MŠVVaM SR 2. novembra 2023 vyhlásilo výzvu pre národný projekt s názvom Centrá excelentnosti OVP (CEOVP) prostredníctvom Programu Slovensko 2021 – 2027.⁴³ Národný projekt má prispieť k podpore kvality, flexibility a adaptability odborného vzdelávania.

Sektor VV je synergicky alebo komplementárne prepojený na národné edukačné a vedecko-výskumné projekty slovenských grantových agentúr, ako napr. APVV, VEGA, KEGA a iné, z ktorých buď inšpiratívne čerpá nápady a témy hodné spracovania vo svojich projektoch, alebo sa stáva bankou nápadov pre projekty v nasledujúcom období. Vo VV sú ďalším dôležitým zdrojom veľké európske schémy podpory vedy, inovácií a vzdelávania v programe HORIZONT Európa a národný program Plán obnovy a odolnosti SR. MŠVVŠ SR v roku 2022 vyhlásili výzvu „Podpora pri strategickom rozvoji infraštruktúry VŠ“⁴⁴. V decembri 2021 MŠVVŠ SR schválilo Stratégiu internacionalizácie vysokého školstva na Slovensku do roku 2030⁴⁵. Je zameraná na zvýšenie dostupnosti medzinárodnej skúsenosti počas štúdia na vysokej škole a modernizáciu vysokoškolského vzdelávania v kontexte internacionalizácie.

V sektore Mládeže je program dominantným hráčom a jeho pôsobenie pre sektor mládeže je veľmi významné až nenahraditeľné. V oblasti mládeže bola okrem programu Erasmus+ k dispozícii grantová schéma „Programy pre mládež na roky 2014–2020“ a od roku 2021 sú k dispozícii „Dotácie v oblasti práce s mládežou“, ktorých implementáciu zabezpečovalo/zabezpečuje Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a mládeže SR cez priamo riadenú organizáciu ministerstva (NIVAM), v ktorej pôsobnosti je práca s mládežou. Tieto hlavne národné, grantové schémy sú však skôr príspevkom k bazálnemu fungovaniu organizácií, pričom program Erasmus+ úspešných žiadateľov o projekty ďalej stabilizuje aj personálne, aj programovo. Ďalšie zdroje, napr. od samospráv alebo súkromných nadácií a nadačných fondov, sú objemom menej významné.

Na vzdelávanie dospelých nie sú v štátnom rozpočte vyčlenené finančné zdroje. Priama podpora VD z verejných zdrojov je dostupná napríklad v rámci aktívnych opatrení trhu práce podľa zákona o zamestnanosti. VD na Slovensku sa realizuje v rámci podpory z rôznych programov, napríklad zo štrukturálnych fondov pre Slovenskú republiku (OP ĽZ, IROP, FPU, OP Val, PRV). Program Erasmus+ je jediným programom, ktorý systematicky a cielene financuje VD na Slovensku. Nie je len doplnkom k týmto vnútroštátnym alebo regionálnym programom, ale je na prvom mieste v plnení cieľov VD. Pozitívnou zmenou sú od roku 2024 projekty EŠIF, kde sa vyčleňujú finančné prostriedky na skvalitnenie systému vzdelávania dospelých.

⁴³ <https://www.itms2014.sk/vyzva?id=fc0234f7-f23d-4ab0-8040-1e6cb3558976>

⁴⁴ Podpora pri strategickom rozvoji infraštruktúry VŠ, MŠVVaŠ SR, august 2022, Výzva č. 1: Podpora pri strategickom rozvoji infraštruktúry vysokých škôl | Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a mládeže SR (minedu.sk)

⁴⁵ Stratégia internacionalizácie vysokého školstva na Slovensku do roku 2030“, MŠVVŠ SR, december 2021, Stratégia internacionalizácie vysokého školstva do roku 2030 | Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a mládeže SR (minedu.sk)

Nedoriešenou oblasťou v sektoroch vzdelávania (ŠV, OVP) zostáva naplnenie jedného z cieľov programu Erasmus+, a to uľahčiť validáciu neformálneho vzdelávania a informálneho učenia sa a previazanie tohto typu vzdelávania s formálnymi vzdelávacími kanálmi. V záverečných správach zo škôl zatiaľ neboli vo významnej miere uvádzané spôsoby a nástroje na uznávanie výsledkov a výstupov účastníkov mobilít a školiacich aktivít v rámci ich formálneho vzdelávania, resp. profesijného rozvoja.

28. Aká je súdržnosť programu Erasmus+ na roky 2021–2027 v porovnaní so súdržnosťou programu Erasmus+ na roky 2014–2020 z hľadiska vašej krajiny? Zlepšila sa v novej generácii programov?

Súdržnosť programu Erasmus+ na roky 2014–2020 sa oproti programu Erasmus+ na roky 2021–2027 zlepšila. Niektoré nové finančné nástroje dávajú do súladu riadiacu prax a vecné zameranie projektov. Napríklad finančná motivácia k „zelenému cestovaniu“ posilňuje vnútornú koherenciu projektov reflektujúcich horizontálnu prioritu „zelená transformácia“. Podporuje sa tak pozitívne nastavenie žiakov k ekologickému správaniu a „zelená agenda“ sa stáva konzistentnou. Podobný efekt má aj tlak na „zelenú“ administratívu – využívanie digitálnych dokumentov a obmedzenie tlače dokumentov. Projektové riadenie napĺňa takouto formou aj podporu zelenej transformácie (online materiály, aplikácia E+, cestovanie vlakom a iné). Podobný vplyv má aj zvýšená finančná motivácia na podporu inklúzie, ktorá posilňuje vnútornú koherenciu projektov reflektujúcich horizontálnu prioritu „inklúzia a rozmanitosť“ a prispieva aj zmene hodnotového nastavenia žiakov vplyvom vnímania potrieb inakosti žiakov v reálnom živote.

Z dotazníka a skúseností oslovených vedúcich pracovníkov a učiteľov vyplýva, že v rámci **sektora ŠV** sa darí školám synergicky prepájať projekty a aktivity v jednotlivých akciách programu Erasmus+ (KA1a KA2). K zlepšeniu súdržnosti programu podľa respondentov prespieva zavedenie akreditácie a malé partnerstvá (graf 7, Príloha 6 Grafy). Ostatné dva roky veľmi narástol záujem o akreditačný systém (graf 8, Príloha 6 Grafy).

V sektore OVP sledujeme dva zdroje zlepšenia, jeden je univerzálne platný (vyššie uvedený) a druhý sa týka špeciálne Slovenska, lebo súvisí s charakterom počiatočného OVP na Slovensku. Na Slovensku programy iniciačného OVP nie sú čisto „učňovského“ typu s takmer výlučným zameraním na praktické zručnosti potrebné pre príslušnú remeselnú činnosť. Kurikulum má aj silnú všeobecno-vzdelávaciu zložku, i keď mnohé vedomosti a zručnosti rozvíjané v jej rámci sa majú rozvíjať v kontexte sektoru hospodárstva a s potrebami širšieho okruhu relevantných profesií. Odborné školy, ktoré chceli v minulosti zapájať aj učiteľov všeobecno-vzdelávacích predmetov, a teda vyslať svojich zamestnancov na kurzy bez obmedzení, alebo chceli vyslať učiteľov všeobecnovzdelávacích predmetov na kurzy relevantné pre školu a jej OVP program a zároveň aj vyslať žiakov, museli podávať prihlášku v rámci sektora OVP i sektora školského vzdelávania. V rámci programu Erasmus+ na roky

2021–2027 došlo k pozitívne vnímanému rozšíreniu oprávnených aktivít v sektore OVP a v novom programe už vďaka zmenám školy podávajú iba jednu žiadosť. Pre Slovensko je táto zmena veľmi dôležitá a nielen zvyšuje účinnosť a efektívnosť projektov, ale aj súdržnosť programu. Riešil sa tým aj problém, na ktorý bolo upozornené aj v predchádzajúcej evaluačnej správe z roku 2017⁴⁶.

V sektore Mládeže v novom programom období 2021–2027 nastalo v programe Erasmus+ niekoľko zmien, ktoré podľa úspešných žiadateľov mali vplyv na súdržnosť programu. Ide o zavedenie systému Akreditácie v oblasti mládeže (KA1) a vytvorenie nového podprogramu KA2 – Malé partnerstvá. Tieto zmeny dávajú priestor akreditovaným organizáciám zameriavať sa viac na obsah a kvalitu svojej činnosti, nakoľko majú dlhodobu garantovanú podporu z programu Erasmus+ (KA1). Zároveň zavedenie podprogramu Malé partnerstvá (KA2) je nápomocné pre mládežnícke organizácie urobiť medzi krok od jednoduchších mobilných projektov KA1 k odborne aj administratívne náročnejším projektom zameraným na budovanie Kooperačných partnerstiev (KA2). Podobne, ako bolo uvedené v hodnotiacej správe z roku 2017, výzvou zostáva väčšia synergia naprieč oblasťami/sektormi vzhľadom na odlišnosť cieľových skupín a špecifiká projektovej práce v rôznych oblastiach a sektoroch programu. Nenaplnili sa obavy z rovnakých očakávaní od všetkým potenciálnych žiadateľov programu, od neformálnych skupín mladých ľudí až po verejné inštitúcie, ako sú vysoké školy. Národná agentúra (NIVAM) uplatňuje podporný prístup k individuálnym žiadateľom, pričom dostatočne reflektuje ich špecifiká ako aj špecifiká samotného sektora (výstup z komunikácie s expertmi). V rámci hodnotenia súdržnosti programu Erasmus+ netreba opomenúť ani novovzniknutý program Európsky zbor solidarity (EVS), ktorý vznikol vyčlenením Európskej dobrovoľníckej služby (EVS) práve z programu Erasmus+. S ohľadom na súdržnosť programu Erasmus+, práve EVS cez malé solidárne projekty „vychováva“ budúcich žiadateľov programu Erasmus+ a zavádza prioritné témy (ktoré sú pre program Erasmus+ ako aj EVS takmer identické) do praxe a povedomia mladých.

3.5 Európska pridaná hodnota a udržateľnosť

29. Aká je pridaná hodnota a prínos vyplývajúci z činností EÚ v porovnaní s tým, čo by sa dalo dosiahnuť podobnými opatreniami, ktoré by sa začali len na regionálnej alebo vnútroštátnej úrovni vo vašej krajine? Čo ponúka program Erasmus+ na roky 2021–2027 okrem iných systémov podpory vzdelávania a odbornej prípravy dostupných na regionálnej alebo vnútroštátnej úrovni vo vašej krajine? Aké možnosti vidíte na úpravu programu Erasmus+ alebo jeho nástupníckeho programu s cieľom zvýšiť jeho európsku pridanú hodnotu?

Pre všetky sektory vzdelávania, odbornej prípravy, mládeže a športu predstavuje pridaná hodnota programu Erasmus+ pre jednotlivca hlavne významné pracovné a osobné kvalitatívne zmeny. Respondenti v dotazníkovom prieskume najviac hodnotia: internacionalizáciu na úrovni všetkých stupňov škôl aj jednotlivcov, sieťovanie, partnerstvá a posilnenie európskej

⁴⁶ Vantuch a kol., 2017. *Priebežná evaluácia programu Erasmus+ a predchádzajúcich programov*. Bratislava, 9. júna 2017

spolupatričnosti. Uvedené aspekty tvoria jedinečnosť programu Erasmus+, ktorú nie je možné nahradiť na regionálnej alebo vnútroštátnej úrovni Slovenska.

Pre národné politiky, školy a organizácie je pridanou hodnotou programu Erasmus+ internacionalizácia vzdelávania, významný vplyv inovácií a výmeny osvedčených postupov, vplyv na zmenu kvality vzdelávania a výskumu. Navyšujúca sa finančné dotácia programu Erasmus+ tvorí motivačnú a akceleračnú zložku transformácie v sektoroch vzdelávania, mládeže a športu.

Z pohľadu sektorov:

- **pre školské a odborné vzdelávanie** je viditeľný najväčší progres v profesijnom a osobnostnom raste učiteľov; učiteľmi boli najviac hodnotené kľúčové akcie KA101, KA102, KA201, KA202, vďaka ktorým zavádzali inovácie do vyučovania, vedeli sa porovnať a získať väčšiu sebadôveru, skvalitnili svoje komunikačné, jazykové a IT zručnosti, obohatili svoje vedomosti v interkulturalite a diverzite, nadobudli rešpekt k iným zvyklostiam, náboženstvám a vďaka cestovaniu spoznávajú svetové kultúrne dedičstvo a i.; pri sektore OVP je potrebné opätovne zdôrazniť, že nejde len o skúsenosť s iným systémom podpory vzdelávania a odbornej prípravy, ale vzhľadom na modernizačný dlh u väčšiny poskytovateľov OVP na Slovensku aj o dôležité inovačné impulzy; zariadenia nedostupné na Slovensku indukujú aj iný obsah súvisiaceho preškolovania a vôbec kontinuálneho profesijného rozvoja; preto je aj podľa názoru národnej agentúry program Erasmus+ v pridanej hodnote nenahraditeľný inými opatreniami na regionálnej alebo vnútroštátnej úrovni,
- **v sektore vysokoškolského vzdelávania** respondenti hodnotia pridanú hodnotu Erasmus+ v použití novonadobudnutých skúseností, poznatkov, osvedčených postupov a nových metód v rámci každodenného pracovného procesu a vybavovania pracovnej agendy na univerzite, v prehĺbení spolupráce s partnerskou univerzitou a vo výmene skúseností a poznatkov medzi zamestnancami univerzít s cieľom zefektívnenia pracovného procesu (výučby a výskumu); ďalšie multiplikačné efekty vzájomnej spolupráce sú spoločné medzinárodné vedecké konferencie, odborné medzinárodné fóra, medzinárodné projekty, publikácie; veľkou výzvou s pridanou hodnotou je iniciatíva EK v programe Erasmus+ „Európske univerzity“; na Slovensku bola v roku 2020 zapojená do aliancie Európskych univerzít: UK Bratislava, SPU Nitra, TUKE Košice, v roku 2023 UK Bratislava, STU Bratislava, VŠMU Bratislava, SPU Nitra, TUKE Košice,
- **v sektore mládež** - 93% respondentov ohodnotilo pridanú hodnotu programu Erasmus+ ako významnú a veľmi významnú, ktorá má vplyv na rozvíjanie spolupráce, rozvoj mäkkých zručností, zdieľanie skúseností a riešenie spoločných problémov; 84% respondentov hodnotí ako významný rozvoj vedomostí o európskej integrácii a jej hodnotách, ktorý je zvlášť dôležitý pre mládež, ktorá je vystavovaná v hodnotenom

období veľkému tlaku negatívnych informácií o prínose a význame EÚ; prínos a pridaná hodnota Erasmus+ je popísaná aj v medzinárodnom prieskume RY MON⁴⁷,

- **v sektore vzdelávanie dospelých** program Erasmus+ poskytuje najviac možností pre organizácie realizujúce vzdelávanie dospelých; v spolupráci so zahraničnými partnermi si organizácie vytvárajú nové vzdelávacie programy, zvyšujú kvalitu svojej práce, zvyšuje sa ich reputácia na medzinárodnej úrovni, kde zahraničné inštitúcie prostredníctvom EPALE majú záujem o slovenských partnerov do projektov.

30. Do akej miery prispieva program Erasmus+ k rozvoju znalostí v oblasti európskej integrácie, k zvyšovaniu informovanosti o spoločných hodnotách EÚ a k posilňovaniu európskeho pocitu spolupatričnosti vo vašej krajine?

Erasmus+ je kľúčovým programom na Slovensku pri zmene a vývoji vnímania európskej integrácie, hodnôt EÚ a pocitu spolupatričnosti, hlavne u mladej a strednej generácie. Z realizovaného dotazníkového šetrenia ako aj z analýzy ukončených projektov vo všetkých sektoroch vidíme signifikantný vplyv programu Erasmus+ v školskom vzdelávaní, v odbornom vzdelávaní, vysokoškolskom vzdelávaní a mládeži. Jednoznačne môžeme konštatovať, že na posilnenie európskeho pocitu spolupatričnosti a porozumeniu hodnotám EÚ je najdôležitejšia vlastná skúsenosť každého účastníka programu.

Príklady - V **sektore školské vzdelávanie** v roku 2020 sa až 60% projektov realizovalo v rámci horizontálnej priority *Sociálna a vzdelávacia hodnota európskeho kultúrneho dedičstva*. V období 2014–2020 bolo ukončených v programe Erasmus+ v téme *EÚ občianstvo, povedomie o EÚ a demokracia* 4% (KA1), 6% (KA2), 15% (KA2 iba školy) projektov. V roku 2021 bolo v témach *Povedomie o EÚ* 2% (KA1) ukončených projektov, *Prekonávanie medzikultúrnych, medzigeneračných a sociálnych rozdielov* 2% (KA1) projektov a v téme *Európska identita, občianstvo, hodnoty* 2% (KA1) ukončených projektov.

V sektore OVP nie sú k dispozícii žiadne dáta umožňujúce kvantifikovať mieru, ktorou program Erasmus+ prispieva k rozvoju znalostí v oblasti európskej integrácie, k zvyšovaniu informovanosti o spoločných hodnotách EÚ a k posilňovaniu európskeho pocitu spolupatričnosti, ale respondenti sa v dotazníkovom prieskume vyjadrili, že už samotné kontakty a sieťovanie inštitúcií podporujúce rozvoj odborných kompetencií v medzinárodnom kontexte významne prispievajú k zvyšovaniu informovanosti o spoločných hodnotách EÚ a k budovaniu európskej spolupatričnosti.

Zaujímavý fakt je **v sektore vysokoškolského vzdelávania**, kde obe skupiny respondentov - študenti i zamestnanci odpovedali na takto postavenú otázku takmer identicky. 63% študentov a 62% zamestnancov uviedlo, že programu Erasmus+ významnou mierou prispieva k rozvoju znalostí akademickej obce vysokých škôl v oblasti európskej integrácie, k zvyšovaniu informovanosti o spoločných hodnotách EÚ a k posilňovaniu európskeho pocitu

⁴⁷ Vanoch, M. 2020 Národná správa: RAY MON-Výsledky a dopady programu Erasmus+ pre oblasť mládeže, Bratislava, s. 1-36, 2020. Dáta za roky 2014_2020

spolupatričnosti mladej generácie. Pritom ešte ďalších cca 20% (21% študentov a 24% zamestnancov) váhalo, či sa vysloviť súhlasne alebo nesúhlasne. O významnom príspevku programu Erasmus+ svedčí aj to, že 95% zamestnancov vysokých škôl je presvedčených, že program Erasmus+ je dôležitým nástrojom internacionalizácie a 89% tvrdí, že účasť na mobilitě v zahraničí ich motivovala k ďalšiemu profesijnému rozvoju a k získavaniu ďalších medzinárodných skúseností a pomohla im (65%) v kariérnom raste. Takéto vyjadrenia uviedli aj vedenia univerzít aj koordinátori programu Erasmus+.

V sektore vzdelávania dospelých neboli uvedené dáta k danej problematike. U staršej generácie sú viaceré faktory, ktoré ovplyvňujú silu pocitovania európskej spolupatričnosti ako napríklad jazyková a digitálna bariéra. Viaceré aktivity sú realizované hlavne na Slovensku a v Českej republike a niekoľko bolo aj vo Veľkej Británii.

V **sektore Mládeže** existuje okrem Erasmus+ aj národná grantová schéma^{48 49}, ktorá neumožňuje zapojenie neformálnych skupín mladých ľudí. Zároveň neexistujú žiadne iné aktivity/programy na lokálnej, regionálnej alebo národnej úrovni, ktoré by mali dlhodobý porovnateľný účinok ako program Erasmus+. Práve preto je program Erasmus+ v súčasnosti z hľadiska svojich programových cieľov pre subjekty pracujúce s mládežou nenahraditeľný a má do budúcnosti veľký potenciál aktivizovať aj neformálne skupiny mladých ľudí, ktoré môžu byť žiadateľmi v rámci KA1. Rozvoj znalostí v oblasti európskej integrácie je významný, resp. veľmi významný podľa 84% respondentov. V praxi sa stáva, že dobré výsledky projektov sú často viac identifikované ako hodnoty a prínos realizátora projektu a nie samotného donora - Európskej únie. Hoci je v sektore neformálneho vzdelávania program Erasmus+ spájaný s Európskou úniou vo výrazne pozitívnom význame, propagácia jej spoločných hodnôt, princípov, prínosov je stále oblasťou, ktorej je potrebné sa vedome venovať a rozvíjať ju. Špeciálne v tomto čase, kedy je význam členstva v Európskej únii pre Slovensko spochybňovaný. Jej reputácii u mladých ľudí nepomáha politická rétorika, ako aj postoje a názory niektorých rodičov mladých účastníkov. Respondenti hodnotiaceho dotazníka odporúčajú realizovať viac vzdelávacích aktivít a nadnárodných iniciatív so zapojením účastníkov z geograficky vylúčených regiónov po vzore EGL. Práve EGL prepojilo Európsku úniu na lokálne štruktúry a opačne. Pre posilnenie európskeho pocitu spolupatričnosti je najdôležitejšia vlastná skúsenosť. Preto pre zvýšenie vplyvu na podporu zdieľania európskych hodnôt by pracovníci s mládežou a koordinátori práce s mládežou prijali vytvorenie metodiky a návrhov rôznych aktivít, ako pracovať s mládežou s cieľom zvýšiť šírenie európskej pridanej hodnoty medzi mladými ľuďmi.

⁴⁸ Stratégia Slovenskej republiky pre mládež na roky 2014 – 2020, vláda SR dňa 23. apríla 2014 uznesením č. 192 schválila **Stratégiu Slovenskej republiky pre mládež na roky 2014 – 2020**
<https://www.bing.com/search?q=Národná+grantová+schéma+pre+mládež&form=ANNT1&ref=e79108dd60ba43ec85ce49668388e79e>

⁴⁹ Stratégia Slovenskej republiky pre mládež na roky 2021 – 2028. Vláda SR 14. december 2021 uznesením č. 754 schválila nový strategický dokument pre oblasť mládeže na roky 2021_2028. [Dokumenty a predpisy | Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a mládeže SR \(minedu.sk\)](#)

31. Do akej miery program Erasmus+ na roky 2021–2027 podporuje spoluprácu medzi členskými štátmi a tretími krajinami pridruženými k programu? A medzi týmito krajinami a tretími krajinami, ktoré nie sú pridružené k programu?

V súčasnom programovom období v sektoroch vzdelávania, odbornom vzdelávaní, mládeže a športu sa rozvíja spolupráca hlavne s členskými štátmi EÚ a tretími krajinami pridruženými k programu (80% až 85% v jednotlivých sektoroch). V podávaných projektoch vidieť po odstúpení Veľkej Británie z EÚ presun záujmu v kľúčových akciách KA1 a KA2 na Írsko, Maltu a ďalšie anglicky hovoriace krajiny EÚ. Najväčší záujem v kľúčovej akcii KA1 je o spoluprácu s Českom, Poľskom, Írskom, Nemeckom, Talianskom, Španielskom (graf 9 Príloha 6, Grafy). Z tretích krajín pridružených k programu je spolupráca rozvíjaná hlavne s Tureckom, Srbskom a Nórskom (10% až 15% v sektoroch). V kľúčových akciách KA2 v kooperačných partnerstvách (KA220) je v rokoch 2021 a 2022 najviac zapojených partnerov zo Slovenska a Česka. Treťou najčastejšie sa vyskytujúcou krajinou vo výzve 2022 je pridružená krajina Turecko, čo je umožnené väčšou otvorenosťou programu Erasmus+ a uvoľnením niektorých pravidiel. Nasledujú krajiny Srbsko a Nórsko. Z tretích krajín, ktoré nie sú pridružené k programu, boli v akciách zastúpené krajiny z 11 regiónov, najviac Veľká Británia, Severné Macedónsko a Ukrajina (5%- 10% v sektoroch). Pridanou hodnotou v realizovanom programe Erasmus+ je veľký výber partnerov z tretích krajín (pridružených aj nepridružených), čo sa prejavuje aj v náraste záujmu spolupracovať s partnermi z týchto tretích krajín hlavne v sektore ŠV, OVP, mládež a VD. V sektore VV je o túto spoluprácu trvalý záujem od programu 2014-2020, rovnako aj v súčasnom prebiehajúcom programe. Bez programu Erasmus+ by nebolo možné nadväzovať bilaterálnu a multilaterálnu spoluprácu, kde dochádza k transferu know-how krajín EÚ do krajín tretieho sveta pre ich ekonomický rozvoj.

32. Aký je prínos a pridaná hodnota programov Erasmus+ 2021–2027 a Erasmus+ 2014–2020 pre jednotlivcov alebo organizácie, ktoré sa zúčastňujú na programe, v porovnaní s nezúčastnenými v krajine?

Prínos a pridaná hodnota programov Erasmus+ pre jednotlivcov je nesporný a uvedomujú si to rovnako žiaci/študenti ako aj zamestnanci, ktorí boli aktívni v oboch programových obdobiach. Keby aktivity v zahraničí neabsolvovali, bol by ich pohľad na svet iný, prízemnejší a nezískali by tie poznatky, kompetencie a skúsenosti, ktoré ich obohatili profesijne i osobnostne. Nezapojení žiaci i zamestnanci teda prichádzajú o výrazný impulz pre osobnostný a profesijný rast. Absenciou v projekte sektoru OVP navyše prichádzajú žiaci i zamestnanci o príležitosť oboznámiť sa s novými zariadeniami a novými technológiami.

Zamestnanci vo všetkých sektoroch (učitelia a administratívni pracovníci) vidia prínos a pridanú hodnotu v štyroch oblastiach, a to:

- v rozšírení svojho obzoru, nadväzovaní a motivácii v oblasti osobnostného rastu poznávaním iných kultúr a európskych hodnôt, komparáciou vzdelávacích systémov a procesov, a získaním spätnej väzby na vlastné pôsobenie a potrebu inovácií vo vzdelávacom systéme na Slovensku,
- vo zvýšení vlastnej odbornosti nadobudnutím a rozšírením si vedomostí, zručností a skúseností - cudzojazyčných, odborných,
- v získaní, rozšírení a posilnení profesijných kontaktov so zahraničnými inštitúciami, ale predovšetkým s ich konkrétnymi pracovníkmi - networking,
- v rozvoji vzájomnej medzinárodnej spolupráce (sieťovanie škôl) v oblasti vzdelávania, výskumu, publikačnej a projektovej činnosti, v spoločnom organizovaní vedecko-pedagogických aktivít a podujatí.

Žiaci stredných a študenti vysokých škôl, tak aj sektor mládeže, prezentuje v e-dotazníkoch, ako im účasť na aktivitách programu pomohla v pracovnom živote, ale aj v osobnom rozvoji. Z hľadiska osobnostného rozvoja si absolventi pobytov v rámci programu Erasmus+ cenia najmä to, že počas pobytu:

- vyspeli, stali sa sebavedomejšími, samostatnejšími, zodpovednejšími, vytrvalejšími, odhodlanejšími, kreatívnejšími a flexibilnejšími, trpezlivejšími, odvážnejšími, tolerantnejšími (pomohlo im to eliminovať predsudky) a stať sa otvorene zmýšľajúcimi ľuďmi, ktorí pozitívnejšie vnímajú rozmanitosť a inakosť,
- naučili sa fungovať v cudzom prostredí a pracovať a vystupovať v medzinárodnom kolektíve, mnohí si počas pobytu v zahraničí ujasnili svoje budúce kariérne smerovanie, vytvorili si množstvo nových medzinárodných kontaktov potrebných pre ich ďalší pracovný život,
- spoznali mnohé iné kultúry, vďaka čomu vedia chápať veci v širších súvislostiach a pochopili nielen ľudí okolo seba, ale aj samých seba a vplyv hodnôt človeka na jeho správanie a európsky rozmer svojho bytia.

Študenti by privítali vyššie štipendiá pre mobility v krajinách EÚ s vysokou životnou úrovňou, v ktorých si stále mnohí slovenskí študenti nemôžu z hľadiska sociálneho a ekonomického danú mobilitu samostatne dofinancovať.

Vedenia organizácií a inštitúcií (prorektori, prodekani, riaditelia škôl, riaditelia organizácií) v dotazníkovom prieskume uvádzali, že obe programové obdobia Erasmus+ majú významný vplyv a prínos pre strategické smerovanie a základné funkcie škôl. Osobitne sa venovali

pridanej hodnote programu Erasmus+ pre internacionalizáciu a plnenie strategického zámeru školy, kde v rámci otvorených odpovedí vyzdvihli najmä tri oblasti:

- vytváranie kontaktov a prehlbovanie kvalitných partnerstiev na inštitucionálnej aj individuálnej báze;
- prehlbovanie externých skúseností vo vzdelávacej oblasti (inovácie, pedagogické zručnosti), vedecko-výskumnej činnosti (výskumné postupy, zahraničné projekty) a v oblasti rozvoja školy;
- zdokonaľovanie jazykových a komunikačných kompetencií.

Graf 10 (Príloha 6 Grafy) prezentuje pridanú hodnotu programu Erasmus+ pre jednotlivcov a školy zapojené do oboch programových období v sektore školské vzdelávanie. Dáta boli získané od 241 riadiacich pracovníkov (riaditelia škôl, vedúci organizácií), ktorí vidia väčší prínos programu pre jednotlivcov ako pre školy a organizácie, lebo transformačné procesy vo vzdelávaní potrebujú dlhšiu časovú škálu.

Najväčší vplyv internacionalizácie je v sektore VV, kde za hodnotené dve programovacie obdobia sa vo vedení univerzít pravidelne vyhodnocujú správy a štatistické údaje z mobilít, ďalej sa hodnotia nové možnosti spolupráce, dohody o transfere kreditov, navrhuje sa započítanie výsledkov mobility do kariérneho rastu. Zber dát sa realizuje na základe písomných podkladov, ale tiež na základe osobných stretnutí a diskusií. Kvalitatívne a kvantitatívne výsledky hodnotenia sú uvádzané vo výročných hodnoteniach a výročných správach univerzít a sú publikované na webových stránkach⁵⁰. Postupne sa uvedené evaluačné postupy objavujú aj v sektoroch ŠV, OVP a mládeže⁵¹.

33. Do akej miery sú výsledky programov Erasmus+ 2021–2027 a Erasmus+ 2014–2020 udržateľné aj po skončení trvania projektov vo vašej krajine?

Dotazníkové prieskumy a interview v jednotlivých sektoroch preukázali dobrú udržateľnosť a šírenie výsledkov programu Erasmus+ v oboch hodnotených obdobiach. V sektore ŠV a OVP respondenti uviedli, že výsledky projektov programu Erasmus+ sú na ich škole udržateľné aj po ich skončení (v oboch sektoroch viac ako 90%). V sektore ŠV 59,59% respondentov uviedlo, že výsledky a výstupy projektov sa im darí šíriť aj na iné školy. Výsledky a výstupy projektov v sektore OVP sa podľa respondentov darí ďalej šíriť ešte vo väčšej miere (76,70% pri stredných školách, 95,75% pri iných organizáciách). V sektore školského vzdelávania školy najčastejšie zabezpečujú udržateľnosť programu tým, že naďalej využívajú vytvorené materiály a pomôcky (83,67%), pokračujú v spolupráci s partnermi (64,9%), optimalizujú

⁵⁰ Príklad 1 Výročná správa Univerzity Komenského Bratislava 2022
https://uniba.sk/fileadmin/ruk/osa/Vyrocná_správa_o_cinnosti_UK_za_rok_2022.pdf

⁵¹ Príklad 2 Erasmus+ KA1 (2016 - 2018) - Diseminácia projektu a jeho dopad - SSOŠ Pro scholaris, Žilina (soaza.sk)

edukačný proces (54,29%), poskytujú vzdelávania interným PZ/OZ v danej škole (43,27%), inovujú školský vzdelávací program (34,69%). V sektore OVP školy najčastejšie zabezpečujú udržateľnosť programu tým, že pokračujú v spolupráci s partnermi (72,46%), naďalej využívajú vytvorené materiály a pomôcky (66,53%), optimalizujú edukačný proces (66,53%), inovujú školský vzdelávací program (61,02%) a poskytujú vzdelávanie interným zamestnancom (41,10%).

Medzi iné spôsoby, ktorými školy zabezpečujú udržateľnosť výsledkov a výstupov z programu Erasmus+, patrí tvorba propagačných materiálov, informačných panelov o aktivitách, šírenie výstupov online a pod. Na udržateľnosť výsledkov programu má významný vplyv zavedenie systému akreditácie, ktoré posilňuje udržateľnosť stabilnejším financovaním a tlakom na dlhodobé plánovanie. Akreditované školy zároveň vykazujú tendenciu vysielat nielen žiakov ale aj zamestnancov, aby sa posilnil inovačný impulz projektu, jeho udržateľnosť a ciele dlhodobého plánovania. Systém akreditácie má pozitívny účinok na udržateľnosť, a teda možno oprávnené hovoriť o pozitívnom posune ohľadom udržateľnosti v porovnaní s predchádzajúcimi programovými obdobiami.

Z úrovne vzdelávacieho systému je možné udržateľnosť pozitívnych vplyvov programu Erasmus+ zabezpečiť **prostredníctvom legislatívnych zmien**, ktoré iniciujú stavovské a profesijné organizácie zastupujúce pedagógov (asociácie ZŠ, SŠ, súkromných škôl), ktoré navrhujú zapracovanie pozitívnych vplyvov do ŠVP, alebo do vykonávacích predpisov. Od 1. septembra 2023 je na Slovensku v zákone č. 138/2019 Z.z. o pedagogických zamestnancoch a obdobných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov zavedená **nová kariérna pozícia supervízora** na škole. V zmysle aktuálnej legislatívy môže riaditeľ vo vnútornom predpise určiť kariérnu pozíciu školský poradca, ktorý vykonáva špecializovanú činnosť v pozícii supervízor a poveriť ho riadiacou činnosťou pri príprave a implementácii projektov Erasmus+. Je to nová legislatíva, ktorá sa musí postupne implementovať do praxe. Ďalší pozitívny vplyv na udržateľnosť a šírenie výsledkov je aj oceňovanie učiteľov zapojených do programu Erasmus+, ktoré sa realizuje v programe e-Twinning v národnom kontaktnom bode na univerzite v Žiline na Slovensku, ako aj cez Európsku značku pre jazyky, Európsku cenu inovatívneho učiteľa a iné.

V sektore VV sa udržateľnosť a šírenie poznatkov, skúseností a efektov programu Erasmus+ realizuje systémovo prostredníctvom prezentácií na organizovaných informačných a prezentačných podujatiach, zdieľaním skúseností na internetových a intranetových stránkach a sociálnych sieťach, na konferenciách, workshopoch. Najviac sú oceňované priame osobné stretnutia s účastníkmi programu Erasmus+ ako aj neformálne akcie „Dni otvorených dverí“, „Burza nápadov“ a ďalšie.

V sektore vzdelávanie dospelých respondenti uviedli, že udržateľnosť výsledkov projektov je väčšia ako 95% a výsledky projektov sa im darí úspešne šíriť do iných organizácií. 87,8% respondentov uvádza, že naďalej využívajú projektové materiály a pomôcky, 78,8% pokračuje v spolupráci vo vytvorených partnerstvách, 66,7% respondentov na základe výstupov z projektov inovovali svoje programy vzdelávania dospelých, 63,6% vzdeláva aj ostatných

pracovníkov organizácie, (ktorí neboli zapojení v projektoch). 21,2% respondentov šíri výsledky projektov aj do organizácií, ktoré boli mimo partnerstiev cez dobrovoľnícku službu a aj v rámci kooperatívneho fundraising (vzdelávacie cieľových skupín, ktoré majú iné finančné zdroje).

V sektore Mládeže sa úspešní žiadatelia v programe Erasmus+ vyjadrili, že len stabilné a renomované organizácie môžu venovať svoju pozornosť udržateľnosti projektu. Malé organizácie, ktoré organizujú projekty a z toho "žijú", nemajú personálny ani finančný kapitál, aby sa zamerali na udržateľnosť zrealizovaných projektov. Avšak pohľad regionálnych koordinátorov práce s mládežou a samospráv prináša aj iný pohľad na udržateľnosť projektov. Regionálna koordinátorka z Banskobystrického kraja pozorovala vo svojom regióne zaujímavý efekt. Ak sú projekty zamerané na komunitu a sú komunitou prijaté, dá sa zabezpečiť ich udržateľnosť. Komunita si dané projekty „adoptuje“ a pokračuje v realizácii aktivít aj po ukončení projektu. Zároveň aj zamestnanci samosprávy poukázali na fakt, že projekty so zameraním na tému participácie a problematiku životného prostredia sú mladými ľuďmi ako aj obyvateľmi mesta lepšie prijaté. V krajoch a mestách, ktoré realizovali projekty v rámci KA3 (teraz aj KA1 YPA), dodnes fungujú vybudované partnerstvá a pozície koordinátorov práce s mládežou - všetko to podporuje dlhodobý rozvoj kvality práce s mládežou na území kraja/mesta.

34. Aké by boli najpravdepodobnejšie dôsledky vo vašej krajine, ak by sa program Erasmus+ ukončil.

V sektoroch školského vzdelávania a OVP takmer 80% opýtaných zamestnancov škôl súhlasilo alebo úplne súhlasilo, že ak by program Erasmus+ od roku 2028 nepokračoval, výrazne by im chýbal pri realizácii ich cieľov a ambícií (77,05% a 79,34%). Bez programu Erasmus+ by sa nemohla rozvíjať internacionalizácia školy v sektore školského vzdelávania (66,53 %). V sektore OVP 58,5% škôl a 57,5% iných organizácií nesúhlasilo s tvrdením: „Internationalizáciu našej školy/organizácie by sme mohli rozvíjať aj bez programu Erasmus+“. V sektore OVP význam programu Erasmus+ pre internacionalizáciu a podporu spolupráce označilo ako vysoký a veľmi vysoký 88% škôl a 96 % iných organizácií.

V odpovediach respondentov sa najviac zdôrazňuje, že realizované aktivity by v prípade ukončenia programu Erasmus+ neboli udržateľné na Slovensku, čo ešte viac podčiarkuje nenahraditeľnosť tohto programu. Podľa názoru expertov by najpravdepodobnejšie dôsledky ukončenia programu Erasmus+ boli:

- poklesla by motivácia učiť sa cudzie jazyky u študentov i pedagógov;
- poklesla by kvalita praktickej prípravy žiakov;
- poklesla by atraktivita mnohých odborov odborného vzdelávania a škôl, ktoré ho ponúkajú v spojení so zapojením do programu Erasmus+;
- stratili by sa cenné inovačné impulzy pre osobný rozvoj a inštitucionálne zmeny.

Nezastupiteľné postavenie programu Erasmus+ v sektore ŠV a OVP potvrdzujú aj okrúhle stoly na MŠVVaM SR:

- z centrálnej úrovne by taká podpora, ako je zabezpečená z programu Erasmus+, určite nebola, museli by si to riešiť školy individuálne,
- práve akciami z EK sme „tlačení robiť mnoho politík“, ktoré by sme z našej vlastnej iniciatívy nerobili a ani by sme nemali potrebné finančné zdroje.

V sektore VV ukončenie programu Erasmus+ by malo negatívny dosah na rozvoj a kvalitu internacionalizácie VŠ. Najviac by sa to prejavilo vo výraznom obmedzení mobilit, čo by ovplyvnilo spoluprácu so zahraničnými vysokými školami a znížilo možnosti odborného a interkultúrneho rozvoja študentov a zamestnancov. Bez programu Erasmus+ by nebola dostatočná motivácia na transformáciu vzdelávania na Slovensku.

V sektore Mládeže až 74% respondentov hodnotiaceho dotazníka uviedlo, že by im program Erasmus+ chýbal významne/resp. veľmi významne, ak by nepokračoval po roku 2028. Pri interview s expertmi boli vyzdvihnuté možné dopady absencie programu typu Erasmus+:

- veľa mládežníckych organizácií by zaniklo, nakoľko je pre nich program Erasmus+ významným zdrojom financovania aktivít,
- výrazne by bola zasiahnutá práca s mladými lídrami, zvyšoval by sa extrémizmus a negatívna propaganda (napr. proti EÚ),
- v spoločnosti a v politikách by nebol záujem o prácu s mládežou,
- príležitosti pre mladých by zostali len vo veľkých mestách, o geograficky vylúčené regióny by sa nikto nezaujímal, prehľbovali by sa regionálne rozdiely,
- nerealizovali by sa medzinárodné mobility, nevznikali by medzinárodné partnerstvá, chýbal by medzinárodný rozmer, do organizácií by neprišlo medzinárodné know-how spojené s účasťou zahraničných dobrovoľníkov, alebo partnerov.

4. Odporúčania a námety pre program Erasmus+ na ďalšie obdobie

4.1 Odporúčania pre EK na zmeny a doplnky do prebiehajúceho programu Erasmus+ 2021-2027 a zmeny a doplnky do nového programu

Hlavným výsledkom nášho výskumného šetrenia na národnej autorite, národných agentúrach a u 6263 respondentov dotazníkového prieskumu je zhoda na odporúčaní **pokračovať v programe Erasmus+**, ktorý začal meniť Európu od roku 1987. Program Erasmus+ je hodnotený ako príležitosť pre novú generáciu Európy vzdelávať sa, poznávať a vážiť si hodnoty Európy a postupne transformovať vzdelávanie na vyššiu kvalitu a aj kvalitu života v Európe.

Veľká výskumná vzorka a analýza získaných dát nám umožňuje formulovať validné odporúčania a námety pre prebiehajúci program, ako aj námety pre prípravu nasledujúceho programu Erasmus+.

Zo sektorových správ vytvorených expertmi a z odpovedí respondentov v hodnotiacich dotazníkoch a interview môžeme konštatovať nasledujúce závery a odporúčania:

- program Erasmus+ je dobre implementovaný v stabilných národných štruktúrach vzdelávania a mládeže na Slovensku od roku 2014,
- program Erasmus+ má silný pozitívny vplyv na transformačné procesy v sektoroch vzdelávania a mládeže na Slovensku (veľa príkladov dobrej praxe je v prílohe 3),
- program Erasmus+ 2021-2027 je dobre štruktúrovaný a má jasne definované programové priority a horizontálne priority (menej priorít a konzistentnejšie priority ako v predchádzajúcom programe),
- pozitívne boli ocenené zmeny v komunikácii EK v programe Erasmus+ (lepšia formálna aj neformálna komunikácia, rýchly prenos informácií, riešenie problémov a i.),
- najväčší prínos programu Erasmus+ na Slovensku je v prioritách internacionalizácie a digitálnej transformácie,
- EK odporúčame sústrediť pozornosť na ďalšie **zjednodušenie administratívy** programu Erasmus+,
- zamerať sa na výsledky, udržateľnosť a dopad realizovaných aktivít,
- výzvou zostáva stabilizácia nových kvalitných IT nástrojov, odporúčame ďalší vývoj vykonávať v menších krokoch a dávať prednosť overeným riešeniam,
- v rámci existujúcej horizontálnej priority programu Erasmus+ digitálna transformácia odporúčame EK doplniť a **rozšíriť túto prioritu** o smerovanie do oblastí:
 - **posilnenie boja s dezinformáciami, najmä v oblastiach súvisiacich s fungovaním EÚ,**

- **nastavenie rovnováhy v digitálnej spoločnosti** – humanware (zvlášť sa okrem hardware a software venovať ľudskému aspektu digitalizácie).

Z výskumného šetrenia na Slovensku predkladáme aj nové návrhy priorít pre EK do **ďalšieho programového obdobia Erasmus+**:

- **umelá inteligencia a jej vplyv na systém vzdelávania a mládeže,**
- **inovácie pre budúcnosť EÚ**⁵² a prípravy na ňu v spoločných oblastiach a témach Európskej únie, ako je demokracia, migrácia, prepájanie a prehľbovanie spolupráce v spoločnom európskom vzdelávacom priestore, partnerstvo s krajinami mimo EÚ,
- **podpora duševného zdravia** sa objavuje vo všetkých hodnotiacich aktivitách nielen ako následok pandémie, ale aj ako výzva, ktorá sa prierezovo rieši vo všetkých oblastiach spoločnosti, pod ktorú môžu patriť, **podpora emočnej inteligencie u mladých, kultivácia mediálnej komunikácie a i.,**
- **podpora aktívneho starnutia**, ktorá je v starnúcej Európe veľmi aktuálna.

4.2 Odporúčania a námety pre národnú autoritu a národné agentúry

Z realizovaného výskumného šetrenia implementácie a významu nového programu Erasmus+ za ostatných 10 rokov môžeme konštatovať, že program vytvára už významnú stopu nielen v transformácii vzdelávacieho procesu, ale aj v živote mladých ľudí, učiteľov a aj staršej generácie. Identifikovali sme veľa pozitív pre vzdelávanie a spoločnosť, ale otvorilo sa ja veľa ďalších výziev, ktoré sú spojené s narastajúcim záujmom o program Erasmus+. Finančný príspevok programu Erasmus+ za ostatných 10 rokov investovaný na Slovensku je **300 511 079 EUR pre sektory ŠV, OVP, VV a VD a 34 065 139 EUR pre sektor Mládež**. V prílohe 3 Národnej správy sú uvedené niektoré príklady dobrej praxe, ktoré naplňajú ciele a priority programu Erasmus+, ale je ešte veľa ďalších inšpiratívnych príkladov škôl, inštitúcií a jedincov, ktorí menia proces vzdelávania. Na Slovensku odporúčame ďalej posilňovať publicitu programu Erasmus+ aj zo strany kľúčových aktérov vzdelávacích politík.

Na skvalitnenie výsledkov implementácie a významu programu Erasmus+ na Slovensku kolektív autorov Národnej správy odporúča:

Národnej autorite (MŠVVaM SR):

- posilňovať synergie medzi programom Erasmus+ a vnútroštátnymi štruktúrami inovácií vo vzdelávaní, napríklad podnecovať šírenie výstupov vo forme otvorených vzdelávacích zdrojov na rezortnom portáli s cieľom šíriť a odporúčať implementáciu dobrých výsledkov programu a oceňovať najvýznamnejšie príklady dobrej praxe na úrovni školy, organizácie, učiteľa a študenta, čo môže významne prispievať k motivácii byť viac aktívny v programe Erasmus+ a k synergii cieľov a priorít Erasmus+ a národných politík vzdelávania na Slovensku;

⁵² *Gramotnosť budúcnosti ako kompetencia pre 21. storočie, UNESCO*

- preskúmať možnosti uznávania výsledkov vzdelávania v programe Erasmus+ ako napríklad **aktivity učiteľov (PZ/OZ) hlavne v akciách KA2 ale aj KA1 v systéme ďalšieho vzdelávania a profesijného rozvoja v zmysle zákona 138/2019 Z.z. PZ/OZ (1 a 2 atestácia)**;
- politika aktívneho starnutia je v starnúcej Európe stále aktuálnejšia, odporúčame *venovať väčšiu pozornosť sektoru vzdelávania dospelých na Slovensku v programe Erasmus+.*

Národným agentúram Erasmus+:

- spracovať knižnú publikáciu z realizovaného výskumného šetrenia implementácie a významu projektu Erasmus+ za hodnotené obdobie 2014-2023 (získalo sa veľa cenných dát, ktoré odporúčame ďalej publikovať);
- prehľbovať spoluprácu s inštitútmi vyšších územných celkov pri implementácii programu Erasmus+.

5. Prílohy: podrobnejšie odôvodnenie, vysvetlenia alebo štatistiky argumentov v hlavnom dokumente

5.1 Príloha 1 Zoznam použitých skratiek

BA	Bratislava
BB	Banskobystrický kraj
BSK	Bratislavský samosprávny kraj
CLIL	Content and Language Integrated Learning (integrované tematické vyučovanie v nejazykových predmetoch)
CŽV	Celoživotné vzdelávanie
EACEA	European Education and Culture Executive Agency – (Výkonná agentúra pre vzdelávanie a kultúru)
EAEA	European Association for Education of Adults – (Európska asociácia pre vzdelávanie dospelých)
ECVET	European Credit System for Vocational Education and Training (Európsky kreditový systém pre odborné vzdelávanie a prípravu)
EGL	Projekt podpory práce s mládežou na úrovni samospráv (Europe Goes Local)
ESF	Európsky sociálny fond
EST	European Shared Treasure
ET 2020 príprave	Strategický rámec pre európsku spoluprácu vo vzdelávaní a odbornej príprave
EVS	Európska dobrovoľnícka služba (E uropean V oluntary S ervice)
EZS	Európsky zbor solidarity
EÚ	Európska únia
EZVO	Európske združenie voľného obchodu
DofE	Medzinárodná cena vojvodu z Edinburghu (The Duke of Edinburgh's International Award)
HP	Horizontálne priority
FPU	Fond na podporu umenia
IKT	Informačné a komunikačné technológie
IPSE	Interná pracovná skupina Erasmus+ (pri MŠVVaM SR)
IROP	Integrovaný regionálny operačný program

IVT	Initial vocational training (počiatočná odborná príprava)
IUVENTA	Slovenský inštitút mládeže (apríl 1988 - jún 2022)
KA1	Vzdelávacia mobilita jednotlivcov
KA101	Mobilita zamestnancov v školskom vzdelávaní
KA102	Mobilita učiacich sa a zamestnancov v OVP
KA103	Mobilita študentov a zamestnancov vo vysokoškolskom vzdelávaní (v rámci krajín, ktoré sa zúčastňujú na programe)
KA104	Mobilita zamestnancov pracujúcich vo vzdelávaní dospelých
KA105	Mobilita mládeže
KA2	Spolupráca v oblasti inovácií a výmena osvedčených postupov
KA200	Strategické partnerstvá zamerané na viac oblastí
KA201	Strategické partnerstvá v školskom vzdelávaní
KA202	Strategické partnerstvá v OVP
KA203	Strategické partnerstvá vo vysokoškolskom vzdelávaní
KA204	Strategické partnerstvá vo vzdelávaní dospelých
KA205	Strategické partnerstvá v oblasti mládeže
KA219	Strategické partnerstvá zložené výlučne zo škôl
KA3	Podpora reformy politík
KA347	Dialóg medzi mladými ľuďmi a subjektmi zodpovednými za politiku v oblasti mládeže
KE	Košický kraj
LAEP	Local Adult Education Policy (Miestna politika vzdelávania dospelých)
MĽSNP	Mladí ľudia s nedostatkom príležitostí
MSP	Malé a stredné podniky
MŠVVaM SR	Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a mládeže SR
MVO	Mimovládna organizácia
NIVAM	Národný inštitút vzdelávania a mládeže
NPZ	Nepedagogickí zamestnanci
NR	Nitriansky kraj
NRO	Najmenej rozvinuté okresy
OER	Open Educational Resources (otvorené vzdelávacie zdroje)

OP ĽZ	Operačný program ľudské zdroje
OP Val	Operačný program výskum a inovácie
OVP	Odborné vzdelávanie a príprava
OZ	Odborní zamestnanci
OZP	Občania so zdravotným postihnutím
PHSR	Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja
PO	Prešovský kraj
PIC	Participant Identification <i>Code</i> (identifikačný kód účastníkov)
PISA	Programme for International Student Assessment (Program medzinárodného testovania žiakov)
PRV	Program rozvoja vidieka
PZ	Pedagogickí zamestnanci
RAY	Výskumné analýzy programu Erasmus+ pre oblasť mládeže (R esearch-based A nalyses of European Y outh P rogrammes)
SAAIC	Slovak Academic Association for International Cooperation (Slovenská akademická asociácia pre medzinárodnú spoluprácu)
SCHO	Výhradne školy (School only)
ŠIOV	Štátny inštitút odborného vzdelávania
ŠkVP	Školský vzdelávací program
SMNV	Sekcia medzinárodných vzťahov MŠVVaM SR
SP	Sektorové priority
SR	Slovenská republika
SŠ	Stredná škola
ŠVP	Štátny vzdelávací program
TCA	Školiace a kooperatívne aktivity (T rainning and C ooperation A ctivities)
TN	Trenčiansky kraj
TT	Trnavský kraj
VD	Vzdelávanie dospelých
VOZ	Vedúci odborní zamestnanci
VŠ	Vysoká škola
VZ	Vedúci pedagogickí zamestnanci

ZA	Žilinský kraj
YPA	Aktivity zamerané na participáciu mládeže (Y outh P articipation A ctivities)
ZŠ	Základná škola

Prílohy: podrobnejšie odôvodnenie, vysvetlenia alebo štatistiky argumentov v hlavnom dokumente nájdete na webe

